

בעזהש"ת

קונטרס

נועם המועדים

מאמרי
ראש השנה

לפתוח ולהלהיב הלבבות
לאהבה וליראה את ה'
מתוך שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי נחמן בידרמן שליט"א

- גליון צח -

יו"ל לקראת ראש השנה תשפ"ה לפ"ק
ברוקלין ניו יארק יצ"ו

כל הזכויות שמורות
להערות והארות: 718-259-5435

נערך ונסדר ע"י:

ישר
Publishing & Production
718.484.2189

תוכן הענינים

מאמרי ראש השנה

- א. בכסה ליום חגנו - מהות חודש תשרי ימי הרמים ורצון המכוסים בדין..... א
- ב. בכסה ליום חגנו - כל כוחה של 'התשובה' ממור ונעלם הוא..... ב
- ג. אם כבנים ואם כעבדים - אלו ואלו דא"ח..... ד
- ד. שני כתובים הבאים כאחד - השמחה והפחד יחדיו ירננו..... ו
- ה. חדות ה' היא מעוזכם - השמחה בקיום המצוות מצמיחה ישועה..... ז
- ו. חדות ה' היא מעוזכם - יום הדין הוא שמחה גדולה ונס גדול..... ח
- ז. ספרי חיים וספרי מתים פתוחים - הנשמות יורדים מעולם העליון להתפלל בר"ה..... ט
- ח. חדות ה' היא מעוזכם - השמחה על המלכת השי"ת..... י
- ט. וגילו ברעדה - השילוב בין חרדת הדין למצב של שמחה..... יא
- י. זה היום תחילת מעשיך - השמחה בהתחדשות הבריאה וחזרה אל השורש..... יב
- יא. שנהיה לראש ולא לזנב - האדם צריך להיות כפוף כלפי מעלה בתקיפות..... יד
- יב. ראשית חכמה יראת ה' - ראש השנה מסוגל ליראת שמים..... טו
- יג. השי"ת הוא מקור הרחמים והחסדים רק האדם מביא את הדין על עצמו..... טז
- יד. תחילת הדין בענינים שבין אדם לחבירו ואם יצא זכאי מעבירין על כל פשעיו..... טז
- טו. חותם יד כל אדם בו - האדם פוסק את דינו בעצמו..... יח
- טז. לך ה' הצדקה - בדורינו אנו בא הקב"ה בר"ה לחלק לנו צדקה ורחמים..... כ
- טזב. היום יעמיד במשפט - מטרת הדין הוא שבנ"י יזכו לרחמים עפ"י דין..... כא
- יח. וצדקנו במשפט - אופנים שבהם השי"ת מצדיק את בני"ו ברחמים על פי דין..... כב
- יט. העיקר בעבודת היום הוא 'אמרו לפני מלכויות'..... כה

תוכן הענינים

- כ. אני ואתם נרדד לבי"ד של מטה ..... כו
- אך. אתם נצבים היום כולכם - כל ישראל נצבים באחדות שלמה ..... כז
- כב. יחיד שהוא בגדר של ציבור וציבור שהם בגדר של יחיד ..... כט
- כג. 'היום' דא ר"ה - השי"ת מביט ומרחם עליו 'באשר הוא שם' ..... ל
- כד. בתשרי נברא העולם במחשבה - השי"ת דן על פי המחשבה והרצון ..... לב
- כה. רק שמע ישראל - מסירות נפש כל שהוא ..... לד
- כו. רק השי"ת יודע לשקול ערך כל המעשים לפי מצבו וכוחו של האדם ..... לה
- זך. שמע 'קולינו' ה"א חוס ורחם עלינו ..... לו
- כח. רחמנא רחם עלן והב לן שאילתין ובעותין ..... לח
- כט. עצות לזכות לבני בריכי חיי אריכי ומזוני רויחי ..... לט

קונטרס נועם המועדים

מאמרי ראש השנה תשפ"ה

א.

בכסה ליום חגנו - מהות חודש תשרי ימי רחמים ורצון המכוסים בדין

והשי"ת כביכול עומד מכסא דין לכסא רחמים. [ובטור וברמ"א (סי' מקפ"א סעי' א) מובא המנהג לתקוע בשופר במשך כל חודש אלול, ובמטה משה הביא סמך לדבר מן המקרא, 'תקעו בחודש שופר' דהיינו שיתקעו בשופר חודש שלם. והיינו שבמשך כל החודש מזכירים את הסוד הנפלא הזה שבין ישראל לאביהם שבשמים, הסוד של 'בכסה' כמים לים מכסים].

בי בשעה שתוקעין בשופר השטן מתבלבל, והוא טוען שעד עתה הבין את כל הנעשה, הוא הביא את כל ה'חבילות' שלו והתכונן לקטרג רח"ל. אך לפתע באמצע המשפט מתחילים הרבה מלאכים לדבר בלשון שאינו מבין, כמו מי שנמצא במקום שהתחילו לדבר בלשון זרה שאיננו מכיר, והוא אינו מבין כלל מה מדברים, והוא מתבלבל לגמרי. וכן באמצע המשפט ראש השנה נשמע קול שופר, זהו לשון טמיר ונעלם שהשטן אינו מבין, לשון סודית בין ישראל לאביהם שבשמים, זהו קול בלי מילים הזועק 'טאטע' גנחי גניח וילולי יליל, זהו סימן מוסכם שקבעו ביניהם כבר בזמן מתן תורה, שהשי"ת נתן באותה שעה סימן לבנ"י שבכל עת תזעקו לפני עם השופר, ואני אשמע ואני אבין את הלשון לטוב או למוטב, וכמש"נ (נמדני י ט) 'וכי תבואו מלחמה בארצכם וגו', והרעותם בחצוצרות נזכרתם לפני ה'א ונושעתם מאויביכם, וכיום שמחתם וכומועדיכם ובראשי חדשיכם

אחז"ל (ר"ה יא, א) עה"פ 'דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב', אלו עשרת ימי תשובה שבין ר"ה ליוה"כ, אשר השי"ת מצוי וקרוב לכל יחיד ויחיד מישראל, וכל אחד יש לו כח של ציבור בעשי"ת, שני ימי ר"ה הם תחילת ימים אלו של רחמים ורצון.

הנה ימים אלו הם ימי דין ומשפט, אך יש לדעת שעצמותם של ימים אלו אינם ימי דין, אלא הם בעצם ימי רחמים ורצון, כי זהו רצון השי"ת להשפיע השפעות טובות לכל ימות השנה, ורק האהבה והקירבה מכוסים בדין, כדי לסתום פי המקטרגים, [וגם חג הסוכות הוא חג שנידונים בו על המים, וגם הושעה"ר שהוא יום דין, הוא באמת זמן קירבה המכוסה בדין].

ולבן נקרא ר"ה 'בכסה ליום חגנו' (פאליס פא, ד) כי החג טמון ומכוסה, ויש כיסוי של פחד הדין ומקטרגים וכו', אבל בעצם הוא יום שכולו רחמים וחסדים, וכולו אהבה ורצון. אך זהו סוד 'ביני ובין בני ישראל' ואי אפשר לגלותו. וזה טעם המנהג המובא במטה אפרים שנוהגים לכסות את השופר, ונקרא 'כי חוק לישראל הוא', חוק היינו שיש סוד שאי אפשר לגלות ואי אפשר להבין, ומהותו של השופר הוא קול בלא דיבור כמו סוד צופן ולשון נסתרת שבין אב לבנו. ובשעה שיושבים לדין בב"ד של מעלה, ועומדים מליצי יושר לעומת המקטרגים, זה בכה וזה בכה, נכנסים המלאכים העולים מן התשר"ת,

מאמרי ראש השנה

והשל"ה הק' (מסכת ר"ה פרק מורה אור אמת נה) ביאר את ענין התקיעות עפ"י הפשט, שהתקיעה מורה שהאלקים עשה את האדם ישר, רק שהאדם מקלקל א"ע והוא עיקש ופתלתול, והתקיעה ראשונה היא קול פשוט וישר, ואח"כ השברים שכאשר אדם אינו הולך בדרך הראויה נהיה מצב של שברים - גנוחי גניח, שזה חולי הנפש, ומזה עלול להגיע למצב יותר קשה של ילולי יליל, כבחי' גסיסה של מיתת הנפש רח"ל, וצריך אדם לשוב בתשובה ולחזור לדרכו הראשונה כאשר עשה אותו אלקים ישר, והיא התקיעה האחרונה ג"כ קול פשוט וישר, עכדה"ק. ולכן אי' בתוס' (ר"ה לג, ג) בשם ספר הערוך בשם הירושלמי לתקוע מאה קולות, והטעם לבטל מאה יבבות דאם סיסרא כמש"נ (שופטים ה, נח) 'בעד החלון נשקפה ותיכבב אם סיסרא, ומינה ילפי' בגמ' (סו) דתרועה היינו יבבא, שהיא יבבה יבבות על בנה סיסרא שבאמת פגר ומת, אבל לדידן כלל ישראל גם לאחר היבבה יש לנו תחיה חדשה ע"י התשובה. ובלא התקיעה האחרונה אין אדם יוצא יד"ח, כי עיקר התקיעות שיחזור ויתקרב אל ה' כבראשונה, ואפילו בבחינה יותר נעלית מבראשונה. דבר זה הוא סוד שאינו ידוע למקטרגים כלל, ולכן מכסים את השופר.

ותקעתם וגו', ולכן מזכירים בפסוקי שופרות כל מעמד הר סיני, אתם נגלית בענן כבודך וכו' ובקול שופר עליהם הופעת וכו' כנ"ל.

והתום' שם (ד"ה מז) כ' בשם הערוך שהביא את דברי הירושלמי, שהשטן חושש שקול השופר הוא הקול של השופר גדול, שופרו של משיח, שנאמר (ישעי' נ, יג) 'והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול', וחושש השטן שהגיע זמנו למות, ומתערבב ואין לו פנאי לקטרג. והקושיא ידועה, וכי אינו זוכר כאשר אשתקד בעת התקיעות נבהל ולא נעשה מזכה כלום. [ובפשטות י"ל שהשטן יודע את האמת של 'אחכה לו בכל יום שיבוא', ואולי עכשיו זמן הגאולה] ויתכן שהכוונה בזה, שקול השופר והסוד שניתן לישראל בזמן מתן תורה, 'ויהי קול השופר הולך וחזק מאוד', הוא קול הולך וחזק בכל שנה ושנה יותר ויותר, וזה הקול שופר של שנה זו, עדיין לא נשמע כמוהו מעולם, וע"כ נבהל ומתבלבל יותר, עד שיגיע העת 'והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול', אז יתגלה הסוד לעין כל, ויתקיים 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך' (דברים נה, י) ועי"ז השטן מתערבב.

ב.

בכסה ליום חגנו - כל כוחה של 'התשובה' טמיר ונעלם הוא

והוא מרצה את עונשו בדומיה, ואדרבה האסירים שברחו הם הפרו את החוק, ולמה כעס עליו שר בית הסוהר והכהו במקל.

אמנם האמת בזה הוא כי כל כח התשובה היא מידת אהבה המקלקלת את השורה, התשובה היא סוד כמוס ונעלם, כמ"ש חז"ל (ירושלמי מכות פ"ג ה"ו וילקוט מהליס ר' משע) שאלו לחכמה, חוטא מהו עונשו? אמרה להם 'חטאים תרדוף רעה' (משלי יג, נא) שאלו לנבואה, חוטא מהו עונשו? אמרה להם 'הנפש החוטאת היא תמות' (יחזקאל יט, ז) שאלו לתורה ואמרה 'יביא קרבן ויתכפר לו', עד ששאלו להקב"ה חוטא מהו עונשו? אמר להם 'יעשה תשובה ויתכפר לו', היינו דכתיב (מהליס נה, ט) 'טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך', יורה דרך לחטאים לעשות תשובה. והיינו שאף אחד לא אמר שהתיקון לחטא הוא

הנה רבנו יונה ז"ל בשערי תשובה (שער לאשון אמת ג) הביא את המשל המובא במדרש (קה"ל ג, טו) מעשה בכת של לסטים שחבשם המלך בבית האסורים, וחתרו מחתרת פרצו ויעבורו, ונשאר אחד מהם, בא שר בית הסוהר וראה מחתרת חתורה והאיש ההוא עודנו עצור, ויך אותו במטהו, אמר לו: קשה יום הלא המחתרת חתורה לפניך, ואיך לא מהרת המלט על נפשך. וכן הדבר לענין הימים הללו שהשערים פתוחים ויש כח של התשובה שנותנים לאדם הזדמנות לברוח ולהנצל, ועד כמה צריך אדם להתעורר ולעזוב את מעשיו הרעים ולשוב בתשובה.

ולבאו' יש לתמוה בהבנת המשל והנמשל, הלא הדבר פלא, הרי אותו אסיר שלא ברח מבית האסורים נאמן לחוקי המלוכה והמשפט, שהרי נשפט ונידון לשבת בבית האסורים, ואם כן בודאי טוב עשה שלא ברח,

ועפ"י מובן היטב המשל והנמשל, שהאסיר היה באמת בן המלך שחטא ונענש לשבת בבית הסוהר, ואי אפשר להוציאו בגלוי מפני המקטרגים, אך הוא צריך לדעת שהוא בן מלך, ואביו המלך הוא מקור הרחמים והחסדים. ועל זה כעס עליו שר בית הסוהר וגער בו ואמר: שוטה וקשה יום! למה אינך מבין את זה? וכי המלך אכזרי על בנו? הלא המלך סיבב בחשאי את כל הענין, שהאסירים יחתרו את המחותרת ושומרי בית הסוהר יעלימו עין, ואם כן מדוע לא מיהרת להימלט על נפשך? אלא מאי, שאין אתה מכיר שאתה בן המלך, ואינך מבין את גודל הרחמנות והאהבה שאביך אוהב אותך. הן אמת שבודאי אי אפשר להוציאך מבית האסורים באופן גלוי, כי 'מלך במשפט יעמיד ארץ', 'ואני ה' אוהב משפט', אבל כשאתה רואה מחתרת חתורה לפניך, צריך אתה להבין שאתה בן מלך, ואם אין אתה נמלט הרי זו הוכחה שאין אתה מכיר בכך שהוא אביך, ועל כך יצא הקצף.

והאסירים האחרים שנמלטו הבינו שכל המחותרת היא מאהבת האב, שסיבב את המחותרת בחשאי, כי הכל מכוסה, שהאהבה שהשי"ת אוהב את ישראל מכוסה בראש השנה בפחד הדין. אבל מי שמתעמק בזה מבין למה ניתן לנו היום הזה, ובמה אנו עוסקים ביום הזה, בהמלכת מלך העולם, שניתנה לנו הזכות להמליכו, ואנו בנים למקום, ובודאי יסבב את כל הסיבות לחיותנו כהיום הזה בכתיבה וחתימה טובה בדרכים טמירים ונעלמים מאיתנו. והן אמנם שאי אפשר להסביר את זה באופן גלוי ומבואר, כי יש מקטרגים ומשטינים, אלא זהו דבר מכוסה שצריך להבינו, וכשם שאב ובנו מבינים זה את זה ברמז ובקריצת עין, כך גם היום הזה הוא כולו רחמים ואינו אלא מכוסה בדין^א.

תשובה, וכי חרטה על העבר וקבלה על העתיד יכול למחוק מעשה שכבר נעשה? אבל הקב"ה אמר 'יעשה תשובה ויתכפר לו'.

ובספח"ק בני יששכר (מאמרי חודש תשרי ד, מד) כתב לבאר הענין, כי הנה מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ומצד הדין אין שום מושג של תשובה, ועל כן לאומות העולם אין מושג של תשובה, כמבואר בתנחומא (פרשת האזינו) כי אינם בגדר בנים, ורק לכלל ישראל שנקראים בנים למקום, שייך הדין שאב שמחל על כבודו מחול, זהו דבר שבאמת אין לו שום הסבר עפ"י דין, וכשם שהשופר הוא סוד טמיר ונעלם (עי' מ"ט לעיל במאמר מהות חודש תשרי ימי רחמים ולנון המכוסים נדון), לשון שאף אחד אינו מבין, כמו כן התשובה היא סוד טמיר ונעלם שיש בין השי"ת לבין כלל ישראל. (ועי' צ"ח אלקיס להמצי"ט שער המשנה פ"ג ופי"ד שצ"ח את החילוקים צ"ח ישראל לאומות העולם לענין משנה, וצ"ח שס ענין משנה אנשי נווה).

ובאמת הדברים פשוטים, כי הנה דרך העולם, שאדם שעשה פשע כגון שגנב או שרצח, ונתפס על ידי השוטרים והובא לפני השופט, ובעמדו במשפט יבקש סליחה ומחילה ויבכה בדמעות שליש ויתחנן לפני השופט ויבקש רחמים. ועפ"י השכל האנושי והיושר, צריך החוטא לקבל את עונשו ואין מושג של סליחה וכפרה, וגם בבי"ד של מטה הלא אם חייב מלקות ומיתת בי"ד לא תועיל לו (תשובה) אפי' אם יעידו עליו שני נביאים שעושה תשובה באמת. אבל השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו מוחל וסולח, ואף מי שהוא רשע גמור ונשתקע בטומאה יש מושג של תשובה, וכדאי בזה"ק (מ"א קנט, ג) כי בשעתא חדא וברגעא חדא נתקרב לגבי קב"ה, שברגע אחד של אמת אפשר להתקרב אליו יתברך, 'אהוב ונחמד וידיד' כלשון הרמב"ם (פ"ו מהל' משנה ה"ו).

א. ויש להביא ראיה למהלך זה, מדברי השל"ה הק' (מסכת יומא הל' תשובה סי' עז) אחר שהביא את דברי רבינו יונה הוסיף בשם בעל ספר המוסר לרבי יהודה כלץ ז"ל (שער התשובה ד"ה משל) שהביא משל למלך שהיו לו עשרה שרים אהובים, ופ"א עלה בלבם עצה רעה, ובלילה ונכנסו לבית אוצר המלך וגנבו כלי זהב וכסף, וכשנודע דבר הגניבה ציוה המלך לחקור מי הגנבים. וכשנודע שיד השרים הללו במעל, התעצב המלך מאוד, ולא חשב על הגניבה אלא הצטער על שריו אהוביו, ואמר שבודאי אי"ז אמת כי השרים הללו נאמנים. אך השוטרים טענו שהגניבה בידי השרים. אמר המלך מה אעשה, אם אמת הדבר לא אוכל להצילם. ולכן ציוה שיבואו השרים לפניו ואז יפשפשו השוטרים בכליהם לראות אם הגניבה בידם. והיה בין מושב השרים האלה ובין חצר המלך נהר, ושלח המלך בחשאי לומר לשרים, שכאשר יעברו בנהר ישליכו הגניבה בנהר כדי שלא ימצא בידם, ואמר שלא יחוסו על זהב ופנינים, כי כאין נחשב אצלו נגד

ידין לאומים במישרים', כי בודאי העולם צריך להתנהג בסדר ותחת שליטה, והנהגת העולם מכוסה בדין. אבל האמת היא שכולו רחמים על בניו אהוביו, ולזכור היטב שהשי"ת הוא אבינו והוא אוהב אותנו, כמאה"כ (מלאכי א, ג) 'אהבתי אתכם אמר ה', ולעומת זה נאמר (ישעי' סא, ט) 'אני ה' אוהב משפט', ונצח רחימו דבנוהי לרחימו דמשפט (וזה"ק לפני המקיעוט). וי"ל דהנה יש להתבונן דלכאור' האיך באמת נצח, והלא יש כאן סתירה בין הכתובים, אלא דיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם, ועוזו מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים משפט וצדקה ביעקב אתה עשית' (מסליס נט, ד) דאפי' שמלך משפט אהב, מ"מ 'משפט וצדקה ביעקב אתה עשית', שבכלל ישראל השי"ת אוהב את הצדקה ועי"ז נצח.

ועי"ז נאמר (מסליס פא, ד) 'בכסה ליום חגנו כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב', ואין השי"ת יכול לפרסם בגלוי את רחמיו ואת אהבתו, ואינו יכול לומר באולם המשפט שעושים הנחה לעם קרובו ונותנים להם לעבור ללא שום משפט. אבל צריך להבין שבאמת יש רחמים והרבה דרכים נעלמים למקום ב"ה להוציא לאור משפטן זכאין בדין, והדין הוא אך ורק כיסוי חיצוני. ולכן החודש מכוסה והשופר מכוסה, כי זה מכוסה בדינים אבל האמת הפנימית היא רק רחמים וחסדים.

והוא ע"ד הא דאיתא בגמ' (ב"ב יא, א) ששאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא, אם אלקיכם אוהב עניים מפני מה אינם מפרנסין. והשיב לו ר"ע כדי לזכות את אלו שיש להם ממון שיתנו להם צדקה וינצלו מדינה של גיהנם. א"ל טורנוסרופוס, אדרבה זו שמחייבתן לגיהנם, משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא כועס עליו. א"ל רבי עקיבא, משל זה אינו דומה לנמשל, אלא למה הדבר דומה, למלך שכעס על בנו יקירו שלרוב צערו של אביו לא התנהג כראוי, ועשה מעשים אשר לא יעשו, והמלך הוכרח בלית ברירה להענישו כדי שישפר את מעשיו, וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, הרי בודאי כששמע המלך משגר לו דורון, ואנן קרויים בנים, דכתיב 'בנים אתם לה' אלקיכם'. וכן הוא מסקנת הגמ' שם, ונסתתמו טענותיו של טורנוסרופוס הרשע, כי אי אפשר למלך לומר את רצונו בגלוי מחמת המקטרגים, אבל בודאי שרצונו להיטיב לבנו אהובו.

זהו היסוד של ראש השנה, שהוא אכן יום הדין, ויש משפט ויש אימה ופחד, 'והוא ישפוט תבל בצדק

ג.

אם כבנים ואם כעבדים - אלו ואלו דא"ח

אין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרוים בנים, ורבי מאיר אומר בין כך ובין כך אתם קרוים בנים. והרשב"א (נמשנות ח"א סי' קנז וסי' רמז) פסק כר"מ דס"ל שישראל

והנה בגמ' (קדושין לו, א) פליגי רבי יהודה ורבי מאיר בפסוק 'בנים אתם לה' אלקיכם', דרבי יהודה אומר בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרוים בנים

אהבתם. וכן היה שכשעברו בנהר השליכו כולם מה שהיה בידם מהגניבה, חוץ משר א' שלא השליך גניבתו מידו, וכשבאו לפני המלך, ציוה לחפש בכליהם ולא מצאו כלום, אך כאשר חיפשו בכלי השר הנ"ל, מצאו אצלו חלק מהגניבה. ויחר אף המלך ויאמר לו, למה לא השלכת הגניבה, חטאתך השני יותר מהראשון, כי מתחילה אמרתי יצרך השיאך, אך כשנתתי לך עצה להנצל, וראית חבירך שהשליכו גניבתם מידם, מדוע לא עשית כדי שתנצל, הואיל ובזית דברי ולא התנחמת על מעשיך הרעים. ויצו המלך להמיתו ביסורים קשים, ואת שאר השרים שחרר לביתם שמחים. והנמשל שאף אם אדם חטא, הקב"ה הזהירו על התשובה ולא ימות ברשתו, שנאמר 'כי לא אחפוץ במות הרשע כי אם בשובו מדרכיו וחיה', עכ"ד.

ב. ובודאי שגם אנחנו איננו יכולים להראות שמחה בגלוי ביום זה, כי אין מציאות שאדם יצא במחול באולם המשפט, ועי' בלבוש (סי' תקפד אות ג) שאע"פ שבער"ה ואחר יציאה מביהכ"נ עשויים דברים הרבה שמראין אנו בו שאנו בטוחים, מ"מ

אפשרות ליתן לעבדיו, אבל לא בכל מצב יש לו רצון ליתן. וע"ז מתפללים אבינו מלכנו, דהיינו שבידך ליתן ומצד שני בודאי רוצה אתה ליתן. ואנו מבקשים שממ"נ יתן לנו.

ובזה יל"פ בנוסח הפיוט בר"ה 'אם כבנים אם כעבדים וכו', שבודאי אין הכוונה בדרך ספק או כבנים או כעבדים, אלא כמו 'אם כסף תלוה את עמי, שמתפרש שבודאי כסף תלוה את עמי וכו', וה"נ הכוונה שלבנ"י יש ב' בחינות אלו כלפי השי"ת, שהם גם בגדר בנים וגם בגדר עבדים, וכנ"ל שמצד הנשמה הם כבנים, ולכן מבקשים רחמנו כרחם אב על בנים, ומצד הנשמה הם כעבדים, ועינינו לך תלויות עד שתחננו ותשיב כאור משפטינו אדון קדוש. ועכ"פ זה בגדר אלו ואלו דברי אלקים חיים, ששניהם אמת ויש לנו ב' הבחינות הללו, גם של עבד וגם של בנים. והחילוק בין בנים לעבדים הוא רק באיזה אופן לקרוא להם, אם כקריאה שקוראין לבן שהוא קריאה של חיבה, או כקריאה שקוראין לעבד.

ובאמת אפי' אם נפרש את דברי ר"י כפשוטם שאינם קרויים בנים, מ"מ 'עינינו לך תלויות וכו', וביאר הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע (והנ המנוה נ"ס ספר דורש טוג לעמו) שהרי אם יש לנו דין עבדים, א"כ הלא יש לנו לצאת לחירות בשן ועין, וכמה אלף אלפי ראשי איברים כבר נעקרו מאתנו, ולמה אין אנו יוצאים לחירות. ועוד הביא שם שהרי הלכה פסוקה היא שהמוכר עבדו לעכו"ם יצא לחירות, וכן המוכר עבדו לחו"ל או לסוריא יצא לחירות (גיטין מד, 6) והרי אנחנו נמכרנו לגוים ונמכרנו בחו"ל, ובודאי עפ"י דין צריכים אנו לצאת לחירות. וההלכה היא שעבד שאמר לעלות לארץ ישראל כופין את רבו לעלות עמו (רמב"ם פ"ח מהל' עבדים ה"ט ועו"ט י"ד ס' סו סע"י פד), וע"ז אנו מבקשים שעפ"י דין מחויב כביכול השי"ת לעלות עמנו לאר"י.

ואמנם כל דברי הרה"ק הרבי ר' זושא, הם רק אי נימא דלמ"ד שכשאין עושין רצונו של מקום קרוים עבדים היינו עבד כנעני, כי כשאין עושים רצונו של מקום זה בחי' של עושה מעשה כנעני. אבל באמת נראה שאף למ"ד שקרויין עבדים בודאי אנו נחשבים כעבד עברי,

גם כשאינם עושים רצונו של מקום קרויים בנים, ואע"פ דקיי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י, אבל כאן הלכה כר"מ. ונראה שדברי הגמ' הנ"ל מה שהשיב ר"ע לטרנוסורופוס הרשע, הם המקור לדברי הרשב"א, דהרי מסקנת הגמ' בב"ב כר"ע, דישראל יש להם דין בנים בכל מצב שהם, ואכמ"ל].

ולכאן' צריך ביאור במאי פליגי, ועוד צריך להבין שאם במציאות בן הוא, איך יתכן שיהיה ויכוח אם הוא בן או לא, וכי יכול בן לקום יום א' ולומר לאביו אתה אינך אבי, או אב יאמר לבנו אתה אינך בני, הלא בודאי שאין מציאות כזאת, וא"כ מה הכוונה שאם אין עושים רצונו של מקום אינם קרויים בנים. ועוד צריך להבין מ"ש שאם אין עושים רצונו של מקום הרי הם קרויים עבדים, וכי עבדים הוא דבר קטן, הלא הכתוב משבח ואומר 'אברהם עבדי', 'זכרו תורת משה עבדי'.

אמנם האמת היא ברורה שאין שום ויכוח על בני ישראל אם הם בנים או לא, אלא כל הנידון הוא רק אם בזמן שאין עושים רצונו של מקום אם הם 'קרויים' בנים או 'אין קרויים בנים', אבל בודאי שהמציאות היא שהם בנים. וביאור הענין כי הנה מצד הנשמה כל אחד ואחד מישראל הוא בגדר בן והוא חלק אלוך ממעל, וזה שייך בכל אופן ובכל מצב שהוא, בין אם עושים רצונו של מקום ובין אם ח"ו אין עושים רצונו של מקום. אמנם לאידך גיסא מצד הגוף האדם הוא עבד, כי הגוף הוא כלי שרת של הנשמה לעבוד את השי"ת. ולכן אדם שהעיקר אצלו הוא הנשמה, הוא נקרא בשם בן, וגם הגוף נקרא בשם בן, כי הכל הולך אחר העיקר, אבל אדם שהעיקר אצלו הוא הגוף, והוא טורח בצרכי הגוף יותר מצרכי הנשמה, הוא נקרא בשם עבד על שם העיקר, אבל בודאי שכל אדם הוא גם בן וגם עבד, מצד נשמתו הוא בן לאבינו שבשמים, ומצד גופו הוא עבד.

ועל כן מתפללים 'אבינו מלכנו', אבינו על שם חלק הנשמה, ומלכנו ע"ש חלק הגוף. והחילוק בין אב למלך, שאב רוצה ליתן לבנו כל טוב, אבל לא בכל מצב יש לו אפשרות ליתן, ולעומת זה מלך בכל מצב יש לו

בשעת הדין אי"ז דרך מוסר להקל ראש, וכשעומד בפני הדיין אע"פ שידוע שיצא זכאי בדינו ואפי' הבטיחו הדיין, מ"מ יעמוד לפניו באימה ויראה.

ויתכן לומר שזה גופא כוונת הפייטן, 'אם כעבדים - עינינו לך תלויות', כלומר דבין כך ובין כך, באיזה אופן שתדון אותנו אם כעבד עברי או כעבד כנעני, בכל אופן 'תוציא כאור משפטינו' לשנים טובות וברוכות בכל מילי דמיטב בגשמיות וברוחניות. וכל זה עפ"י דבריו הק' של הרבי ר' זושא זי"ע, כי אנו בודאי אין לנו כח לדבר באופן כזה, אלא אנו רק משננים את דברי הצדיקים הק' שרפי מעלה, ומתפללים על דעתם ועל כוונתם הק'.

שהרי עבריים אנחנו ואנו מקיים מצוות ה', ובעבד עברי נאמר 'וחי אחיך עמך', ואי' בגמ' (קדושין כ, א) כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו, וביארו בתוס' שם (ד"ה ל) עפ"י הא דאי' בירושלמי דפעמים אין לו אלא כר אחת, ואם שוכב עליו בעצמו אינו מקיים 'כי טוב לו עמך', ואם אינו שוכב עליו וגם אינו מוסרו לעבדו זו מדת סדום, נמצא שע"כ צריך למסור לעבדו, והיינו אדון לעצמו. וא"כ אף אם אנו קרויים עבדים, אזי כלפי השי"ת הרי"ז כקונה אדון לעצמו כביכול, וצריך לקיים 'וחי אחיך עמך'.

ד.

שני כתובים הבאים כאחד - השמחה והפחד יחדיו ירננו

כמ"ש (עמוס ג, ו) 'היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו', וכידוע מש"כ באגרת הגר"י מסלאנט זצ"ל (ספר המכמניס אגרת ז) בזמן תקיעת שופר נמצא כל אחד בסכנה גדולה, הוא ובני ביתו התלויים עליו, אשר האדם נזכר ונשפט על מעשיו, ומה יחרד לב האדם וכו'. ואי' בספה"ק ששופר הוא ר"ת 'שורש פורה ראש ולענה', ובחי' דינא קשיא, לשרש ולעקור כל שורש פורה ראש ולענה שבאדם, ומאידיך גיסא איתא בגמ' (ר"ה לז, ג) שיעלה זכרוניכם לרצון ובמה בשופר, כלומר שהשופר מעלה זכרון כלל ישראל והוא ריצוי לפני השי"ת, ואי' במדרש (ויק"ר נט, ג) 'שופר' מלשון שפרו מעשיכם, כלומר השופר משפר את בני ישראל, שיהיו נאים ונעימים ומשופרים, 'שחוק פינו ולשוננו רינה' ר"ת שופר (מי מוה"ר"ן).

וגם התקיעות עצמם כוללים את ב' הענינים הללו, התרועה גורמת רעות 'ותרועת מלך בו' (נמדנז כג, כא) שהתרועה מביאה לידי קירבה וידידות בין ישראל לאביהם שבשמים, 'ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו'. ונאמר הללוהו בצלצלי תרועה, בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה', אבל לאידיך גיסא התקיעות מעוררים בכי וצער, גנוחי גניח וילולי לילל, ותרועה הוא גם לשון של שבירה, כמש"נ 'תרועם בשבט ברזל'.

המורם מכל הנזכר לעיל, כי האופן הנכון והראוי שצריך להתבונן על הימים הללו הוא, שמצד אחד צריך אדם להתעורר ולהבין את ענין הדין והמשפט שביום הזה 'מי לא נפקד כהיום הזה', כל המאורעות הבאים על האדם במשך כל ימות השנה הכל באמת נקבע בראש השנה. ובחלק הזה אין צריך להאריך כל כך, כי כאו"א יש לו הבנה זו בעומק הלב, הרי אנו רואים את כל מה שמתרחש בעולם, וכל מי שיש לו קצת אחריות והוא בר דעת, מבין שצריך להתעורר מפחד הדין. אבל מצד שני בראש השנה יש חיוב שמחה, כי יום הכסא הוא, שכולו רחמים לבניו אהוביו, ומכסה אהבתו להם מפני המקטרגים להמציא להם חנינה. וכמו שאמר עזרא הסופר כאשר ראה את העם שהיו בוכים בראש השנה על חטאייהם, אמר להם (נמ"י ט, י) 'אכלו משמנים ושתו ממתקים ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם', ומבואר שיש חיוב שמחה ואיסור להתעצב. וע"ע בטור (ס"ק מקפ"ג) שביא בשם כמה גאונים שיש לומר בתפלת ר"ה 'ותתן לנו ה"א באהבה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום הזכרון הזה'.

ובאמת אנו מוצאים את השילוב והמיזוג הזה בכל עניני היום, שמחד גיסא יש דין ופחד, ולאידך גיסא יש רחמים ושמחה. וכן השופר ענינו לעורר פחד ורעדה,

ג. איתא בגמ' (ר"ה כו, א) דשופר של פרה פסול משום דאין קטיגור נעשה סניגור, ומבואר שם בגמ' דאף דבביהמ"ק היה נכנס כהן בבגדי זהב, מ"מ שופר כיון דלזכרון אתי כלפני ולפני דמי. ומבואר שבשעת תקיעת שופר, האדם מתעלה להיות במדרגה רמה ככהן גדול משרת בקודש הקדשים (עי' טעה"מ סי' תקפ"ז בהג"ה בשם הגה"ק השפ"א זי"ע) והנה אחז"ל (ויק"ר כא, יב) עה"פ 'וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש', והלא כהן היה, אלא שאותה שעה שהיה נכנס היה

ישירו'. ונדרש לזה 'מומחיות גדולה' להפוך את התרועה מתרועה של שבירה וגנוחי וילולי ולהפכו לתרועה של שמחה ושל קירבה וידידות', ועל מומחיות זו נאמר (פליס לג, ג) 'הטיבו נגן בתרועה'.

וע"ז אמר דוד המלך ע"ה (פליס כ, ו) 'ואזכחה באהלו זבחי תרועה אשירה ואזמרה לה', כי עבודת האדם היא לזכוח ולהפוך את התרועה מגנוחי וילולי, לשירה ולזמרה להשי"ת, וכמ"ש (פליס סה, יז) 'יתרועעו אף

ה.

חדות ה' היא מעוזכם – השמחה בקיום המצוות מצמיח ישועה

שכשם שאסור לאכול אגוז כי הוא בגימט' חטא, כך גם אסור לעשות חטא כי גם 'חטא' בגימט' 'חטא'. ועד"ז י"ל שכשם שאסור לאכול מאכלים חמוצים כך אסור לאדם עצמו להיות חמוץ, אלא צריך להתהלך באופן של יגל יעקב ישמח ישראל', ומובן למה ר"ה נקרא בשם חג, וגם אפשר להבין שיטת הגאונים (הוגל נטור סי' תקפז) שאומרים בנוסח תפלת ר"ה 'מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון'.

וי"ל שזהו ביאור הענין שאמרו חז"ל (ר"ה טו, א) למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן, ופירש"י שלא ישטין כשישמע ישראל מחבבין את המצוות מסתמין דבריו, כדברי החת"ס. וידוע דברי סגנון של ישראל - הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע - לוי יצחק בן שרה סאשא - שבשעה שהמקטרג בא ובידו חבילות חבילות של עוונות, ולפתע הוא רואה שישראל עושין תשובה מאהבה שהם מחבבין את המצוות, אז מיד מסתמין דבריו, מפני שהוא חושב מה לי להביא חבילות של עוונות שיתאכזרו כולם לזכויות. ואמנם לפי דרכינו י"ל באופן נוסף, כי אם היו ישראל עומדים בפחד הדין, אז יש לו כח לקטרג, אבל כשהמקטרג רואה שתוקעים כשהן יושבין כשהן עומדין, והם מחבבין את המצוות ושמחים בהם, ואין כאן פחד אלא כולו אהבה ושמחה, אזי מסתמין דבריו. וזהו 'חדות ה' היא מעוזכם', כלומר מה שאתם שמחים בקיום המצוות היא מעוזכם וישועתכם.

ואף אמנם שצריך לבכות ולהוריד דמעות בתפלת ר"ה ויהו"כ, ומובא (נאל היטז סי' תקפ"ד סק"ג) בשם

כתב החתם סופר בדף הראשון בדרשות לר"ה, שבימים הקדושים השי"ת שולח מקודש עזרו לעורר לב כל ישראל לתשובה, ויש לבעל דין לקטרג ואומר לפני השי"ת שלא עשו ישראל תשובה רק ע"י מפני הפחד וההתעוררות מן השמים, אבל אחר הימים הקדושים יפטריו כדאשתקד' וימשיכו במעשיהם כמקדם. אך כשישראל עושים תשובה בשמחה, ובשמחת הלב ניכר שאנו שמחים לקראת בואו ורוצים לשוב ולחדול מעושיק ידינו. ובה אנו מראים את הנקודה הפנימית שבתוכינו, שבאמת אנו רוצים להיות עבדי ה' וחפצים לעשות רצונו, ואף שבודאי ההתחלה היא מחמת אימת הדין, אבל אין ההתעוררות נשאת רק בפחד, אלא אנו מתעוררים לעבוד את ה' בשמחה וטוב לב, ומוכיחים את הרצון והתשוקה האמתית, וזה מבטל את הקטרוג.

ובזה מפרש החתם סופר את הפסוק (פליס יז, ז) 'מי יתן מציון ישועת ישראל וגו', שאנו מצפים לישועת ישראל, והרי 'בשוב ה' את שבות עמו' כלומר שאינם שבים מעצמם רק על ידי ההתעוררות ופחד שה' מעורר אותם, וע"ז הפסוק מתרץ יגל יעקב ישמח ישראל', שע"י השמחה תבוא הישועה לישראל.

ובאמת נפסק להלכה שאסור לאכול מאכלים חמוצים בימים אלו (עי' מג"א ריש סי' תקפ"ג גס אטוריהס ועוד) ואם כן כל שכן שבודאי שבימים אלו אסור לאדם להיות חמוץ או להצטער ולהתמרמר. וכן מובא ברמ"א (סי' תקפג סעי' ג) המנהג למנוע מלאכול בר"ה אגוזים כי 'אגוז' בגימט' 'חטא', וכבר אמרו צדיקים בדרך צחות,

דומה למלאך ה' צבאות ואינו אדם, הה"ד כי שפתי כהן ישמרו וגו' כי מלאך ה' צבאות הוא. ובמקו"א אחז"ל (ירושלמי יומא פ"ה ה"ב) 'וכל אדם לא יהיה באהל מועד' אפ"ל המלאכים שכתוב בהם 'ודמות פניהם דמות אדם' לא יהיו באוהל מועד בבואו לכפר בקודש. ומבואר שהכה"ג כשהיה בקודש הקדשים היה גדול יותר אפ"ל ממדרגת המלאכים, ולמדרגה גבוהה זו זוכים כל בני"י להגיע בשעת תקיעת שופר.

איהם נישט, ער איז א פריילאכער. אין להם שום שליטה על מי שהוא בשמחה.

ולכן ידוע שצדיקים נזהרו במיוחד בר"ה והתרחקו מכל טיפה ממידת הכעס, כי ר"ה הוא חוק לישראל, כמו חקיקה, ואם אדם בא ביום זה לידי כעס אז נעשה חקיקה בעצמו לכל השנה, והיא מידה רעה עד למאוד וטורף נפשו באפו רח"ל, [ומלבד זאת עלול לעורר כעס למעלה רח"ל] ואם הוא בשמחה נעשה בו חקיקה של שמחה לכל השנה. ועל כן נהגו ישראל תורה לאכול סימנים בליל ראש השנה, והמקור לזה הוא מהגמ' (סוויט י, ב) אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא, לעולם יהא רגיל למיחזי בריש שתא קרא ורוביא כרתי וסילקא ותמרי, והיינו שיהיה חקיקה מהסימן טוב. [ועי' ברמב"ן עה"ת (ממילת פ' לך) מש"כ דע כי כל גזירות עירין משיצא למטה סימן לזה לא ישתנה בשום אופן]. ומובא בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע שלכן אי' שלא לאכול בר"ה דברים חמוצים, כי אפילו מי שאוהב לאכול דברים חמוצים, אבל כשאוכל אותם הוא מכוון את פיו ומחמיץ את פניו, ועלול חלילה להשאר בו חקיקה כזאת לכל השנה. ועל מה טוב חלקו של מי שזוכה לשמוח בר"ה, שעיי' יהיה לו חקיקה של שמחה לכל השנה כולה.

האריז"ל (פע"ח שער כ"ו פ"ה) שמי שאין בכיה נופלת עליו בימים האלה הוא הוראה שאין נשמתו הגונה ושלמה. אך צריך לדעת שאף שהאדם שאין בכיה נופלת עליו אין נשמתו שלמה, וחסר לו שלימות, אבל אם אין לו שמחה אזי כל מציאות הנשמה נמצאת בסכנה רח"ל.

וזכורני בימי בחרותי, היה יהודי זקן בודד בעולמו מעולי רוסיה, שהיה מבאי בית מדרשו של כק"ז הרה"ק הרמ"ם זי"ע, הוא היה עם הארץ ובקושי ידע לקרא בסידור, כי בימי נעוריו היה תחת שלטון הקומוניסטים הרשעים שלא הניחו ללמוד תורה, אבל היה יהודי שמח וכל הימים התנהג בשמחה מופלגת, ומזמר בכינור תמיד. וזכורני שפ"א סיפר לפי תומו, שכאשר היה אסור במחנה אסירים אצל הרשעים ברוסיה, העמידו אותם בכל יום למסדר כדי לספור את האסירים, ועמדו כולם בשורה ארוכה. ופ"א בא שומר רשע למנותם, והתחיל להכות את כולם מכות נמרצות סתם ללא שום סיבה, וכשהגיעו אליו אמרו לרשע שלא יכה אותו מפני שהוא שמת, שלאגט איהם נישט, ער איז א פריילאכער. אותו יהודי סיפר את המעשה לפי תומו, ולא הבין אפילו את מעלת הסיפור הנפלא הזה, שלאגט

.1

חדות ה' היא מעוזכם - יום הדין הוא שמחה גדולה ונס גדול

החטאים עם התשובה שישובו, שאילו יתקבצו עוונות הבריות תתמלא סאתם לסוף שנתיים או שלוש או יותר, ויתחייב העולם כליה, ע"כ ראה בחכמתו ברוך הוא, לקיום העולם, לקבוע יום אחד בשנה לכפרת חטאים לשבים.

והחינוך ממשיך בדבריו שלפיי"ז נמצא שהיום הנכבד הזה ר"ה הוא קיומו של עולם, ולכן ראוי לעשות אותו יום טוב במנין מועדי השנה היקרים, ואולם מהיותו יום מועד לדון כל חי, ראוי לעמוד בו ביראה ופחד יותר מכל שאר מועדי השנה, וזהו ענין זכרון תרועה הנזכרים בו, כי התרועה קול שבור, לרמוז שישובו כל אחד תוקף יצרו ויתנחם על מעשיו הרעים.

והנה כאשר מתבוננים בדברי החינוך הללו, הרי זה מחזק מאוד, כי הלא היצה"ר בוער בקרבינו

בספר החינוך במצוה שי"א שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של תשרי, כתב וז"ל, משרשי מצות המועד הזה, שהיה מחסדי הקל על ברואיו לפקוד אותם, ולראות מעשיהם יום אחד בכל שנה ושנה, כדי שלא יתרבו העוונות ויהיה מקום לכפרה, והוא רב חסד מטה כלפי חסד, וכיון שהם מועטים מעביר עליהן. ואם אולי יש בהם עוונות שצריכין מירוק, נפרע מהם מעט מעט, וכעין מה שאחז"ל (ע"ז ד, ב) אוהבו נפרע ממנו מעט מעט. ואם לא יפקדם עד זמן רב, יתרבו כל כך עד שיתחייב העולם כמעט כליה חלילה.

ועד"ז כי בעל החינוך גם במצוה קפ"ה מצות עבודת יום הכיפורים, שמשרשי המצוה, שהיה מחסדי הקל על בריותיו לקבוע להן יום א' בשנה לכפרה על

עוונותינו, אלא שאין אומרים מפני שספרי חיים וכו' פתוחים, ויש יראה ופחד ביום הזה.

ובעי"ז כתב החתם סופר (דקשות מ"ז דרוש לז"ך אלול דף ט"א ד"ה ט"ט) בביאור דברי הגמ' הנ"ל וז"ל, והענין כי היה ראוי לומר שירה על החסד שהקב"ה החיינו לזמן הזה, שנזכה לשוב על עוונותינו, אולי יתעשת ונזכה לתקן דרכינו מכאן ואילך, ואילו חלילה המיתנו כבר בחטאנו לפניו, כבר היינו מיאשים מכל טוב, וראוי לומר הלל על הנס הגדול הזה, עכ"ל"ק. הרי מבואר בדבריו שזהו נס גדול, דייקא בגלל כל החטאים שחטאנו לפניו.

ובמקו"א כ' החת"ס (שם דף ט"ו ד"ה ויהי לפנינו) וז"ל, בודאי ראוי לומר שירה על חסדי השי"ת שידו פתוחה לקבל תשובה ומאריך אפו לנו ויגיענו לשנה טובה ומבורכת, ומה שחטאנו כבר ימתין לנו עד שנשוב, היש שמחה גדולה מזה, עכ"ל"ק. הרי שהחת"ס במקום א' מחשיב את יום ראש השנה כינס גדול, ובמקו"א כ' שמחה גדולה, זהו נס ושמחה ועל כן צריך לומר הלל, וממילא אין מה להתפעל ממה שהיצר מבלבל את מחשבותינו להזכיר לנו את כל החטאים שחטאנו.

תמיד, ומבלבל את מחשבותינו בתחבולותיו, והוא מזכיר לאדם את כל המעשים הלא טובים שעשה, כזאת וכזאת עשית, ומטרתו להביא את האדם לידי יאוש ועצבות, אולם התשובה שאדם צריך לנצח את יצרו ולומר לו, אדרבה דייקא מפני שחטאתי ועויתי, ואיני ראוי ואיני כדאי, דוקא משום כך זכיתי לימים טובים ונפלאים כאלה, ר"ה ויוה"כ"פ לכפרת עוונות ולהיטהר לפני בוראי, ויאמר אדם ליצרו, אני יודע טוב יותר ממך מי אני ומה חיי, ואני גרוע עוד יותר ממה שאתה טוען כלפי, ואולם על כל אלה ניתנו הימים הללו, ועי"ז מסתמין טענותיו.

והנה בגמ' (ר"ה לג, ז) איתא, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מפני מה אין אומרים ישראל הלל בר"ה וביוה"כ. אמר להם אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו וישראל אומרים שירה. ובגמ' לא נתבאר טענתם של מלאכי השרת, למה סברו שראוי לומר הלל בר"ה, ובפשטות השאלה היא מאי שנא משאר ימים טובים. ואמנם בעל החינוך מבאר לפי"ד, דאכן באמת היה ראוי לומר הלל בר"ה על המתנה הנפלאה שנתן לנו השי"ת את האפשרות למרק ולכפר את

.ז

ספרי חיים וספרי מתים פתוחים – הנשמות יורדים מעולם העליון להתפלל בר"ה

מתו ונשמות האבות באים מעלמא דקשוט ומצטרפין עמנו בביהכ"נ בתפילתינו, והמתים אע"פ שמתפללים עמנו ותפלתם עושה רושם, מ"מ שירה אינם יכולים לומר עד תחיית המתים, דאז כתיב (ישעי' נה, יט) 'הקיצו ורננו שוכני עפר', אבל בעוה"ז לא המתים יהללו יה ולא כל יורדי דומה' (מהללס קטו, יז) ע"כ כיון שספרי חיים וספרי מתים פתוחים, א"א לומר שירה מפני המתים המצורפים בתפילתינו, עכ"ל"ק.

ונראה דזה הטעם להאימה ופחד ששוררים בביהכ"נ בראש השנה ויוה"כ"פ, כי הנה המתים קרויים עומדים, וכל זמן שהאדם חי יש לו בחירה ויש בידו לבוא וללכת, אבל המתים הם עומדים ואין להם שום בחירה, ורק בר"ה הם מקבלים רשות לבוא לביהכ"נ והם ממלאים

ובביאור התשובה שהשיב הקב"ה למלאכי השרת, שאפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו וישראל אומרים שירה, ביאר החת"ס דהכוונה דיען דהמתים ג"כ נידונים בר"ה ויוה"כ, [ולכן מזכירים נשמות ונודרים צדקה בעבורם, ואי' בספרי (סוף פ' שופטים) עה"פ 'כפר לעמך אשר פדית', דגם המתים צריכים כפרה] וברא מזכה אבא, וכן בהיפוך פגם אביו במעשיו לא טובים, ועי"ד דאי' בגמ' (קמעות מה, א) ראו גידולים שגידלתם, לכן נהי דמצד עצמינו ראוי לומר הלל בר"ה ויוה"כ, אבל הפגם והצער שמגיע למתים מחמתנו אין ראוי לומר שירה והלל. והיינו דאמר הקב"ה דספרי חיים וספרי מתים פתוחים ואיך יאמרו שירה.

ובמקו"א כ' החת"ס (שם דף ט"ז ד"ה א"ה) דיל"פ ע"ד שקבלנו שבר"ה הנשמות הקדושות שכבר

וכמו"כ לענינינו, הנה הנשמות אינם יכולים לבוא לביהמ"ד בעוה"ז בכל עת, אלא רק בר"ה נותנים להם זכות לבוא לביהמ"ד להתפלל בביהמ"ד בעוה"ז התפלל עם יהודים בעלי בחירה שמתגברים על עצמם ונעמדים להתפלל באימה וביראה ובאהבה להשי"ת, אין כח תפלה יותר מזה, ויתכן שזה מביא ומעורר את הכובד ראש והאימה ויראה שיש לכאו"א מישראל בראש השנה.

ועפ"ז מבאר החת"ס שהנשמות הבאים מעולם העליון להתפלל בביהכ"נ המה הרוב, והחיים הם המועטים, כי הלא הנשמות בני כל הדורות באים, והיות שהרוב אינם יכולים לומר הלל, כי לא המתים יהללו יה, ולכן גם החיים אין אומרים הלל. ויש לו עוד כמה מהלכים בזה. ועכ"פ מבואר דבאמת היה צריך לומר הלל על השמחה והזכות לעמוד לפני ה', ועל כך שזוכים למרק את העוונות שלא יהיה כליה ח"ו, וכי יש לך שמחה גדולה מזה, וכי יש לך נס גדול מזה, ובודאי נכונה קושיית המלאכים, שהיה ראוי ונכון לומר הלל בר"ה ויוה"כ.

את ביהכ"נ, ועל כן נופל פחד על כל העומדים בבית ה', ואפי' דאיהו לא חזי מזליה חזי'.

והנה יש להתבונן למה באמת באים המתים לביהכ"נ שלנו, וכי אין בית תפלה למעלה. ואמנם ברור שלפעול ישועות אפשר רק בעוה"ז למטה, ועל כן נותנים צדקה ומתפללים בעבורם תפלת יזכור וכו', כי למעלה אין המתים יכולים לפעול מאומה אלא רק בעוה"ז, ועל כן ביקש דוד המלך ע"ה 'אגורה באהלך עולמים', שיאמרו דברי תורה בשמו בעוה"ז, ועי"ז יהיה שפתותיו דובכות בקבר (יזמות 5, 6) ויש לדייק למה ביקש שיהיו שפתותיו דובכות בקבר דוקא, ולא שיהיו שפתותיו דובכות למעלה במתיבתא דרקייעא. אמנם היות שהתורה למעלה במתיבתא דרקייעא אין לה שום ערך כלפי התורה שבעוה"ז, כי כאשר אדם לומד תורה בעוה"ז כשהוא נשמה בגוף, ויש לו נסיונות ומניעות וכו', והוא בבחירתו מתגבר על הבשר החי ולומד תורה, הרי"ז מביא שלימות ושפע בגשמיות וברוחניות, וכשלומודים תורה בעוה"ז ואומרים דבר שמועה מפי הת"ח, הרי זה גורם שפתותיו דובכות בקבר בעוה"ז, וזה עדיף מלימוד התורה במתיבתא דרקייעא.

ח.

חדות ה' היא מעוזכם – השמחה על המלכת השי"ת

כאשר מקבלים מלכותו בשמחה אז נעשה למלך, וזוהי השמחה חדות ה' היא 'מעוזכם', היינו מה שאתם נותנים 'עוז' לאלקים וממליכים אותו.

אמנם באמת יש עוד נקודה נפלאה בענין זה של 'תמליכוני עליכם', המעוררת שמחה גדולה, כי הנה קודם תפלת שחרית תקנו לומר את הפיוט 'אדון עולם' [וידוע מ"ש במטה משה (מ"א אות 6) בשם ר"י חסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון, שמי שמכון בעת התחלת אדון עולם, ערב אני שתפלתו נשמעת ואין שטן מקטרג על תפלתו ואין לו שטן ופגע רע בר"ה יוה"כ בתפלתו, ואויביו נופלים לפניו, וי"א אף יצה"ר משלים אתו וכו'] ושמעתי שפ"א אמרו לפני כק"ז אדמו"ר הרמ"ם זי"ע בשם כ"ק אדמו"ר ממחננובקה זי"ע שאמר כמדומה בשם דודו (הרה"ק רבי דוד אהרן מואליק זי"ע), שפי' את נוסח הפיוט 'אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא אזי מלך שמו

מעם נוסף יש להשמחה המיוחדת של יום ראש השנה, 'חדות ה' היא מעוזכם', כי בר"ה השי"ת כביכול פונה אל כלל ישראל ומבקש מהם 'תמליכוני עליכם', ומלבד מה שאנו מקבלים מלכותו ברצון, אנו זוכים להמליכו ונותנים כח בפמליא של מעלה, כמ"ש 'תנו עוז לאלקים', כי הנה אין מלך בלא עם, ונמצא שרק על ידי בני ישראל נעשה השי"ת מלך בפועל. וידוע שיש חילוק בין בחינת מושל לבחינת מלך, שהמושל הוא רודן שמושל בכח ובכפיה, ומלך הוא מי שהעם מקבלים את מלכותו ברצון. וזהו פי' הפסוק 'כי לה' המלוכה ומושל בגוים', שהגוים אינם מקבלים עליהם עול מלכות שמים, ועל כן כלפי אומות העולם השי"ת הוא בבחינת מושל, כי הוא שליט עליהם בתוקף ובכפיה, משא"כ כלפי בני ישראל השי"ת הוא בבחינת מלך, כי הם ממליכים אותו. וזוהי השמחה ששמחים בר"ה, ובני ציון יגילו במלכם, ומלכותו ברצון קיבלו עליהם וכו' בשמחה רבה, ועל כן דוקא

שתה תחת רגליו, וכתוב (ש"צ כג, ג) 'וצדיק מושל ביראת אלקים', וכק"ז זי"ע קילס מאוד את המאמר הזה.

ולפי הדברים האלה, י"ל דמ"ש 'תמליכוני עליכם' כולל את ב' ענינים, תמליכוני מלשון מלכות, שתקבלו עליכם מלכות שמים, ותמליכוני הוא ג"כ מלשון נמלך ושואל עצה, שכל מי שזוכה לקבל עליו עול מלכות שמים השי"ת כביכול נמלך בעצתו ומתחשב בדעתו וברצונו, כי כן דרכו של מלך הוא להתייעץ עם הקרובים אליו, וכפי כמה שיהודי מקבל על עצמו עול מלכות שמים, כך הוא נעשה יותר שותף, והשי"ת משתף אותו בהנהגת העולם ומתחשב בדעתו, והשי"ת מבקש 'תמליכוני עליכם', כי אני רוצה את קירבתכם, ועל כך השמחה גדולה מאוד.

נקרא, שיש בחינה של ארון ובחינה של מלך, והחילוק ביניהם שארון עושה את כל אשר עם לבבו, ואין לו יועצים לשאול מהם עצה, ואין מי שיאמר לו דעה כיצד עליו לנהוג, ולעומתו המלך מוקף ביועצים והוא נמלך ומתייעץ עמהם, והם אומרים בפניו דעה כיצד עליו לנהוג, ומלך הוא מלשון 'נמלך', שהוא מתייעץ עם יועציו. וז"ש 'ארון עולם אשר מלך', השי"ת היה בתחילה בבחינת ארון 'בטרם כל יציר נברא', אבל לעת נעשה בחפצו כל, היינו כשברא השי"ת את העולם בשביל ישראל שנקראו ראשית, 'אזי מלך שמו נקרא', שהשי"ת הוא בבחינת מלך, שכבר יש לו כביכול יועצים, כי השי"ת מחשיב את דעת הצדיקים, וכמש"נ (מפליס מ, ז) 'תמשילהו במעשי ידיך כל

ט.

וגילו ברעדה – השילוב בין חרדת הדין למצב של שמחה

לשמוח בזה. והחת"ס מביא לזה משל לחולה שמרוב חליו הכבד לא הרגיש במכאוביו, והיה סבור שהוא בריא ואיתן, אמנם כאשר החולי קל יותר אז מרגיש את מכאוביו ובוכה מתוך יסוריו, והנה כשהגיע החולה למצב זה, הרי זה גופא הוכחה שמצבו הוקל ורפואתו קרובה לבוא, ויש לו לשמוח על כך שהוא מרגיש שהוא צריך רפואה. וכן הדבר בחולי הנפש אם אדם מתעורר בלבו ונחרד מפחד הדין, והוא מרגיש שיש לו מה שהוא צריך לתקן, זה גופא מביאו לידי שמחה, כי הוא סימן מובהק שיזכה להתעלות ולטהר את נפשו. ובוזה מבאר החת"ס את מה שאמר עזרא הסופר לעם ישראל 'אל תעצבו כי חדות ה' הוא מעוזכם' (נמיה מ, י) דהנה עזרא עורר את העם לתשובה, כי במשך השנים נתרחקו מאוד מדרך התורה, וכאשר שמעו את דבריו נתעוררו העם בככי ובזעקה בהתבוננם במצבם השפל, וסברו שרע ומר גורלם, וכראות עזרא שנתעוררו חזר אמר להם אם כן 'אל תעצבו', אלא 'אכלו משמנים ושתו ממתקים' כי זה גופא הוא 'חדות ה' וזהו 'מעוזכם', כי אכן רצה אלקים את מעשיכם וזכיתם להתקרב אליו.

וזהו 'וגילו ברעדה', בבחינה של רצוא ושוב, שאדם מתעורר ונחרד ובוכה, ומתוך כך הוא שמת, ועי"ז יכול הוא לבכות עוד, ושוב פעם יכול הוא לשמוח. וע"ד הא דאיתא בגמ' (מגילה ה, ג) על הפסוק 'במסתרים תבכה

והנה בשבלי הלקט (עמ' קיד) הביא בשם רבו בעל התרומת הדשן בטעם הדבר שמתחילין לומר סליחות במוצאי שבת, כי בשבת שאין לאדם עסקים יש לכל א' פנאי ללמוד תורה ושבת היא בת זוגה של התורה, לכן טוב להתחיל מיד ביום א', כי העם שמחים מחמת לימוד התורה שהם לומדים בשבת, וגם מחמת עונג שבת, ואחז"ל (שנ"ג, ג) שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות ועצלות אלא מתוך שמחה של מצוה, לכן טוב להתחיל להתפלל מתוך שמחה של מצוה, וגם הפייט התחיל 'במוצאי יום מנוחה' עכת"ד. ואומרים 'לשמוע אל הרינה ואל התפלה', שהתפלה תהא בשמחה ובנעימות, וכהנוסח הידוע שהיה מרגלא בפומיה דק"ז הרה"ק הרשנ"ן זי"ע, שבשמים אוהבים בקשות בשמחה 'אין הימעל האט מען ליב פריילכע בקשות', [וכן כתב באגרת קודש ששלח לבתו]. וידועים דברי הבעל הטורים (י"פ ואלמאן) 'ואתחנן' בגי' 'שירה', כי מרע"ה רצה שיתקבל תפלתו, לכן שר לפניו שירה. ובפענח רזא הוסיף דגם 'תפלה' הוא בגי' 'שירה', וביאר מפני שצריך לתפלה ניגון נעימות קול כענין כבוד את ה' מהונך ממה שחננך.

ומרן החתם סופר זי"ע בדרשותיו לראש השנה מבאר את הפסוק (מפליס ג, יא) 'וגילו ברעדה', דהיינו שיגיל וישמח בזה שיש לו רעדה וחרדה. והיינו דבודאי צריך שיהיה לאדם רעדה ופחד ביום הדין, אך צריך

יחזרו בתשובה, וע"כ מברכים 'הרוצה בתשובה', לא זו בלבד שהשי"ת 'מתרצה בתשובה' אלא 'רוצה בתשובה', כי הוא כביכול מתגעגע לבני ישראל ומשתוקק ורוצה שישובו בתשובה, השי"ת קורא לכל אחד ואחד מישראל, 'אִיָּהּ?! מתי כבר תחזור אלי, והאדם משיב ואומר 'הנני'. תשובה הוא מלשון תשובה לשאלה, שהשי"ת שואל 'אִיָּהּ' והאדם משיב 'הנני'. ובאותה שעה שהאדם מתעורר לשוב ולהתקרב אליו ואומר 'הנני', אז מתעוררת בכיה של געגועים ושמחה, וכנ"ל בשם החת"ס שבכיה הוא ר"ת בשמך יגילון כל היום, כי היא בכיה הבאה מתוך שמחה עצומה שצריכים לשמוח ע"ז כל היום, שהבן זכה לחזור אל חיק אביו. ולכן שמו נקרא בשם 'תשובה' ולכאן עפ"י דקדוק היה צריך ליקרא בשם 'שיבה', כמו א' שנתרחק וחוזר ושב ונתקרב, אלא מפני שכל ענין התשובה הוא תשובה לשאלת השי"ת 'אִיָּהּ', לכן נקרא שמו בישראל 'תשובה'.

וזהו הבכי של קול השופר גנוחי גניח וילולי ליל, בכיה מתוך השמחה הגדולה שהבן חזר לאביו לאחר שאיבד את דרכו במשך זמן רב כל כך. ובאותה שעה האב ובנו ממתיקים סוד בלשון הידועה רק להם, וזהו קול השופר. וזה גורם לשטן להתבלבל כי הוא רוצה לקטרג ולפתע מדברים כאן בלשון נסתר 'בכסה' לשון שהוא אינו מבין.

י.

זה היום תחילת מעשיך - השמחה בהתחדשות הבריאה וחזרה אל השורש

הוא ביטוי לשמחה זו, כמ"ש שם (טס נא, ו) 'בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'.

ולכאורה צריך להבין מה טעם לשמחה זו 'כי בא לשפוט הארץ', כי לכאורה הרי המשפט הוא טעם לפחד ואימה ולא לשמחה. אמנם האמת היא שהשי"ת ברא א' פרייליכע בריאה', ולכן ילד קטן הוא תמיד בשמחה, כי הוא קרוב אל השורש, וכפי מה שאדם מתרחק מהשורש הרי זה מביא לו חוסר שמחה. ויש הטועים וסוברים שהטעם שכאשר אדם מתבגר יש לו פחות שמחה מחמת הדאגות והטרדות המוטלות עליו, אלא אדרבה האמת היא שהריחוק מהשורש הוא המביא את הדאגות והטרדות, ואם אדם יחזור לשורשו וירגיש

נפשי, ומי איכא בכיה לפני הקב"ה, והא כתיב 'עוז וחדוה במקומו', ומתצינין לא קשיא הא בבתי גואי הא בבתי בראי. בתי בראי היינו הפרוזדור החדרים החיצונים שבהם צריכים להיות מלא שמחה, וכך שייך אח"כ להיכנס לפנים לבתי בראי לבכות, והאדם מטייל ונכנס ויוצא מבתי בראי לבתי גואי ומבתי גואי לבתי בראי, והשמחה היא שהוא 'במקומו' 'עוז וחדוה במקומו', שהוא יודע שהיום ראש השנה, ועל כן הוא בוכה במסתרים ושמח במקומו. ובאופן זה צריך להתפלל כל תפלות ראש השנה.

הבכיה שבוכים בראש השנה היא על דרך הבכי שבכה יוסף הצדיק נפגש עם יעקב אביו לאחר שלא ראהו שנים רבות כמ"ש 'ויאסר יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו גשנה וירא אליו ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד', שבודאי לא היה זה בכי של צער ועצב, אלא בכי של שמחה וגעגועים, הנה ברוך ה' אנו רואים זה את זה שוב לאחר שהיינו מרוחקים זה מזה זמן רב.

ואיתא בתנא דבי אליהו (פ"ר פק נא) מעיד אני עלי שמים וארץ, שהקב"ה יושב ומצפה להן לישראל יותר ממה שמצפה האב לבנו שיעשו תשובה וכו'. איך נראה אדם שבנו אבד ממנו, הרי הוא אינו מוצא את עצמו והוא מרגיש מחוסר אונים, היכן בני, היכן בני... ויותר מזה הקב"ה יושב ומצפה שישראל

השמחה הזאת שהבן חוזר אל אביו היא שמחה כוללת וכל הבריאה מתעוררת לשמחה ביום הזה, כמ"ש (מהלל נא, ז) 'ירעם הים ומלאו תבל וישבי בה, נהרות ימחאו כף יחד הרים ירננו', וזמן השמחה הגדולה היא 'לפני ה' כי בא לשפוט הארץ ישפוט תבל בצדק ועמים במישרים', ונכפל הדבר עוד (טס נא, יא) 'ישמחו השמים ותגל הארץ ירעם הים ומלאו, יעלוז שדי וכל אשר בו אז ירננו כל עצי יער', וגם כאן נאמר טעם השמחה 'לפני ה' כי בא כי בא לשפוט הארץ ישפוט תבל בצדק ועמים באמונתו', ובפסוק זה נכפל 'כי בא כי בא', כי הבריאה כולה שמחה, וכדרך המכריז בהתלהבות שכולל דבריו 'ער קומט ער קומט!', וגם קול השופר

חדשים וארץ חדשה, כך השי"ת עושה את האדם בריה חדשה. וממילא מובן שכאשר נעשה בריה חדשה הרי חזר שוב אל שורשו וחוזר ומתקרב אל השי"ת, וממילא הוא שמח שמחה גדולה כי עזר וחדוה במקומו, וגם כל הבריאה שמחה כאשר היא מתחדשת "שמחו השמים ותגל הארץ". וכן איתא במדרש (שומ"ט פה"ט ק"ג, י"ט) עה"פ 'פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם, תכתב זאת לדור אחרון, ועם נברא יהלל י-ה', וכי עדיין אומה [אחרת] עתידה להבראות שהוא אומר 'ועם נברא וגו', ורבנן אמרי שהדורות שהם כמתים במעשים, ובאין ומתפללין לפניך ברה"ה ויוה"כ ואתה בורא אותם בריה חדשה.

והאיך ובמה יזכה האדם להתהפך להיות ברה"ה כקטן שנולד בריה חדשה ממש, אלא שיש לצרף לזה המדרש האחר עה"פ 'ועשיתם עולה' (פסיקתא רמזי פ"מ) 'והקרבתם' לא נאמר אלא 'ועשיתם', שברה"ה יעשה אדם א"ע כאילו מקריב א"ע לעולה, והיינו שע"י איזה שהוא הקרבה שאדם עושה בעצמו, הרי נעשה שינוי באדם ובמעשה עד הנה, ובשינוי מעשה קונה להיבראות בריה חדשה ע"י מעשים חדשים וקבלה טובה חדשה, ולב יודע מרת נפשו בדברים הצריכים חיזוק.

ובפרט כאשר אדם ממליך את השי"ת ומקבל על עצמו עול מלכות שמים בקריאת שמע, והוא מוסר את נפשו להשי"ת 'בכל נפשך', הרי בזה מקיים 'ועשיתם עולה', ובפרט ברה"ה היא טובה גדולה לצייר בנפשו ציור של מסירות נפש, ונחשב לו כאילו מסר נפשו בפועל ממש, כדאי 'בזוה"ק פ' בלק (קנה"ט). ויש בקבלת מסירות נפש תועלת כפולה, התועלת הא' היא כי מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, וכיון שמחשבתו אמיתית, לכן במחשבה זו נחשב לו כאילו מסר נפשו בפועל ממש, ואם יש בידו ח"ו עוונות אשר תשובה ויוה"כ תולים, אזי בזה שמקבל ע"ע באמירת בכל נפשך, אפי' הוא נוטל את נפשך, לא יכפור ח"ו ביחוד ה', בזה נחשב לו כאילו מת על קידוש ה' ומתכפר לו הכל, והתועלת הב' שכאשר הוא מוסר את נפשו הרי הוא נעשה בריה חדשה לגמרי, כי הוא חוזר לשורשו הקדום, ופנים חדשות באו לכאן, נפש נקי וצדיק בלא חטא. וצווחין אף עקתיך בטליך ושביתיך, מפני שיש כאן 'אנפין חדתיך' פנים חדשות, ועי"ז יזכה לשנה חדשה טובה ומתוקה. (ע"ע להלן מאמר 'רק שמע ישראל').

קירבת אלקים, אזי יסולקו ממנו כל הדאגות והטרדות, ואז מבין שכל מה שחסר לו הכל הבל, כי הוא מרגיש מתיקות האור של קירבת אלקים, 'ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב', וכלום חסר בבית המלך.

ובראש השנה יום המשפט האדם חוזר אל אביו וחוזר אל השורש, וביום זה מתחדשת כל הבריאה וחוזרת אל השורש, 'זה היום תחילת מעשיך'. ובאמת השי"ת מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, וכן בשבת קודש יש התחדשות חדשה של הבריאה (עי' לוה"ט סק' פרשת נשא עה"פ כי זו שנת וגו'), אמנם החילוק הוא שבכל יום ובשבת קודש השי"ת מחדש ומרענן את הבריאה שכבר קיימת, אבל ברה"ה אי"ז רק חידוש הבריאה, אלא 'תחילת מעשיך' דהיינו תחילה חדשה ויצירה של עולם חדש כמו שהיה בבראשית בריאת העולם.

וי"ל ע"ד משל, דהנה כל רכב יש לו מנוע שבאמצעותו הוא נוסע, וכך הבריאה השי"ת כביכול מחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית והוא מחיה נפש כל חי, וכאילו נותן למנוע כל העת כח לנסוע, ואילו השי"ת יסלק את השגחתו לרגע א' ח"ו הרי הכל יתהפך מיד לתוהו ובוהו, ונמצא שבכל יום השי"ת נותן לעולם את קיומו, ובשבת קודש השי"ת כביכול מחדש את המנוע ונותן לו כח חדש שיפעל יותר טוב, ובראש השנה מחליפים את המנוע הישן למנוע חדש, ובשעה שמחליפים את המנוע המצב קצת מתוח, כי משליכים את החלקים שאינם טובים כ"כ, וזהו הפחד והאימה שבראש השנה, ולעתיד לבוא השי"ת יחליף לגמרי את כל הרכב לרכב חדש, ויהיה העולם טהור וקדוש. ועכ"פ בראש השנה השי"ת מחדש את העולם כבתחילת הבריאה הרי זה גורם שמחה כי הכל חוזר לשורש, וזהו ענין 'הדורמיטא' כנודע.

ובשם שהבריאה מתחדשת ברה"ה, כן גם האדם נעשה בריה חדשה ברה"ה, כמ"ש חז"ל (יוטלמי ר"ה פ"ד ס"ט וזמנא ויק"ר פכ"ט, י"ט) שבכל מוספין כתיב 'והקרבתם' וברה"ה כתיב 'ועשיתם', אמר להם הקב"ה לישראל, בני מעלה אני עליכם כאלו היום נעשיתם לפני, כאלו היום בראתי אתכם בריה חדשה, הה"ד (ישעיה סו) 'כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה', ע"כ. שכשם שהבריאה מתחדשת ברה"ה והשי"ת עושה שמים

ושותים ושמחים וכו'. ולהאמור י"ל דאי"ז 'חיוב שמחה', אלא 'מציאות של שמחה', כי ביום הזה כ"א חוזר ומתקרב אל השורש, וממילא אין אדם צריך להביא עצמו לידי שמחה, אלא השמחה באה עליו מאליה, כי הוא מרגיש א"ע 'פריש ניי געבוירן', שנעשה בריה חדשה.

והנה הפוסקים האריכו לרון אם יש חיוב שמחה בראש השנה כמו בשאר ימים טובים או לא, ומהו גדר השמחה בר"ה, ואם יש איסור להתענות או שיש מצות אכילה (עי' שאגת אריה סי' קצ וש"ע הרצ סי' מקטט סעי' ה וסעי' ו ומ"צ סי' מקלו סעי' א) ודנו במ"ש הטור (או"ח סי' מקפא) ושקדם ר"ה רוחצים ומסתפרים וכו', ובר"ה אוכלים

יא.

שנהיה לראש ולא לזנב - האדם צריך להיות כפוף כלפי מעלה בתקיפות

שתיבת 'לראש' הוא ר"ת לעשות רצון אבינו שבשמים, והיינו שכאשר אדם זוכה להיות איתן ותקיף אזי הוא זוכה לעשות רצון אבינו שבשמים.

אתם ניצבים היום, היום דא ר"ה, צריך להכנס לר"ה בהתייצבות, נצבים, במחשבה טובה ובחוזק ותקיפות, הנני מוכן ומזומן, 'זיי א איד און פרייליך'. ואי' בגמ' (כ"ה כו, ג) דשופר של ראש השנה של איל כפוף, דכמה דכייף אינש דעתייה טפי מעלי וכו'. ופירש"י כמה דכייף אינש בתפלתו פנים כבושין לארץ טפי עדיף. אמנם מצינו עוד שאחז"ל (יבמות ק"ה, ג) המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה. והיינו שאף שצריך אדם להיות כפוף, אבל הכפיפה צריך להיות כלפי מעלה.

ובן מצינו בהלכה בענין השופר, שכתב הרמ"א (סי' מקפ"ה סעי' ג) יהפוך השופר למעלה שנאמר 'עלה אלקים בתרועה'. ומקורו מהמהרי"ל שהובא במג"א (שס סק"ה) שיהפוך פי השופר למעלה. והיינו שגם השופר כפוף, אבל כפוף כלפי מעלה. והגויים שונאי ישראל הם יהיו כפופים כלפי מטה, אבל בני ישראל אף שצריכים להיות כפופים וכל כמה דכייף מעלי טפי, אבל צריך להיות כפוף כלפי מעלה, לא כפוף ושבור ורצוף כלפי מטה, אלא כפוף בהכנעה כלפי מעלה, ורק באופן זה כמה דכייף מעלי טפי. **וכבר** הובא לעיל לעי' בדברי השל"ה הק' (מס' ר"ה פ"ק מ"ה א"ר ד"ה עוד יתבאר) בביאור ענין התקיעות, שהתקיעה הראשונה היא קול פשוט, שמרמז שהאלקים עשה את האדם ישר, אבל אח"כ ע"י מעשיו שאינם מהוגנים נעשו דרכיו עקלקלות, וע"ז מרמז השברים שהוא קול מעוקם ונשבר לשברים, ושוב קול תרועה מרמז על בעל תשובה אשר לבבו נכאב ונעצב ומילל על רוע מעשיו, ושוב תוקעין קול פשוט שע"י התשובה חוזר

חובת השמחה ביום המלוכה נחוץ מאוד לכאו"א להבין, ולאפוקי מאלו שהמה עצבים בימים הנוראים הללו, וזה עלול להביא לידי כעס ומריבה ח"ו, ואדרבה צריך לזכור שהימים הם ימי שמחה גדולים, וצריך להכנס אליהם בתוקף ובגבורה, וצריך אדם להתחזק בעוז כי 'חדות ה' היא מעוזם', מי שיש לו 'מעוזם' והוא חזק בזה, זוכה ל'חדות ה'".

ועל הדבר הזה מתפללים בליל ר"ה, יה"ר שנהיה לראש ולא לזנב. וכי אפשר שכל אחד יהיה ראש, הרי לא טוב הדבר שכ"א יהיה ראש, (כמ"ש בספר המעשיות לרבינו ניסים גאון ז"ל על אליהו הנביא שנכנס לעיר ובני העיר לא היו הגונים וקיללם שיהיו כולם ראשים וכך תרבה המחלוקת שם וכו'), [ויש מפרשים שאין התפלה שנהיה 'ראש', אלא שנהיה לראש, דהיינו שנזכה להתקשר ולהתבטל אל הראש, דהיינו אל צדיקים (עי' דגל ממנה אפרים פ' כי משא ד"ה יש, ראש בני ישראל ר"ת ר"ת)]. וי"ל עפ"י התרגום עה"פ 'ונתן ה' לראש ולא לזנב' (דברים כ"ג, יג) 'ויתנך ה' לתקיף ולא לחלש', דהיינו כי אדם צריך להיות חזק ותקיף בעצמו, ועמלק רוצה לעשות את אדם לזנב, כמ"ש 'ויזנב בך כל הנחשלים אחריו', ומזכיר לו את כל עוונותיו כדי להכניסו ליאוש ועצבות, אבל אדם צריך להתחזק שלא ליפול לחלשות. והזמן להתפלל ע"ז הוא בראש השנה שהוא מלשון תקופת השנה, ואפשר לזכות בו להיות תקיף וחזק לעבודתו יתברך, וחודש תשרי נקרא 'ירח האיתנים', ואי' בגמ' (כ"ה י"א, א) מאי משמע דהאי 'איתן' לישנא דתקיפי כדכתיב איתן מושבך וכו', דתקיפי במצוות. והיינו שחודש תשרי צריך אדם להיות תקיף במצוות, ובחודש תשרי יש כח לאדם להתחזק שיהיה איתן ותקיף בכל מה שנצרך לעבודת ה'. ואי' בספ"ה ק

תקיעה אחר השברים והתרועה לא יצא ידי חובת מצות תקיעת שופר, כי המטרה אינה הבכיה אלא ההתגברות וההתעצמות שלאחריה, וגם כשהוא כפוף יהיה כפוף כלפי מעלה, וזוהי התקיעה של שמחה.

לישורתו כמקדם. ולהנ"ל מובן שאף שגנוחי גניח וילולי יליל, מ"מ צריך מיד לתקוע תקיעה שנית, לומר שיש לו דרך חדשה כלפי מעלה, ויש לו שמחה מפני שיש לו דרך כבושה להתייצב וללכת בדרכי ישרים. ואם לא תקע

י.ב.

ראשית חכמה יראת ה' – ראש השנה מסוגל ליראת שמים

לפיכך נאמר בו 'יראת מאלקיך' המכיר מחשבותיך, עכ"ל. והנה לא נאמר כן על מצוות שבין אדם למקום, אלא על מצוות שבין אדם לחבירו. וי"ל ע"ד רמז, שהוא ברכה שמי שמתנהג מענטשליך בין אדם לחבירו, הרי הוא זוכה לברכת התורה שיזכה ליראת שמים 'יראת מאלקיך'.

וכאשר זוכים למתנה של ר"ה שהיא יראת שמים, אזי ניצולים מכל שאר פחדים ודאגות וחרדות של הבל (ענגויעד"י נלע"ו) על כל הגוים שונאי ישראל, תיפול עליהם אימתה ופחד, ועיקר העצה להנצל מפחדים היא, להשיב את היראה לשורשה, ליראת שמים אמיתית, ואז נפטרים מכל החרדות הללו, ובר"ה אפשר לזכות לשפע יראה טהורה לכל השנה, וממילא מסתלקים כל הפחדים, והאדם נעשה רגוע ושליו ושמת.

ואי' בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע עה"פ 'כי חוק לישראל הוא, חוק הוא מלשון חקיקה, 'חוק וזמן נתן להם שלא ישנו תפקידים' שבר"ה נעשה חקיקה לכל השנה, שכפי שאדם קובע את עצמו בראש השנה, כך נחקק בלבו כל השנה, וכאשר זוכים ליראת שמים בר"ה הרי נשאר כן לאורך כל ימות השנה, ועי"ז ניצולים מכל הדאגות והחרדות, כי כל החרדות יכנסו לתוך יראת ה'. **ועל** הדבר הזה מתפללים בר"ה 'ובכן תן פחדך ה"א על כל מעשיך וכו', ויראוך כל המעשים וכו', ואמנם האופן לזכות לזה הוא ע"י 'ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם', שבאמצעות האחדות והשלום ותיקון המידות זוכים ליראת שמים.

והן אמנם שגם יראה צריכה להיות בשמחה, כי מ"ש 'עבדו את ה' בשמחה' שייך בכל ענין של עבודת ה' וגם על יראה, ורמז בדבר ממה שכ' הטור (או"ח סי' מקפ"ג) שתקנו לומר בראש השנה, 'ובכן' תן פחדך, 'ובכן' צדיקים, 'ובכן' תן כבוד, על שם הפסוק (אסמ"ד, טו) 'ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת', (ועי' מש"ס נוס

הנה כי כן התכלית של ר"ה הוא להגיע ליראת ה', לעבוד את ה' ביראה ופחד, ונאמר 'ראשית חכמה יראת ה', ור"ה שהוא ראשית השנה צריך יראה, ועל כן מקבלים ע"ע עול מלכות שמים שזה התגלות היראה, והעבודה והבקשה של ר"ה שנזכה ליראת שמים אמיתית. [ור"ה הוא זה היום תחילת מעשיך, ובבריאת שמים וארץ, נאמר 'ויאמר אלקים יהי רקיע בתוך המים וגו' (בראשית א, ו) ופירש"י שביום הראשון נבראו שמים, אך עדיין היו לחים, וביום שני גער הקב"ה באומרו יהי רקיע וקראו מגערתו כאדם שמשתומם ועומד מגערת המאיים עליו. ועל נקראת יראת ה' בשם 'יראת שמים', היינו כמו שהשמים מפחדים שעומדים עד היום מכח אותו ציווי ה' (מונ"ל נש"ס הרה"ק מקאלק" והמ"י הרי"ס זי"ע), ויראה זו מתעוררת בר"ה שהוא יום תחילת מעשיך, ואפשר לזכות בר"ה לשפע של יראת שמים לכל השנה. ואח"כ בא ענין אהבה ודביקות שזה בחג הסוכות.

והאופן להגיע לידי יראת ה', הוא כמש"נ בנוסח התפלה 'לעולם יהא אדם ירא שמים וכו', קודם יהא אדם כלפי חביריו, שיהיה מענטשליך, ועי"ז זוכים ליראת ה', ומוכן שבר"ה צריך לעבוד על מענטשליכקייט, ועי"ז לזכות לקבלת עול מלכות שמים ומעלות היראה. והדיוק הוא 'לעולם יהא אדם', לעולם היינו בכל עת ובכל שעה, ולא יהיה מענטשליך רק לפי מצב רוחו וכו', אלא תמיד לעולם יהא אדם, וזה מביא יראת שמים.

ויש לדייק שבכמה וכמה מצוות שבין אדם לחבירו, נאמר בפרשת קדושים, 'יראת מאלקיך', כמו 'ולפני עור לא תתן מכשול ויראת מאלקיך' (ויקרא יט, יז) וכן 'והדרת פני זקן ויראת מאלקיך' (שס יט, נג) וכן 'לא תונו איש את עמיתו ויראת מאלקיך' (שס כה, יז) ועוד, ופירש"י לפי שהדבר הזה אינו מסור לבירות, לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה, ויכול להשמט ולומר לטובה נתכוונתי,

וכן מצינו שאמר עזרא הסופר (נמ"מ ט, ט) 'אל תתאבלו ואל תבכו וגו', אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו, ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם', ויש שנהגו לשלוח מנות לעניים בערב ראש השנה (ע"י אלף המנן על המט"א סי' מקפ"א אות קכ נשס הפ"ח) והרמז בזה כאשר תשמחו בחדות ה', ותהיו באחדות ותשלחו מנות לאין נכון לו, אזי מובטחת לכם הישועה.

נמאמר העיקר נעזומת היום הוא 'אמרו לפני מלכיות' והוא רמז שגם היראה וה'תן פחדך' צריכה להיות בשמחה, ע"י שזוכרים בר"ה את מעשה המגילה ושמחת פורים, ועוד גם זאת שאסתר פעלה את הישועה בכח אחדות ישראל, שאמרה 'לך כנוס את כל היהודים', ובוזה ניצחה את המן הרשע שקטרג ואמר 'ישנו עם אחד מפוזר ומפורד', ובכח כח השמחה והאחדות נזכה גם אנו לפעול ישועה.

יג.

השי"ת הוא מקור הרחמים והחסדים רק האדם מביא את הדין על עצמו

מסוים, מסבבין שיראה את חבירו עושה מעשה כזה, והוא עצמו יוציא בפיו שכך וכך צריך לעשות לו, ואח"כ אומרים לו הלא אתה בעצמך אמרת שכך צריך לעשות לו, וזהו 'וחותם יד כל אדם בו', ובבחי' הכתוב (ימ"ג ג, יט) 'תיסרך רעתך'.

וביאור בזה הא דאיתא באבות (פ"ג, טו) 'ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו', שקודם כל גזר דין שבעולם מאספין כל העולם אם מסכימין להדין ההוא, ואף את האיש בעצמו שנגזר עליו הדין ח"ו, שואלים אותו אם הוא מסכים אזי נגמר הדין ח"ו. והענין כי בוודאי אם ישאלו לו בפירוש על עצמו בוודאי יכחיש ויאמר שאין הדין כן, אך מטעין אותו ושואלים אותו על אדם אחר כיוצא בו, והוא פוסק עליו את הדין, וחותר זה הדין על עצמו ר"ל. וזהו ביאור המשנה 'ונפרעין מן האדם', כלומר ששואלים אותו דעתו, ואעפ"כ הוא 'שלא מדעתו', כי אינו יודע שהדין הוא עליו, אך ע"ז שהוא פוסק ומכריע את הכף לגבי חבירו הוא פוסק וקובע הדין על עצמו. וזהו הענין שמאתו יתברך לא תצא הרעות, שאע"פ שהשי"ת הוא דיין ועד, אבל את החתימה עושה האדם לעצמו. והחתימה היא 'במידה שהאדם מודד מודדין לו, דהיינו הנהגותיו של האדם היא החתימה.

הנה השי"ת הלא הוא מקור הטוב והחסד והרחמים, וגם ימי ר"ה כולו חסד ורחמים מכוסים, ומאתו יתברך לא תצא הרעות, וא"כ יפלא איך יתכן שביום זה כתוב השי"ת וגוזר על באי העולם גזירות, ומה ההסבר בכל המאורעות הקשים המתרחשים בעולם רח"ל, ובודאי אין אנו מבינים את דרכי ה', ואין לנו שום השגה. אך מה שצריך אדם לדעת הוא המהלך של 'וחותם יד כל אדם בו', לא השי"ת גוזר את הגזירות, אלא האדם בעצמו פוסק על עצמו את כל מה שיעבור עליו, ואם ח"ו נגזר על האדם דבר שאינו טוב, זהו רק מפני שהוא עצמו חתם על זה.

וזהו נוסח הפייט 'ונתנה תוקף וכו', 'אמת כי אתה הוא דיין ומוכיח ויודע ועד, וכותב וחותם וסופר ומונה, באמת הדין הוא נורא ואיום, בראש השנה יכתבון וביום צום כיפור יחתמון, כמה יעברון וכמה יבראון, מי יחיה וכו', אבל 'וחותם יד כל אדם בו', כל אדם חורץ את משפטו שלו בעצמו, בשמים כותבים 'פרוטוקול' שלם, כך יהיה וכך יהיה, אבל כל זמן שאין חתימה, אין הדבר מוחלט ואין לזה שום תוקף, השי"ת אומר אני רק כותב אבל אינני חותם, את החתימה הסופית אדם חותם על עצמו.

וכראיתא בשם הבעש"ט הק' זי"ע (מונח נלקו"מ סי' קיג) שכשרוצים בשמים לדון אדם על מעשה

יד.

תחילת הדין בענינים שבין אדם לחבירו ואם יצא זכאי מעבירין על כל פשעיו

שוקלין מעשיו של אדם, הדבר הראשון שמעלין ע"ג המאזניים הם הענינים שבין אדם לחבירו, ורק אח"כ שוקלין את התורה והעבודה והמצוות. וכתב (לשומ ממ"ס

ולבן חמור כ"כ הענין של בין אדם לחבירו, שזה תחילת דינו של אדם, כמ"ש מרן החתם סופר זי"ע [שבוודאי ידע את אשר נעשה בעולמות העליונים] שכאשר

בעדינו ובעד כל ישראל, במ"ש 'שופטים ושוטרים תתן לך וכו' ושפטו את העם משפט צדק, שהקב"ה שופט את ישראל ביום המשפט בגודל רחמיו וחסדיו, אך צריכין אתערותא דלתתא לעורר את המדה של רחמנות למעלה, וכאשר ישראל למטה מתנהגים בחסד ולמדים זכות על כל איש מישראל לדונן לכף זכות, אז עי"ז גם למעלה נתעורר אותו המדה ולמדין גם עליו וגם על כל ישראל חסדים. וז"ש 'שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך', ר"ל שאתה בעצמך תתקן ותכין המשפט של מעלה עי"ש שערך, והוא השערים שלך שאתה עושה ומעורר במעשיך. וזהו 'ושפטו את העם משפט צדק', שכל איש ילמוד א"ע להתנהג לשפוט את העם משפט צדק, ללמד צדקה וזכות על כל זרע ישראל, ואז האדם מעורר השער של מעלה, ועי"ז יוצא בדין זכאי במשפט של מעלה, כי במדה שאדם מודד מודדין לו, עכדה"ק. ועפי"ד י"ל המשך הפסוק 'למען תחיה וגו'', שע"ז זוכה להכתב ולהחתם לחיים טובים ולשלום.

ועד"ז יש לפרש בנוסח ברכת המזון 'במרום ילמדו עליהם ועלינו זכות', שכפי מה שאדם מלמד 'עליהם' זכות, כך מלמדים 'עלינו' זכות, וכפי מה שאדם מתפלל על אחרים כך הוא זוכה לקבל השפעות טובות עליו ועל בני ביתו, ולכן מקדים אדם ומתפלל שבמרום ילמדו 'עליהם' זכות, ואח"כ מתפלל שילמדו 'עלינו' זכות שתהא למשמרת שלום.

ויתבן שזה הטעם למנהג שכו' המהרי"ל (הל' ימים נוראים אות ג) והובא להלכה בא"ר ובאר היטב (סי' תקפ"א סק"י) שמשנכנס אלול כשכותב אדם אגרת שלום לחבירו צריך לברכו בשנה טובה תכתב ותחתם וכו'. וכן הוא ברמ"א (סוף סי' תקפ"ב) שבר"ה נוהגין שכל אחד אומר לחבירו לשנה טובה תכתב. והרה"ק ממונקאטש זי"ע הביא (ליקוטי ד"ת אות מו) בשם הרה"ק רבי שלמה מדאלינא זי"ע שאמר בשם א' מרבתינו ואולי בשם הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע, שפי' מ"ש בפיוט לימים נוראים 'וכל מאמינים שהוא עונה לחש', כי הנה מנהג ישראל שמברכים זה את זה, ומלחשים זה לזה ברכות לשנה טובה ומבורכת וכו', השי"ת שומע ועונה אמן, ומושיע כפי ברכתן, עכדה"ק. ולהנ"ל י"ל שכאשר אדם מליץ טוב בעד חבירו ומברכו, אזי במידה שהוא מודד מודדין לו ומברכין

מ"צ שני"ז ע"צ) שבתחילת דינו של הקב"ה יושב בדין עליו איך התנהג עם חבריו ורעיו, אם היה מתנהג עמהם לפני משורת הדין או לא, ובזה המשפט אין הקב"ה מתנהג עמו לפני משורת הדין אלא במשפט צדק, ואז אם על פי משפט צדק יצא דינו שהוא מאותן האנשים שעוברים על פשע ומעבירין על מדותיו, אז אח"כ כשהקב"ה יושב בדין עליו בעסקי תורה ומצות מה שבינו לבין המקום הוא נוהג עמו בחסד לפני משורת הדין, עי"ש. ולפי דבריו מובן שמ"ש חז"ל 'כל המעביר על מידותיו מעבירין על כל פשעיו, היינו שהמעביר על מידותיו בענינים שבין אדם לחבירו, מעבירין על כל פשעיו על הענינים הרוחניים שבין אדם למקום.

ולא נאמר איפכא, שהמעביר על פשעיו דהיינו שעובד השי"ת בתורה ותפלה ובדביקות וכו', מעבירין לו על מידותיו, שגם אם אינו מתוקן במידותיו בין אדם לחבירו ופוגע באנשים וכדו', מוותרים לו משמיא בגלל רוב צדקתו בתורה ועבודה, זה ליתא כלל וכלל.

וזה הכלל קדוש ונורא היא, וכדאיתא בשם הבעש"ט הק' זי"ע (ונקדוש לוי נרוש לפורס ה"א שכן איתא נמרוט) על הפסוק (תהלים קכ"ה) ה' צלך' והיינו כמו צלו של האדם, שכמו שהוא עשיית האדם כן הוא עשיית הצל, כך הקב"ה, באיזה מדה שהאדם מתנהג את עצמו, כך הקב"ה מתנהג את עצמו עם האדם בזו המדה, שאם האדם מבין לדעת חבירו אז השי"ת מבין לדעתו, ואם הוא מתנהג עם חבירו במידת הרחמנות.

הכלל הזה אינו ענין של שכר שהוא ראוי לשכר ועושיין לו ג"כ כפי מעשיו אך אם יבדקו אחריו ויראו שאינו ראוי לזה אולי לא יתנו לו, אלא האמת שאי"ז קשור כלל לשכר ועונש, אלא ה"ז מציאות כמו צל, שהצל הולך אחר האדם, וכל הנהגותיו של האדם חוזרים לנגדו, שכפי הנהגותיו עם חביריו כך מתנהגים אליו מן השמים, שאדם המלמד זכות על אחרים, גם באופן שרואה שחבירו עושה דבר שאינו הגון, הוא מלמד זכות ואומר שהלה מסכן ואינו יודע ואינו מבין וקשה לו וכו' וכו', אז בשמים גם מלמדים זכות על אדם זה.

ובקדושת לוי פי' על פי דרכו בקודש, שהיה סגורן של ישראל, והוא עומד תמיד להליץ טוב

אותו מן השמים, לשנה טובה תכתב ותחתם לאלתר לחיים טובים ולשלום¹.

וזה היסוד הראשון לקראת יומא דצלותא, שצריך אדם לפעול שיהיה לתפלותיו כח של רבים, שאז התפלה עולה למעלה ואין בודקין אחריו מיהו זה המתפלל ומה הם מעשיו. וזה הכל תלוי איך שהוא מתחבר עם הכלל,

שלא יחשוב רעה על אחרים ולא ידון אותם לכף חובה, אלא יעבוד על עצמו שכל מחשבותיו יחשוב רק טוב על אחרים, ואז גם בשמים יחשבו עליו טובה. [ועי' להלן מ"ש עה"פ אתם נצבים היום 'כולכם' לפני ה', שכת ומעלת תפלת הציבור הוא לפי גודל הזהירות בענינים שבין אדם לחבירו]

טו.

חותם יד כל אדם בו - האדם פוסק את דינו בעצמו

ויש בענין זה עוד יסוד עמוק וחותם יד כל אדם בו, עפ"י הכלל גדול שמרגלא בפומיה של הרה"ק רבי שלמה מזוועהל זי"ע, על הא דאיתא בגמ' (ב"ב י, ב) כשם שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה כך חסרונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, דמ"ש חז"ל מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה, אין הכוונה רק על מזונותיו של אדם, אלא הכוונה על כל הדברים הטובים, כל ההנאות והתענוגים והנחת והשמחה. וכן כל חסרונותיו של אדם קצובין הכוונה על כל הענינים של חסרון, וכל צער ועגמת נפש שיהיה לו ח"ו, אבל זה אינו מוכרח, כי מאתו לא תצא הרעות, והבחירה בידי האדם, ע"כ.

וביאור הענין הוא, שבאמת השי"ת משפיע לכל אחד שני חבילות, והחבילות הללו 'מכונים' בשם 'ברכה וקללה', כך הוא הכינוי והתואר שלהם, יש חבילה כוללת שפע ושמחה ונחת ותענוגים, וזוהי חבילת ממתקים, 'חיכו ממתקים', ויש עוד חבילה שכוללת צער ויגיעה ועגמת נפש ויסורים, אבל אין הכרח שחבילה זו היא הטובה והחבילה הזו היא הרעה. ומי שהוא בר דעת ונוטל את הצער והיסורים ומשתמש בהם לעמל התורה והעבודה וקיום המצוות, על דרך שנאמר (פסלים ז', ט) 'אשרי הגבר אשר תיסרנו י-ה ומתורתך תלמדנו', וכמשאחז"ל (פסחים ט', ט) כל אדם לעמל נברא שנאמר 'אדם לעמל יולד', איני יודע איזה עמל וכו', הוי אומר לעמל תורה ע"ש. שבשעה שאדם עמל ומתייגע להבין את דברי התוס', הוא מפחית לעצמו מכמות היסורים

שנגזרו עליו, וכן אם אדם רץ למנין או ממהר לשמוע קדושה והוא מצטער, או שיש לו עגמת נפש שהפסיד קדושה או ברכו, או אמן יהא שמיה רבה וכו', והיינו דאמרי אינשי שאם נגזר על האדם שיהיה לו עגמת נפש שיהיה זה בעניני רוחניות ולא בעניני גשמיות, ובאופן זה הוא מנצל את החבילה של היגיעה והיסורים והעגמת נפש, ונפחתים לו היסורים שנגזרו עליו, וכן כל עגמת נפש שאדם מצער עצמו לדבר שבקדושה, אבל אם אדם אינו מנצל את מנת היסורים לענינים אלו, אזי הוא צריך רח"ל להשלים את חלקו ביסורים וצער בענינים אחרים. וכמו כן גם הכמות של התענוגים, שאם הוא מנצל את התענוגים שנקבעו לו מן השמים לאכילת מעדנים ושאר תענוגי הגוף, אזי אינו זוכה להתענג מעבודת התפלה ולימוד התורה ושאר מצוות, והוא ח"ו מפסיד מהסיעתא דשמיא בעניני רוחניות. ולאידך יש בידו לנצל את התענוגים להתענג על ה' וליהנות מזיו שכנתו.

ובזה יל"פ בתפלת 'ונתנה תוקף' שאומרים בר"ה יכתבון וביום צום כיפור יחתמון כמה יעברון וכו' מי יחיה ומי וכו', ואע"פ כן אנו אומרים שם וחותם יד כל אדם בו, פירוש שהגם שהכל נכתב על האדם בר"ה, אבל כ"ז שאין לו חותם יד האדם, אינו יוצא בפועל, שהאדם עצמו הוא המחליט, כי אין זה חלילה קללה וזה ברכה, אלא הברכה יכולה להיות קללה והקללה יכולה להיות ברכה, שכל יהודי יש לו כח להחליט בעצמו, איך הוא רוצה לקבל את כמות היסורים שנגזרים עליו.

ד. מובא בשם הרה"ק רי"מ מקאמרנא זי"ע שהעיד שקיבל קבלה איש מפי איש עד להבעש"ט הק' זי"ע, שקיבל מרבו אחיה השילוני, שמחמשה עשר באב עד ר"ה, שכמה פעמים אדם מברך לחבירו בכתובה וחתימה טובה, כמו כן שיגיע ימי ר"ה אשר כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, במספר הזה יהיה לו אז מליצים טובים בשמים אשר ילמדו עליו זכות.

לעצמו, שהעמל והיסורים באים לו על גופו ונפשו וכו' ה"י, אבל עדיין הבחירה עומדת בעינה, וניתנה לו האפשרות, ובידו להתרפאות ברופאים ורפואות כדי שיוכל לחזור למסלולו הראשון להשתמש בחבילת היסורים לצורך גבוה בתורה ותפלה וגמ"ח ותיקון המידות, והבן.

וזהו שאחז"ל (אבות פ"ג מ"ו) כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, ודייקו חז"ל בלשונם לומר 'מעבירין' ממנו ולא 'מבטלין' ממנו, כי העמל והיגיעה אינם מתבטלים, אלא עוברים ממקום למקום, כפי בחירת האדם לטוב ולמוטב ה"י, וכמו"כ מסיימים תפילת 'ונתנה תוקף', ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, מעבירין דייקא ולא מבטלין, כי כל הצער והעמל וכו', עוברין לתשובה ותפלה וצדקה שלו, ובזוה"ק עה"פ 'וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה', קאמר בעבודה קשה זו תורה שבע"פ, בחומר דא ק"ו, ובלבנים דא ליבון הלכתא, ובכל עבודה בשדה זו ברייתא. ופירשו בכוונת הזוה"ק שכל העבודות והקשיים של העוה"ז אפשר להחליפו בלימוד התורה ובעמלה, וימררו הוא מלשון תמורה והחלפה כנ"ל, וכמ"ש 'זה חליפתי זה תמורתי זה כפרתי'.

ובזה יל"פ הפסוק (דברים י"א, טו) 'ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה', כלומר שאני מניח הברכה והקללה לפניך, ואתה רשאי לבחור ולקחת את העגמת נפש שנגזר עליך ולהשתמש בו בעניני רוחניות ובכך להיפטר משאר צרות רח"ל, וכן להיפך אם נגזר על האדם תענוג והנאה, אז אם הוא מנצל את זה להנאות של הבל, אז לא נשאר לו מקום להנאה אמיתית של רוחניות. - היום דא ראש השנה (וזה"ק מ"ג ל"ג, ב) שביום הדין יוכל אדם בעצמו לקבוע ברכה או ח"ו קללה, וכן להפוך את הדין לרחמים או בהיפך ח"ו.

וי"ל עוד שגם על עצם היום אם הוא יום דין או יום רחמים, הבאנו לעיל שיש מאמרי חז"ל שהוא יום דין ויש מאמרי חז"ל שהוא יום רחמים, ויתכן לומר שהאדם בעצמו קובע איך יהיה היום הזה ביחס אליו, והוא מחליט אם לגביו יהיה היום הזה יום דין או יום רחמים. ואי"ז סתירה כי אפשר להפוך את הדין לרחמים

ובן כשנקבע לאדם ברכה ועונג, והוא מקבל חבילה שנראית חבילה טובה, יכול להפסיד את הטובה לדברים של הבל, ולהיפך יתכן שאדם נגזר עליו גזירות ויסורים, אך אדם יכול להפוך את הכל לטובה. והיינו שמן השמים נקצבים לאדם שני ה'פעקלאך' הללו, יש 'פעקל' שנראית שיש בה עונג ויש 'פעקל' שנראית שיש בה צער, אך וחותם יד כל אדם בו, שביד האדם להפוך את הכל לטובה, ומאתו לא תצא הרעות, אלא הכל רק ביד האדם.

ובן כתב רבינו יונה ז"ל (שער רציעי אום טו ועי' מש"כ נועם המועדים מאמרי חודש אלול מאמר ועשיתם עולה - ציני הסליחות אדם מנין א"ע להיות קצין עולה לה) שאפילו אם נגזר על אדם מיתה רח"ל, מ"מ יכול להפוך את זה ע"י לימוד התורה. ועל זה נאמר 'זאת התורה אדם כי ימות באוהל', ואפשר לצאת ידי חובת מיתה עי"ז שהוא ממית עצמו באהלה של תורה (נרוט ס"ג, ב). כי כשאדם לומד תורה מתוך מסירות נפש, וכל אחד במסירות נפש שלו, יש אדם שאצלו ללמוד שעה אחת ביום היא מסירות נפש ממש, והוא שומר על קביעות שעה זו במסירות נפש, אזי נפטר בזה מעונש מיתה ר"ל. וזה הפשט 'וחותם יד כל אדם בו', שהאדם בעצמו קובע איך יתנהל 'הפעקל' שלו.

ובדרך הזה יובן ויתורץ גם ענין השתדלות החולה ח"ו ברופאים ורפואות, דלכאו' תמיהה גדולה היא, שאם השי"ת שלח לו מכה או מחלה רח"ל לעונשו על מעשיו, א"כ האיך יתכן שינסה האדם להינצל ולצאת מזה, הלא הכתוב צווח ואומר (דברים ל"ג, לט) 'אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל', ומה יועיל לאדם כל השתדלות שהוא נגד רצונו ית"ש, ויש לו רק לבקש רחמים ותחנונים מלפניו שישלח דברו וירפאהו במהרה. ובגמ' (נ"ק פ"ה, א) עה"פ 'ורפא ירפא' דרשינן מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות, ופירש"י שם ולא אמרי' רחמנא מחי ואיהו מסי, אבל לא פירש לך, אמאי באמת לא אמרי' הכא.

אבל להנ"ל ניחא דבאמת רצון השי"ת בודאי שבניו אהוביו עם קרובו יהיו בריאים ושלמים בגוף ובנפש לאורך ימים ושנים, אבל כתוצאה מכח הבחירה אשר ביד האדם, כשאינו מקיים מאה"כ 'אדם לעמל יולד' בעמל התורה והעבודה, הרי הוא בעל כרחו גורם רעה

להפוך לְחַיִּים, כמ"ש הטור (א"ח סי' מקפצ) בשם המהר"ם מרוטנבורג שהיה אומר לחיים בשוא ולא לחיים בפתח כי לחיים משמע לא חיים רח"ל, ויתכן שבשמים כתבו בלא ניקוד כלל כמו ס"ת, אבל הוא במעשיו מנקד התיבה באופן שאינו טוב, וזהו פירוש הפיוט 'וחותם יד כל אדם בו'.

ואפשר להפוך את הרחמים לדין, כי הכל תלוי בחותם יד כל אדם בו.

ויש אפשרות לשנות הנקודות ולהפוך התיבות, לדוגמא אם כותבים לו מלמעלה 'ענג', יכול להפוך את הכתוב ל'נגע', כותבים לו 'שפע' ויכול להפוך ל'פשע', 'כרת' ל'כתר' 'צרה' ל'צהר' וכו', כותבים לו לְחַיִּים ויכול

טז.

לך ה' הצדקה - בדורינו אנו בא הקב"ה בר"ה לחלק לנו צדקה ורחמים

ההכרח שגם הקטנים ילכו עם הגדולים כדי לעשות הרגש ופומבי, עכדה"ק.

ובהמשך דבריו כ' החת"ס לחלק, כשמלך בא לעיר, יש ב' אופנים, יש שבא לפקח על עסקי מדינה יהיה מה שיהיה, אזי נכונים דברי המדרש שהגדולים מקדמים פניו, אבל כשהמלך נכנס לבית החולים והעניים לחלק להם צדקה, אזי יוצאים כולם בערבובי', ואז העני והמוכה והמעונה יותר מחבירו קודם את חבירו, וע"כ בימים הראשונים כאשר בא הקב"ה ביום ר"ה לפקח על העסקים, אז יצאו הגדולים נגדו, אבל בעוה"ר אחר שמטה ידינו ואפס עצור ועזוב, ותחילת ביאתו של הקב"ה לחלק צדקה ורחמים, כי אינו חפץ בהשחתה ח"ו, אזי כולם באים ונכנסים בערבובי'. ובוזה מבאר החת"ס את הנוסח שאומרים בסליחות, לך ה' הצדקה, לחלק לנו צדקה, וע"כ לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך, כי אילו היינו באים בחסד ובמעשים היו באים רק הגדולים, אלא אנו באים כ'דלים וכרשים' דפקנו דלתיך וכו', ע"כ שומע תפלה עדיך 'כל בשר יבואו', ולא רק הגדולים באים.

והדברים נפלאים עד מאוד, השקפת מרן החת"ס זי"ע על ראש השנה, שהשי"ת יורד לבית החולים והעניים לחלק צדקה ורחמים, דברי החת"ס אינם 'ווארט' בעלמא, אלא החת"ס הוא פוסק ודבריו הם פסק הלכה, אמנם הוא מציב תנאי לכך, דכאשר באים ביחד בערבובי' דייקא, ובאופן של 'אתם נצבים היום כולכם לפני ה'א וגו' כל איש ישראל', ואם אכן באים באופן של 'כולכם', אז השי"ת מחלק צדקה ורחמים.

כתב הטור (סי' מקפ"א) נוהגין באשכנז להתענות כולם בער"ה וסמך לזה ממדרש ר' תנחומא (פ' אמור פכ"ז) 'ולקחתם לכם ביום הראשון', וכי ראשון הוא והלא ט"ו הוא, אלא ראשון לחשבון עונות. משל למדינה שחייבת מס למלך ולא נתנו לו, בא אליה בחיל לגבותו, כשנתקרב אליה בעשרה פרסאות יצאו גדולי המדינה לקראתו, ואמרו לו אין לנו מה ליתן לך, הניח להם שליש, כיון שנתקרב יותר יצאו בינוני העיר לקראתו, הניח להם שליש השני, כשנתקרב יותר יצאו כל בני העיר לקראתו והניח להם הכל. כך המלך זה הקב"ה, בני המדינה אלו ישראל, שמסגלין עונות כל השנה, ער"ה הגדולים מתענין ומוותר להם שליש עונותיהם, ב' ימים בינונים מתענין ומוותר להם ב' שלישים, ביוה"כ הכל מתענין ומוותר להם הכל, במוצאי יוה"כ עוסקים במצות סוכה ולולב ואין עושין עוונות, לכך קורא י"ט ראשון ראשון לחשבון עוונות, ע"כ. והק' הבית יוסף שבערב ר"ה רק גדולי המדינה יוצאים, א"כ למה נוהגים להתענות כולם. וביאר הבית יוסף שדבר שהוא צער מי שרוצה להתנהג בגדלות רשאי. והמג"א הק' ע"ז דבסי' תקע"ה לא פסק כן המחבר, ונקט כרשב"ג שלא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול, ועי"ש מה שתי'.

ומצאתי דבר נפלא בחת"ס (דקט"ו מ"ז דף ט"ג ד"ה למרן) שכתב בשוב קו' הב"י והמג"א, שבזמניהם היו גדולים הרבה, והיה בהם די כבוד למלך אם אלו יוצאים לקראתו, אך בעו"ה במיעוט הדורות ובני עליה מועטי' ולא ימצאו מנין עשרה המתענים, וקי"ל ברוב עם הדרת מלך, ומצוה להרגיש העזרה (עי' יומא כז, ג) 'בבית אלקים נהלך ברגש', צריך להיות 'עסק גדול', וע"כ

הדורות, אבל על הבחי' של כולכם, זה הרי שייך תמיד, להדר ולהתמיד טובא במצות אהבת ישראל, הרי זה חיוב תמידי ששייך בכל דור, ועכ"פ מאן דעלך סני לחברך לא תעביד.

ונראה שעל הבחי' של כולכם, אין חילוק בין דורות הראשונים לדורות האחרונים, כי הנה בענין תורה ועבודה ועל השגות עבודת המוח והלב, יש חילוק בין דורות הראשונים והאחרונים, ויש מושג של ירידת

טוב.

היום יעמיד במשפט – מטרת הדין הוא שבנ"י יזכו לרחמים עפ"י דין

ישראל בטוחים ושמחים שיעשה להם נס. ויש לעיין האיך באמת בטוחים שיעשה להם נס. ועוד צ"ב שאם באמת יודעים שהקב"ה יעשה להם נס, א"כ מהו הדין בר"ה, ולכאור' כל הדין בטל אם יודעים מתחילה שיעשה להם נס.

ואמנם האמת הוא שאף שר"ה הוא יומא דדינא, והרחמים והרצון מכוסים בדין, מ"מ כיסוי זה הוא ג"כ רק חסד ורחמים, כי כל מטרת הדין הוא כדי שבנ"י יזכו לרחמים עפ"י דין, ולא בגדר רחמנות כמו שמרחמים על מסכנים, אלא שיהיה שיצא פסק על פי דין שצריך לרחם עליהם. וע"כ מביא השי"ת את משפטם של ישראל לפני ביי"ד, כדי שיצא לאור דינם בצדק וברחמים באופן של 'פסק דין של רחמים', והמקטרגים לא יוכלו לערער ע"ז. וכל התפלות והעבודות של ר"ה שנוזכה לרחמים הוא עד"ז שנוזכה לרחמים על פי דין.

וביאור הענין הוא, כי הנה אחז"ל (ב"ר פ"ג, טו ונש"י נלש"ט א, א) כתיב בראשית ברא אלקים - ולא ברא ה', שמתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים שיתף מידת הרחמים, ולא עוד אלא שהקדימו, שנאמר (נלש"ט ג, ד) 'ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים'. והק' המפרשים וכי יש ח"ו שינוי רצון כביכול אצל השי"ת. ועוד קשה וכי בתחילה לא היה לו רחמנות ח"ו, והאיך יתכן שבתחילה נברא העולם בלא רחמים, והלא השי"ת הוא קל רחום וחונן ארך אפיים, והוא מקור הרחמים והחסדים אשר חסד ורחמים מלא כבודו, ואיך יתכן שמתחילה חשב לברוא העולם רק במידת הדין.

אכן האמת ברורה שבתחילה כשנברא העולם היו המידות ב' מידות נפרדים, דין לחוד ורחמים לחוד, שבודאי היה רחמים אצלו ית', אבל היה בבחי' רחמנות על נזקקים

הנה ר"ה הוא יומא דדינא, וביום הזה יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, ואנו עומדים על נפשינו ועל נפש עוללינו לעורר רחמים, וזאת היא ג"כ עבודת התקיעות, כמאחז"ל (ילקוט שמעוני ס"א רמז תרמ"ה) בשעה שהקב"ה עולה ויושב על כסא דין בדין הוא עולה, דכתיב 'עלה אלקים בתרועה', ובשעה שישראל נוטלין שופר ותוקעין, הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, דכתיב ה' בקול שופר'. ולכאור' יש להבין, דכיון דר"ה הוא יום הדין והמשפט, מה מקום יש לבקשת רחמים, ומהו המושג של 'יושב על כסא רחמים', והא אחז"ל (וה"ק ס"ג ק"ט, א) אין רחמים בדין, ואין מציאות של רחמנות בבי"ד, ואין הדין רשאי לפסוק אלא עפ"י דין, ואין לו רשות לרחם בשום אופן. והנהגת העולם היא באופן של 'מלך במשפט יעמיד ארץ' (משלי כט, ד) וכתיב 'אני ה' אוהב משפט' (ישעי' ס"א, ט), ואלמלי מוראה של מלכות וכו', וגם אחז"ל (ב"ק ג, א) כל האומר הקב"ה ותן וכו', וסדר המשפט הוא שבודקין את מעשיו של אדם אם הוא זכאי או חייב, וא"כ מה מקום יש לבקשת רחמים בראש השנה, ומה פשר התפלות שמבקשים שתרחמנו ותוציא כאור משפטנו, ואף השי"ת אומר 'הבן יקיר לי אפרים וגו' זכור אזכרנו רחם ארחמנו נאום ה'.

ועוד יל"ע במש"כ הטור (או"ח סי' מקפ"א) שקודם ר"ה לובשים לבנים ומתעטפים לבנים רוחצים ומסתפרים וכו', ובר"ה אוכלים ושותים ושמחים, שיעדיעם שהקב"ה יעשה להם נס. ומקור הדברים בירושלמי (כ"ה פ"ק ה"ג) ודריש כן עה"פ (דברים ד, ט) 'ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים בכל התורה הזאת'. והנה מהלשון 'יודעים שהקב"ה יעשה להם נס' מדוייק שעפ"י דרך הטבע אי אפשר לצאת זכאי בדין, כי מי יצדק לפניך בדין, וגם צדיקים זקוקים לנס שיצאו זכאים בדין, ומ"מ

שהנהגת הרחמים בעולם יהי' רחמים עפ"י דין, דהיינו בכח של פסק דין, ולכן מבקשים רחמים בר"ה, ואין אנו מבקשים שנהיה 'רחמנות' כמו שמרחמים על מסכנים, אלא מהלך שעפ"י דין יצאו בני ישראל זכאים בדין. וזוהי סיבת השמחה בר"ה, כי באמת גם הדין הוא כדי שיזכו לרחמים בדין, וזהו ביאור הפסוק 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו', שע"י העבודה של תקיעת שופר השי"ת עומד מכסא דין לכסא רחמים והוא מכסה את הרחמים בדין, ולכן הוא 'יום חגנו'.

יח.

וצדקנו במשפט - אופנים שבהם השי"ת מצדיק את בני ברחמים על פי דין

כל אדם מישראל יש לו דין שואל, כי הרי שאל את הנשמה, וא"כ אם חטא ופגם בנשמתו היה מן הדין לחייבו ח"ו אף אם חטא באונס, אמנם אם האדם הוא במצב של 'בעליו עמו', כלומר שאינו מפקיר א"ע, אלא כואב לו מצבו, ואף אם חטא ח"ו אינו עוזב את ה', אלא הוא כואב ומצטער, ואינו מניח לעצמו להתרשל, אלא הוא מיד מתחזק ומתדבק בהשי"ת, וגם אם חטא האדם מ"מ הוא תמיד בגדר בעליו עמו, כי השי"ת שוכן אתם בתוך טומאתם כביכול, אבל רק בתנאי שידע ויאמין בזאת באמת ובתמים. נמצא שאע"פ שחטא הוא בגדר 'אם בעליו עמו לא ישרם' (שמות כג, יד) שעפ"י דין אם בעליו עמו במלאכתו, אזי אפי' על פשיעה שאפי' שומר חינוס חייב, פשיעה דשואל בבעלים פטור, וכ"ש אונס בבעלים, ועל פי דין הוא פטור מתשלומין, (עי' ג"מ נה, א. וכן נפקא להלכה ע"ש).

ועד"ז פי' הרה"ק בעל חידושי הרי"ם זי"ע בפסוק (נמדנז כג, כ) 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה"א עמו וגו'. ופירש"י אינו מדקדק אחריהם להתבונן בעבירות שעוברים על דתו, ואינו מביט בעבירות שעוברים בידם. וכבר הקשו רבים (עי' פרי"ד ליש שער ד) דהלא אחז"ל (צ"ק ג, א) כל האומר הקב"ה ותרן יותרו חייו, ואיך יתכן שאינו מביט בעבירות וכו'. ותי' הרה"ק בעל חידושי הרי"ם זי"ע, שלא הביט און ביעקב ולא ראה עמל, זהו משום שה"א עמו ובעליו עמו לא ישרם ואפי' בפשיעה. ועפ"י יל"פ הפסוק במזמור 'לדוד ה' אורי וישעי' (מלכים ב, ד) 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש

ודלים, ובשעת הדין היה דין מוחלט, ובשעה של דין יהיה הדין תקיף בכל חומר הדין, ויקוב הדין את ההר, ובשעה של רחמים יהיה רחמים בלא שום עירוב. אך כיון שראה שהעולם אינו יכול להתקיים כך, כי מי יצדק לפניך בדין, לכן עמד ושיתף מידת הרחמים למידת הדין, שהרחמים נכנס אל הדין, ויהיה בבחינת יורד ברשות, ויש 'שותפות' בין הדין ובין הרחמים, והשי"ת קבע דרכים שיהיה אפשרות לאדם לזכות במשפט עפ"י דין. ולא עוד אלא שהקדים מידת רחמים למידת הדין, כי רצונו ית' הוא

והנה השי"ת סולל את הדרך לזכות את בני ישראל במשפט על פי הדין בדרכים טמירים ונעלמים עד א"ס, אלא שמצינו כמה מהם באופנים שהשי"ת מצדיק את בני ישראל ושופטם ברחמים עפ"י דין. דהנה בבני יששכר (מאמרי חודש משרי מאמר ג) הביא בשם הרמ"ע מפאנו ז"ל, שפי' עה"פ 'לכו נא ונוכחה יאמר ה' אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו' (ישעי' א, יח) שהוא עפ"י הדין והלכה במשפטי התורה, דאיתא בגמ' (שנועות לא, א) שעני ועשיר שבאים לדין, שאומרים לעשיר לבוש כמותו או הליבישו כמותך. והנה הבורא ית"ש כשעומד כביכול עמנו להיות כבעל דין כביכול כתובע עם הנתבע, הנה להבורא ית"ש אי אפשר לומר הליבישו כמותך, הנה עפ"י משפטי התורה הדין הוא שיסיר השי"ת מעלינו הלבושי שנים שהם העונות וילבש אותנו מחלצות, וא"כ אפילו ח"ו אנו מלאי עון, כיון שעפ"י משפטי התורה הוא שיסיר השי"ת מעלינו את העונות, אין כאן ויתור כיון שכן הוא דין התורה, וכביכול מלביש אותנו בגדי עשירות, וממילא אנו כבר זכינו לישועה. וז"ש הפסוק 'לכו נא ונוכחה יאמר ה'', שהרי צריך משפט, אבל יש מהלך שאפשר שישראל יזכו במשפט עפ"י דין.

עוד מצאנו דרך להצדיק את בני ישראל במשפט עפ"י דין, דהנה בנועם אלימלך בפרשת עקב (ד"ה כל המנוה) כ' בפי' הפסוק 'מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה' וזל"ק פי' נעשית שואל על היראה, כמו השואל שחייב על אונסין, כן אתה צריך להשגיח תמיד, שלא תאבד ממך היראה בשום פנים אף באונס, עכלה"ק. והנה

ונמצא שזהו כלל גדול שכל פעולה שאדם עושה כחך בלי טעם הרי זה מליץ יושר נפלא, וכשאדם עושה מצוה בתמימות ובפשיטות ואינו 'אויבער חכם' 'אויפגעקלערטער', הרי בזכות זאת יושיעו השי"ת במידה כנגד מידה גם כשאין לו זכות בעצם, ויזכה לישועה בלא טעם. ואולי אפשר לומר שחך בלי טעם אי"ז דוקא במצוות שאין אנו יודעים טעם וסיבת המצוה, אלא יתכן גם באופן שאדם איבד את הגעשמאק ואת הטעם במצוה מסוימת, והוא מתגבר ועושה גם בלא טעם, ויש לו צער ואין לו מנוחה, והוא מתגבר ומתפלל ועושה רצון ה' גם כשאין לו טעם, הרי גם זה נחשב שמקיים את מצות ה' כחוק בלי טעם, ויזכה לישועה בלא טעם.

ובאמת דבר זה שייך רק בישראל, כי אצל אומות העולם אין להם שייכות לכך, ואינם מסוגלים בשום אופן לעשות כדבר הזה, כי רק יהודי יש לו כח להתגבר, כי יש לו חוק, מלשון חקיקה זה חקוק אצלו ברמ"ח איברים ושס"ה גידין לקיים את התורה ואת מצוותיה, שהם כנגד רמ"ח מ"ע ושס"ה ל"ת, ואומות העולם אינם מבינים את זה, וכאשר הם באים לקטרג רח"ל, משיב להם השי"ת ואומר מה אתם מדברים בכלל, מה אתם מבינים ביהודי, וזהו 'חוק לישראל הוא', זה בכסה, הכל טמון ומכוסה, אין לכם שום השגה מהו כוחו של יהודי, הרי אתם לועגים ומונים את ישראל ואומרים 'מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה'.

והיות שבני ישראל עובדים את ה' בחוק בלא טעם, הרי זה מביא שהשי"ת מקדים לדון קודם את בני ישראל ואח"כ הוא דן את אומות העולם, כדאי' בגמ' (כ"ה מ. ב) תניא כי חק לישראל הוא, אין לי אלא לישראל, לאומות העולם מנין, ת"ל משפט לאלהי יעקב, אם כן מה ת"ל כי חק לישראל, מלמד שישראל נכנסין תחילה לדין וכו', ומבואר שם בגמ' ב' טעמים איבע"א לאו אורח ארעא למיקם מלכא אבראי ואיבע"א מקמי דליפוש חרון אף. ולהנ"ל מובן שבזכות שבני ישראל עובדים את השי"ת כחך בלי טעם לכן השי"ת דן אותם קודם אומות העולם, מקמי דליפוש חרון אף, ואח"כ כל החרון אף בא על אומות העולם, שהם תמיד לועגים לישראל עי"ש, לכן 'שפוך חמתך אל הגוים אשר לא ידעוך ועל ממלכות אשר בשמך לא קראו, כי אכל את יעקב ואת נוהו השמו, שפך

שבתי בבית ה' כל ימי חיי וגו', שהבקשה היא שנזכה להיות תמיד בבית ה', ועי"ז יהיה נחשב כבבית בעליו, וממילא גם בפשיעה פטור מכלום ולא יחשוב לו ה' עוון. (ועי' מ"ט צוה נהרמנה נקונטרס 'ועט ולטון' מאמר עזודה של יראת שמים עמ' סא) ועכ"פ זהו עוד אופן שהשי"ת מצדיק את כלל ישראל עפ"י הדין.

ועוד בו שלישיה, בבני יששכר (מאמרי מודש תשרי מאמר ג דיוט ב) הביא בשם הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע, לבאר את הפסוק 'תקעו בחודש שופר וגו' כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב', שהפסוק מפרש את הטעם למצות תקיעת שופר כי חוק לישראל וגו', והיינו כי השי"ת רואה כביכול את טענות המקטרגים, ורוצה להושיע את ישראל ולזכותם, והנה הוא ית"ש מלך במשפט יעמיד ארץ, ושואלים המקטרגים מה טעם יש בדבר להושיע לישראל, כיון שאין זכות ח"ו, אזי אומר השי"ת כיון שישראל מקיימים מצות שהם חוקים בלא טעם, המשפט צדק הוא מדה כנגד מדה לזכותם ולהושיעם מבלי טעם, כמ"ש רש"י על מצות פרה אדומה, שהשטן ואומות העולם מונים את ישראל, מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, והם לועגים על בני ישראל שאינם יכולים לפרש את טעם המצוה, וישראל משיבים להם ועונים שמצות פרה אדומה היא חוק בלי טעם, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה, ועל כן תקיעת שופר היא 'חוק לישראל' מצוה בלי טעם, ועי"ז נעשה 'משפט לאלקי יעקב' היינו שבזכות זאת עושה להם השי"ת משפט צד שגם הם ייושעו בלא טעם.

ועפ"ז פי' הבני יששכר את הפיוט 'באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט וצדקנו במשפט המלך המשפט', היינו באין מליץ יושר מול מגיד פשע, שהמקטרגים באים בטענות שונות שאין כאן זכות להושיע, אז השי"ת מגיד להמקטרגים, ליעקב דבר חוק ומשפט, שהשי"ת מושיעם מבלי טעם, הרי משפט הוא כי ראוי הוא להם במדה כנגד מדה, כשם שהם עושים מצות חק בלי טעם, וע"כ וצדקנו במשפט המלך המשפט, כלומר הגם שאתה מלך המשפט ואי אפשר לעשות דרך ויתור, אבל באופן זה הנה משפט הוא ותוכל כביכול לצדקנו במשפט אתה מלך המשפט ואין כאן ויתור.

מתפלל ואומר (מסלס קמ"ג): ואל תבוא במשפט את עבדך כי לא יצדק לפניך כל חי, אמנם העושה חסד יקבל חסד, וככל מה שירבה לעשות כך ירבה לקבל, עכ"ל. ומפורש בדבריו שענין זה אינו לפני משורת הדין, אלא 'מחילה זו דין היא', ואילו היה לפני משורת הדין אי אפשר להשתמש בזה ביום ראש השנה שהוא יום הדין, ואמנם היות שהוא ענין של רחמים עפ"י דין בודאי אפשר לזכות לרחמים עי"ז.

ויש להביא עוד לזה, דהנה איתא בגמ' (נכוח כ, ג) אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע כתוב בתורתך 'אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד', והלא אתה נושא פנים לישראל, דכתיב 'ישא ה' פניו אליך'. אמר להם וכי לא ישא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה 'ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך' והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה, ע"כ. ולכאור' צריך להבין אם נשיאות פנים אינה מידה טובה, כי הוא שבח להשי"ת שאינו נושא פנים ואינו לוקח שוחד, א"כ מה התירוץ בכך שגם ישראל נושאים פנים ומדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה. וכי משום שהם אינם עושים כראוי ומחדלים בברכת המזון אז חלילה יעשה ה' דבר שאינו ראוי ואינו הגון, ולא יתנהג כפי מידת האמת של 'אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד'.

ומובח מזה שהיות שיש יסוד שבמידה שאדם מודד מודדין לו, נמצא שכן הוא הדין, והוא נשיאות פנים על פי דין, ואפשר להשתמש בזה ביום הדין, והוא פסק דין של רחמים ולא 'רחמנות', וממילא רשאי הסניגור לדרוש בשעת המשפט שיתנהגו עמו כשם שהוא מתנהג עם אחרים, ונמצא שאי"ז בקשת רחמים, אלא הוא דורש שעל פי דין וצדק מגיע לו רחמים.

והמעלה בזה שאפשר להשתמש בזה בראש השנה, אמנם יש בזה מעלה נוספת, והוא עפ"י ממש"כ האלשיך הק' עה"פ (מסלס סו, ג) 'אלקים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה', שכאשר אדם מבקש רחמים

עליהם זעמך וחרון אפך ישיגם. ונאמר (מסלס מו, ד) 'דבר עמים תחתינו', ופירש"י וז"ל, יתן דבר בעובדי כוכבים תחת נפשנו להיות חמתו מתקררת בהם ואלו נצולים, כענין שנאמר 'ונתתי כפרך מצרים וגו' (שעיה מג), [וענין זה מעוררים באמירתו קודם תקיעת שופר]¹.

ועוד עצה רביעי בקודש, מצאנו כדי לזכות לרחמים על פי דין, והוא האדם שיש לו מידת הרחמנות, ואף אם בענינים שבין אדם למקום הוא רחוק וצריך תיקון, אבל בענינים שבין אדם לחבירו הוא משתדל להיות בבחינת 'צדיק' ומתאמץ שיהיה עכ"פ בגדר רוב זכויות, כי להיות רוב זכויות בתורה ובעבודה ובקיום המצוות, הוא דבר קשה עד מאוד ומי יאמר זיכיתי לבי, אבל בענינים שבין אדם לחבירו יכול אדם לעשות חשבון לנפשו ולהשתדל שלכה"פ יהיה בגדר 'רובו זכויות', [כי הלא כך מתנהל הדין למעלה כמ"ש הרמב"ם (פ"ג מהל' משוטה ה"ו)] ששוקלין עוונותיו וזכויותיו ודי שיהי' רובו זכאי, ורב חסד מטה כלפי חסד] עי"ז שיתחזק במידת הרחמנות ויהיה נזהר שלא לצער אחרים, ואינו רוצה לשמוע שום דבר רע על אחרים, שאז במידה שהוא מודד מודדין לו (פסה"ק, א) וכל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, והמעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, וכאשר אדם זה נידון במידת הרחמים, אי"ז בגדר לפני משורת הדין, אלא זהו רחמים גמורים עפ"י דין.

ובן כתב במסילת ישרים (פק יט) וז"ל, ואמרו עוד (שנמ קנ"ג, ג) ונתן לך רחמים ורחמך, כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, זה פשוט כי הקב"ה מודד מדה כנגד מדה, ומי שמרחם ועושה חסד עם הבריות, גם הוא בדינו ירחמוהו וימחלו לו עוונותיו בחסד, שהרי מחילה זו דין הוא, כיון שהיא מדה כנגד מדה, והוא מה שאמרו ז"ל (כ"ה י, א) למי נושא עון למי שעובר על פשע. ומי שאינו רוצה להעביר על מדותיו, או אינו רוצה לגמול חסד, הנה הדין נותן שגם עמו לא יעשו אלא שורת הדין, ראה עתה מי הוא זה ואיזה הוא שיוכל לעמוד אם הקב"ה עושה עמו שורת הדין, ודוד המלך

ה. וזה הרמז בסימנים שאוכלים בראש השנה ומתפללים שיתמו שונאינו, שיכרתו שונאינו, שיסתלקו אויבינו, [ואמר כק"ז אדמו"ר הרמ"ם זי"ע דקאי על העכו"ם, ווייל ס'איז נישט דא קיין אידישע שונא], את כל הדברים המקוללים נותנים לשונאי ישראל, שכל החרון אף של השי"ת יכנס בהם.

להפריע, ולכן אנו מבקשים בראש השנה רחמים בדין, שזה רחמים שנפסק. ועכ"פ מבואר שיש ב' דינים, יש רחמים פשוטים ויש רחמים בדין, ור"ה אינו זמן של רחמים פשוטים כי הוא יום דין, אבל יש מציאות של לפועל רחמיו בדין.

ומפציר על איזה ענין, אזי יתכן שיחליטו לתת לו, ואח"כ באים המקטרגים רח"ל ומפריעים, וכפי שכבר ראינו שפועלים ישועות ואח"כ באים המקטרגים ומפריעים, מפני שזה היה במהלך של בקשת רחמים. אבל אם זה בא בגדר פסק עפ"י דין, ומגיע לו רחמים בדין, אין מי שיוכל

יט.

העיקר בעבודת היום הוא 'אמרו לפני מלכויות'

דין על האב, ואם חלילה פוסקים איזה דין על בן, הרי זה צער השכינה, וכביכול השי"ת יסבול, וזה הכוונה בתפלה 'למענך אלקים חיים'.

והתפללות על הענין הזה פותחים בתיבת 'ובכן', וידועים דברי הטור (או"ח סי' מקפ"ז) שתקנו לומר 'ובכן' בראש השנה, וכן תן פחדך 'ובכן צדיקים', 'ובכן תן כבוד', על שם הפסוק (אסמ"ג, טו) 'ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת', ועוד כתב שתיבת 'בכן' עולה ע"ב רמז לשם של ע"ב, שהוא שם החסד, כי 'חסד קל כל היום' (מחל"ס נג, ג) שלאורך כל היום של ראש השנה, יש חסד, ואנו מעוררים רחמים כדרך שאסתר המלכה עוררה רחמים וחסדים שאמרה 'ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת', וכך כל יהודי יכול להתקרב אל המלך השי"ת אפי' 'אשר לא כדת', והיא באה אל המלך אחר ג' ימים לילה ויום שכלל ישראל צמו והתענו, שזה ע"ב שעות, וכן אנו אומרים ובכן במשך ע"ב שעות, ב' ימים של ראש השנה ויום הקדוש, וכשם שאסתר המלכה פעלה ישועה, כך אנו פועלים ישועה בכח זה של 'בכן' שהוא שם החסד.

והכוונה שיהודי עומד לפני השי"ת בתפלה הוא יודע שהוא 'לא כדת', מ"מ הוא עומד בתפלה 'למענך' למען כבוד שמים - השם הקדוש ע"ב. והן אמנם שאם יעמוד בתפלה 'ובכן תן לי כסף' 'ובכן תן לי הנאות', הוא באמת לא כדת, אבל היות שהוא בא אל המלך לבקש 'ובכן תן פחדך', 'ובכן צדיקים יראו וישמחו', 'ובכן תן כבוד לעמך וששון לעירך וצמיחת קרן לדוד עבדך', 'ובכן יתקדש שמך', נמצא שכל מה שהוא מבקש הוא להרבות כבוד השי"ת בעולם, וממילא יכול לפעול גם את הענינים אשר לא כדת, ויכול לזכות גם בענינים הגשמיים לצורך גבוה, ויש לו זכות שיתמלאו כל בקשותיו ברחמים וברצון.

בעבודת היום של ראש השנה יש עיקר ויש טפל, ויש להתאמץ בעיקר והטפל נעשה ממילא. והעיקר הוא 'אמרו לפני מלכויות', להמליך את השי"ת, כעת מתחלת שנה חדשה ובריאה חדשה, ומתפללים 'ותמלוך אתה וכו', וידע כל פעול כי אתה פעלתו וכו', ובזה עוסקים במשך רוב היום, אנו ממליכים אותו יתברך על עצמינו וזרעינו וז"ז ועל כל העולם, ומבקשים שכבר נזכה ויתגלה כבוד שמים. ותפלתנו ובקשתנו היא, הרי אנו בניך ואתה מלכנו, אם כן הרי זה חילול ה' נורא, שהמנוחה שלו על אומה כזו שהם שבורים ועשוקים, ולמה יאמרו הגוים, 'עם ה' אלה ומארצו יצאו' (יחזקאל לו, ט) הרי אנו בני מלכים, וכי כך נראים בני מלכים, עשוקים רוצים וסחופים? ואנו מבקשים שתשפיע עלינו השפעות טובות למענך אלקים חיים. ואם אנו באמת עוסקים בתפלות היום כמו שנקבעו בסדר התפלה, אזי גם הבקשות הגשמיות שהם טפלות ג"כ מתקבלות ממילא באהבה וברצון.

ובאופן כזה מותר לבקש בקשות גשמיות גם בר"ה, אעפ"י דאי' בזה"ק (מיקו"ז מיקון ו) שאין להתפלל על ענינים גשמיים עכ"פ ביום ראשון של ר"ה שהוא דינא קשיא, אכן הכוונה בזה דוקא גשמיות לטובתו ולהנאתו [ולא באיסור ח"ו] שרוצה בתענוגי עוה"ז וחפץ בהם, ועכ"פ בדרך היתר כדין. אך הבקשות הגשמיות הנצרכות לכל אחד, פרנסה טובה וכו' כדי שיוכל לגדל את ילדיו כראוי וכו', הרי זה כולו צורך גבוה, ואם זה נעדר ה"ז חילול ה' ח"ו, ונמצא שכל הבקשות שמבקשים הם 'למענך אלקים חיים'.

ועל זה נאמר (מחל"ס פא, ט) 'כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב', שהוא כביכול משפט להשי"ת, שאם אנו בניך ואתה אבינו, א"כ אם דנים את הבנים הרי הוא

יהיה עם כלל ישראל, כי הם יודעים האמת שהכל תלוי בישראל, שאם יהיה לישראל שנה טובה, אזי יהיה בכל העולמות העליונים ג"כ שנה טובה, והכל יהיה קבוע על מקומו הראוי, וכל השליחויות שלהם הכל יהיה על הצד הטוב, וכל ההשפעות יושפעו אל מקומם. אך אם ח"ו אצל כלל ישראל הענינים מזדעזעים, אזי הזעזוע העליון הוא הרבה יותר גדול והרבה יותר קשה. ואם חלילה אין כלל ישראל אין העולם מתקיים, ואין מלאכים והכל בטל ומבוטל, אין שום דבר בלי כלל ישראל, וע"ז נאמר 'ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו', בו פי' באיש הישראלי כל עלייתם וירידתם של המלאכים תלוי בכלל ישראל. ועל הדבר הזה מלאכים יחפזון, כי הם חוששים על מצבם וממתינים לראות מה יעלה במשפטם של ישראל, כי כפי שיהיה עם כלל ישראל כן יהיה עמהם, ועל כך הם מקוים ומצפים שיצא משפט בני ישראל לחיים ולטובה ולברכה.

ובשמניע הזמן ויום ראש השנה מתקדש, באים המלאכים ואומרים הנה הגיע הזמן, כי כבר ראש חודש, ואיתא במדרש (ילק"ט פ"א מל"א) שהשי"ת אומר למלאכים, לא, עדיין אי אפשר להתחיל, אני ואתם נרד לבית דין של מטה, כדי לשמוע אם כבר קידשו את החודש, ואם כבר קידשו את החודש אז אנו נתחיל את המשפט, 'כי חוק לישראל הוא' אז 'משפט לאלקי יעקב'. אך המשמעות היא גם 'אני ואתם נרד לבי"ד של מטה' כי כביכול גם השי"ת וגם המלאכים תלויים בבי"ד של מטה¹.

ובשם צדיקים נאמר לפרש מאה"כ (מהליס פט, פז) 'אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון', שכביכול היינו יכולים לגרום צער למעלה, כי היינו יכולים להתנהג בר"ה באופן אחר, לחשב את כל מה שאירע במשך השנה שעברה, ולמנות את כל הקשיים וכל הצרות והמרירות שעברו עלינו ר"ל, ולבקש רחמים עלינו ועל כל ב"ב. אבל ישראל אינם נותנים את הדעת על כל זה כלל, אלא 'ה' באור פניך יהלכון', כל מגמתם ומטרתם ביום זה הוא רק מלכותו יתברך, ואינם מבקשים אלא 'ותמלוך אתה ה' אלקנו לבדך'. [וכן הוא בחת"ס בדרשות].

זאת ועוד שגם השי"ת כביכול מתפלל יחד עמנו, כדאי בגמ' (נרכות ז, א) 'א"ר רבי יוחנן משום רבי יוסי, מנין שהקב"ה מתפלל, שנאמר (ישעי' נו, ז) 'והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלתי' תפלתם לא נאמר אלא תפלתי. וגם המשפט נוגע כביכול גם אל השי"ת, כמ"ש (מהליס פ"א, ה) 'כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב', כי אין מלך בלא עם, כביכול השי"ת עומד למשפט על ההתגלות של כבוד שמים, ועל קבלת עול מלכות שמים של בני ישראל.

ובזה נראה לבאר את נוסח הפיוט 'ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון', ולכאורה יש להתבונן מה הם רועדים ומה יש למלאכים לירא מן הדין, וכי יש להם חטאים, וכי יש להם בחירה ויצר הרע, וא"כ מה יש להם לחשוש. אך האמת היא שהם מפחדים בחיל ורעדה מה

כ.

אני ואתם נרד לבי"ד של מטה

קבע את ראש השנה שהוא יום הדין בראש חודש, כי איך נוכל לגשת אל הדין ברוב בושח וחרפה על כל מעשינו, והאיך נוכל לבוא לפניו בבושת פנים לבקש סליחה

עוד כוונה עמוקה טמון בדברי השי"ת למלאכים 'אני ואתם נרד לבי"ד של מטה', עפ"מ דאי' בליקוטי מוהר"ן (פניני מורה ב), שהשי"ת ברוב אהבתו ורחמנותו

1. וכאשר המלאכים מכירים שכל חיותם תלוי בכלל ישראל, אין להם העזה לקטרג עליהם. ובלא"ה אין למלאכים שום השגה ביהודי שנמצא בעולם השפל הזה, וכלום יצה"ר יש ביניהם וכלום קנאה יש ביניהם, ואחז"ל (אבות ב, ד) אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו, וכאשר ירדו המלאכים לעוה"ז השחיתו את דרכם וקלקלו עם בנות האדם ולא יכלו לכבוש את יצרם, כמ"ש (בראשית ו, ב) 'ויראו בני האלקים את בנות האדם וגו' (עי' יומא סז, ב וברש"י שם ד"ה עוזא ועזאל) וכאשר באו להפוך את סדום אמרו 'כי משחיתים אנחנו' (בראשית יט, יג) ואין להם כוחות להתגבר על הנסיונות הקשים שבנ"י מתגברים עליהם. ושמעתי בשם כ"ק אדמו"ר מצאנז קלויזנבורג זי"ע, שאמר להליץ טוב על כלל ישראל, שהלא

עיי"ש, וביאור הענין כי דבר זה פשוט שאין השי"ת זקוק למנוחה, ולא טרח במלאכה כלל, ולא עייף ולא ייגע, אלא הכתיב לעצמו לשבר את האוזן שיש לו מנוחה, ועל כן נתן גם לבנ"י יום מנוחה ושמחה. וכן לענין הסליחה ברי"ה ביקש ה' כפרה לעצמו כדי שבנ"י גם יוכלו לבקש כפרה על עצמם.

וידוע הסיפור אודות הגרעק"א שפ"א ישב יחד עם ב"ב מסובין בסעודה, וא' מהאורחים לא נזהר והיטה כוס יין שלפניו והיין נשפך על המפה הלבנה, והתבייש האיש מאוד, מיהר הגרעק"א לחלץ את האיש ממיצר ועשה בחכמה והסיט ברגלו את השולחן וגם כוסו נשפכה, באמרו 'כנראה' שאין השולחן עומד יציב כראוי¹.

ובחינה זאת מראה לנו השי"ת בראש השנה, באמרו הבה נשוב יחדיו בתשובה, כי מידי דברי בו זכור אזכרנו עוד, הבה נתעורר לזכור א' את רעהו, נבקש א' מרעהו סליחה מחילה וכפרה. ולכן בכסא ליום חגיגו, יום שהלבנה מתכסה בו, שע"ז ביקש השי"ת כפרה.

ומחילה על מעשינו ועוד לבקש את כל צרכינו, אבל ברי"ח אז כביכול השי"ת יתברך בעצמו מבקש כפרה, כדאי' בגמ' (שנעוט ט, א' ומולין ט, ז) שבשעיר עזים אחד לחטאת לה', אמר הקב"ה 'הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח', ועל כן אין לנו בושה לבקש כפרה כיון שגם הוא עשה דבר שהוצרך להתחרט עליו, וכביכול אומר לנו אל תתביישו לבקש סליחה וכפרה, וכל זה מגודל אהבתו ורחמנותו עלינו.

ועד"ז אי' בשם הרה"ק מרוזין זי"ע (עין קדישין מניינא יד, ז) שאמר על הפסוק [שנוהגים לומר בכל יום מעשי"ת] 'אם עוונות תשמור י-ה ה' מי יעמוד' (תהלים קל, ג). כלומר אם אתה ה' תשמור עוונות, ולא תרצה לסלוח, א"כ אדנ"י מי יעמוד, האיך תעמוד כביכול אתה בעצמך בלא סליחה על שמיעטת את הירח, כי בעצמך אמרת הביאו עלי כפרה.

ובעי"ז איתא לענין שבת קודש, בפסוק 'כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש' (שמות לא, יז), ופירש"י הכתיב לעצמו מנוחה

אך.

אתם נצבים היום כולכם - כל ישראל נצבים באחדות שלמה

וי"ל דתיבת 'כולכם' בא ללמדנו שתחילת הדין שדנים עליו את האדם הוא הענין שבין אדם לחבירו, ובענין הזה צריך כל אחד לבדוק את עצמו באיזה מצב ה'כולכם' שלו. וע"ז נאמר 'אתם נצבים היום כולכם', כלומר העצה הראשונה להיות 'נצבים' הוא 'כולכם' - להיות באחדות שלימה, 'ראשיכם שבטיכם, זקניכם ושוטריכם, כל איש ישראל, טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך, מחוטב עציך עד שואב מימך'. הפסוק מצרף את

'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם' (דברים טט, ט) ידוע שפסוק זה נאמר על ראש השנה, כדאיתא בזוה"ק בכל אתר ויהי היום דא ראש השנה, וענין זה מובא בזוה"ק בכמה מקומות, וגם הפסוק (איז א, ו) 'ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב על ה' ויבוא גם השטן בתוכם' נאמר על ראש השנה, שביום זה השטן בא לפני ה' לקטרג רח"ל, וצריך לטכס עצות איך לעמוד ביום זה לפני ה'.

עפ"י דין צריך התובע ללכת אחר הנתבע (כפי שנפסק בחו"מ סי' יד סעי' א) ואם המקטרגים רוצים לתבוע את בנ"י, יבוא לבי"ד של מטה, ואז בודאי לא יוכלו לסבול את קושי הנסיונות.

ז. וכע"ז זכורני שפ"א ברי"ה בצעירותי בבית מדרשו של כ"ק אמו"ר זי"ע, עמד הבעל תוקע ובירך הברכה לשמוע קול שופר, אך לא הצליח להשמיע קול תקיעה, ולמרות כל המאמצים לא עלה בידו בשום אופן להוציא קול מהשופר, ולא מצא עצה לנפשו והיה לו חלישות הדעת והתבייש מזה. ונטל כ"ק אמו"ר את השופר מידו של הבעל תוקע, וניסה אף הוא לתקוע, אך גם הוא לא הצליח להוציא שום קול מהשופר. אך מי שהתבונן היטב הבחין שכ"ק אמו"ר עשה כן במכוון, כדי להראות שכאילו גם הוא אינו מצליח לתקוע, וממילא אי"ז אשמת התוקע, כי הלא גם הוא אינו מצליח לתקוע, אלא שכנראה השופר אינו טוב כ"כ.

אדמור"י בית טשערנאביל ואדמור"י בית רוזין ועוד. ויתכן שהבחינה בזה מפני שהצדיקים המנהיגים שהם ראשי העם, לא רצו להראות את עצמם שיעברו לפני התיבה, אלא שיהיו כלולים עם הציבור בבחינת 'בתוך עמי אנכי יושבת', ובמיוחד בר"ה וביוה"כ, כדי שיהיה בבחינה של 'כולכם'.

ובשנתבונן נראה מה היה המעמד של 'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם', שכינסם משה רבינו ע"ה לפני הקב"ה ביום מותו להכניסם בברית. ויל"ע מה נתחדש במעמד זה, וכי לא היה ברית מקודם. והרי בפירוש אמרה תורה (סוף פרשת כי תצא) 'אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכתוב את בני ישראל בארץ מואב מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב'. ופירש"י להלן בפסוק 'הנסתרות לה' אלקינו' (דניס כט, כח) שבמעמד זה נכרתה ברית שכל ישראל ערבים זל"ז, כי עד עכשיו אף שקיבלו בני"י את התורה, מ"מ כל יחיד מישראל עשה את המצוות לעצמו, ואף שהם קיימו גם את מצות 'ואהבת לרעך כמוך', אבל המושג של ערבות שכל ישראל ערבים זל"ז נתחדש בברית הזאת של 'אתם נצבים היום כולכם'.

והנפק"מ בזה הוא, שקודם הברית של 'אתם נצבים היום כולכם' שהיה בסוף מ' שנה במדבר, לא היה אדם יכול להוציא את חבירו ידי חובתו במצוות, כמו תקיעת שופר וקידוש וכדו', רק אם הוא בעצמו עדיין לא תקע בשופר, שאז יוצא חבירו יד"ח בשמיעה, מדין שומע כעונה, אבל האי הלכתא דאע"פ שיצא מוציא שאפי' שכבר קיים את המצוה יכול לחזור ולברך להוציא אחרים יד"ח הוא מדין ערבות, וכמבואר בראשונים שהגדר בזה הוא שהחיוב מצוה של אדם מתפשט אצל כל ישראל, ולכן כשאדם עדיין לא קיים מצוה, אז חבירו גם מחוייב בחלק זה של המצוה, ולכן רשאי לברך ברכת המצוות אף שהוא לעצמו כבר יצא יד"ח, מפני שיש לו חלק אצל חבירו שבזה לא יצא, וכ"ז נתחדש בברית הערבות, של 'אתם נצבים היום כולכם', ויש לעיין בזה ואכמ"ל.

ועב"פ הערבות היא העצה הטובה ביותר שעמה אנו נצבים 'היום' דא ראש השנה, ויש לרמוז ערבים מלשון תערובת, שכאשר בני ישראל מתערבים זה בזה, אז הם נחשבים ערבים זה בזה שמשלמים א' בעבור חבירו, את הזכויות ואת החובות, ואז הם נידונים כדין

כל ישראל, מגדולי ומאורי הדור עד פשוטי העם ממש, כי כלל ישראל הם קומה שלימה שעומדים יחד לדין לפני השי"ת, וכשם שבגוף האדם, הראש זקוק לרגלים והרגלים זקוקים להראש, וכל האיברים זקוקים זה לזה, כמו כן כל ישראל הם קומה שלימה הגורמים יחדיו כבוד שמים בכל העולמות.

ונם על ענין מעשה האשה השונמית, נאמר בפסוק (מלכים ג, ד, יא) 'ויהי היום ויעבור אלישע אל שונם, ואי' בזוה"ק (מ"ג ללא, ט) דיומא דר"ה הוה. ושאל אלישע את האשה השונמית שהיתה עקרה והיתה זקוקה לישועה, 'היש לדבר לך אל המלך', כלומר האם צריכה את לפעול איזה דבר בשמים? השיבה האשה ואמרה, 'בתוך עמי אנכי יושבת', כלומר איני רוצה לצאת מן הכלל ולהתייזב בפני עצמי לבקש מאת ה', אלא אני רוצה להיות כלולה בתוך כלל ישראל, כי ידעה את כח הציבור שנצבים לפני ה' באופן של 'כולכם', שזו היא העצה הראשונה לקראת יומיה דצלותא שבכל התקופה הזאת מרבים בתפלות, בר"ה ויוה"כ והושענא רבא, שבאים אל ה' בכח התפלה, צריך להתחזק בראש ובראשונה שנבוא בכח של תפלת הציבור, 'צבור' הוא ר"ת צדיקים בינונים ורשעים, כי בתוך עמי אנכי יושבת, ללא נפק"מ בין צדיקים לבינונים או רשעים, והשי"ת שומע תפלת כל פה.

ואם יחשוב אדם בעצמו שהוא רשע מפני שנכשל ועשה כך וכך, ויסבור שמא ח"ו אין השי"ת מקבל את תפלתו, אזי חסר לו בכח התפלה, כי אינו מאמין ברחמי השי"ת ובכח הציבור, כי אפי' כל יחיד יש לו כח התפלה, ובעשרת ימי תשובה גם יחיד יש לו כח כמו ציבור, אבל זה רק אם הוא כולל את עצמו בתוך הציבור 'בתוך עמי אנכי יושבת', מפני שכח הרבים הוא כח גדול ועצום עד למאוד. וי"ל דזה מרומז בפסוק 'בכסה ליום חגנו', שהעבודה היא להיות בכסה, דהיינו להיות טמון ומכוסה בין הציבור, ואז זוכים כולם לישועה יחדיו, ונעשה 'ליום חגנו'.

ואולי י"ל בטעם שנהגו כמה צדיקים, וביניהם כ"ק אאמור"ר וכ"ק אאמור"ר זי"ע שלא התפללו שום תפלה לפני התיבה בר"ה, [ובפרט כ"ק אאמור"ר שהיה בעל תפלה משובח ונעים להפליא, אך בכל זאת נמנע מלהתפלל לפני התיבה שום תפלה בר"ה]. וכן ידוע על

חמשה משמעויות לתיבת ערב וכולם שייכים כאן יחדיו, שאם ישראל מעורבים בתערובת ויש להם ערבות א' על חבירו, אזי אפי' אם חשוך כערב ויבש כערבה אז השי"ת נותן להם ערבות ומתיקות.

ציבור, וכאשר הציבור נידון הוא נידון תמיד ברחמים כדאי' בזוה"ק, ואז אפי' אם הוא בחינה של ערב שמורה על התגברות החושך, או בבחינה של ערבה יבשה, השי"ת ממתיק את הכל ונעשה ערבות ונעימות. ונמצא שיש

כב.

יחיד שהוא בגדר של ציבור וציבור שהם בגדר של יחיד

נגדם ואינו רוצה לשוב בתשובה, לא שייך בו נחמה, אבל בודאי שיחיד שנכשל ונתרחק אך הוא מתקשר אל הכלל, והוא במצב של 'בתוך עמי אנכי יושבת', הרי הוא נכלל ב'כולכם', שכולל את כל ישראל, אפי' אותם שהם בגדר 'חוטב עצץ ושואב מימך'. ולאידך יש ציבור שאינם נכללים ב'כולכם', כמ"ש (דברים כט, יז) 'פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פונה', כי יש מציאות של משפחה או שבט שקורעים את עצמם מן הכלל, יש להם 'שיטה', הם חושבים שהם מבינים הכל יותר טוב מכולם, וכל השאר אין נחשבים בעיניהם לכלום, אז אפילו אם הם ציבור הרי הם בבחינת יחיד, כי הם מנתקים א"ע מכלל ישראל. צריך להחשיב כאו"א מישראל באשר הוא שם, אע"פ שכמובן לא צריך להתחבר ולהתקשר לכל אחד, אבל צריך לדעת שכולם קדושים וכל א' מישראל נשמתו חצובה מתחת כסא הכבוד והוא חלק אלוך ממעל.

וכמדומני שמוכא כן בחתם סופר זי"ע, שיש תפלת יחיד שנחשבת כתפלה בציבור ויש תפלת ציבור שנחשבת ביחידות, תפלת ציבור היינו כאשר מתפללים באחדות ובשלום, אבל כשנמצאים יחד ואין אחדות אזי אף שמתפללים רבים אי"ז נחשב תפלת ציבור, ואין לזה את הכח של ציבור.

וי"ל בדרך צחות, דהנה נפסק בשו"ע הלכות תפלה (ע"י אור"ח סי' נה סעי' כ וסי' נ סעי' ט וסי' קלא סעי' ג) דאם היו עשרה במקום אחד ואומרים קדיש וקדושה, אפי' מי שאינו עמהם יכול לענות, אבל צריך שלא יהיה מפסיק טינוף ואשפה ביניהם, דאם יש דבר שאסור להתפלל כנגדו אזי אינו יכול להצטרף עם הציבור, עי"ש. ואולי י"ל דגם בתוך בית המדרש, אם יש טינוף בין אחד לחבירו, שיש טינוף ואשפה בלב המפסיק ביניהם, אין כאן צירוף. ואם כן יתכן שיש מי שמתפלל

והנה אי' בתפארת שלמה (מלוט לראש השנה אשר דע צימי מורפו כשנמקנל לרז אכ"ד צק"ק לאלאמסק) ובתו"ד הביא את דברי האוה"ח הק' בפרשת כי תבוא, שדקדק שהתוכחה שבפרשת כי תבוא נאמרה בלשון יחיד, ולאידך התוכחה שבפרשת נצבים נאמרה בלשון רבים. ועוד יש לבאר למה בתוכחה שבפרשת כי תבוא לא נאמרה נחמה בהם, משא"כ בפרשת בחוקותי כתוב פסוק של נחמה באמצע התוכחה, שנאמר (ויקרא כו, מג) 'וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק, ואף את בריתי אברהם אזכור', וגם בסוף התוכחה יש פסוקי נחמה ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי איתם וכו', וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלקים אני ה'". וביאר האוה"ח הק' שלרבים יש כח נחמה כי לא יעזבם לכלותם ושיזכור להם זכות ברית אבות, משא"כ היחידים מהם כי ירשיעו אש תאכלם עד עולם וכו', ואצ"ל אם אדם כי ירשיע להמיתו בבי"ד, ומה נחמה יש לזה לאבדו מן העולם, וכן בפ' נצבים כשהזכיר רשעת משפחה אחת או שבט אמר (דברים כט, יט) 'ומחה ה' את שמו מתחת השמים', ולא הזכיר נחמתו וכו', עכ"ד האוה"ח הק'.

ובתב ע"ז הרה"ק בעל תפארת שלמה זו"ל, במחילה מכבוד תורתו ולא ניחא למרייהו לומר הכי, ישתקע הדבר ולא נאמר, הרי נאמר 'כי לא תחפוץ במות המת', ונאמר 'בל ידח ממנו נידח' כמבואר בספה"ק ובפרט בספר הגלגולים מהאר"י ז"ל, עכ"ל. התפארת שלמה מתנצל ומבקש את מחילת האוה"ח הק', אבל אינו מסכים עם דבריו.

ואולי יש לתרץ את קושיית התפארת שלמה, שיתכן שיהיה יחיד שהוא בגדר ציבור, ולאידך יש ציבור שהם בגדר יחיד, כי יחיד שעקר עצמו מן הכלל ולוחם

האחרונים, וזהו חיזוק גדול בעבורינו, כי באמת יש מקום לחשוב מי אנו ומה חיינו, באיזה דור אנו מצויים, ואיך נשא פנים לבוא לפני ה', אבל היות שכלל ישראל הוא חטיבה אחת, והדורות הקדמונים קיבלו ערכות בעבורינו, ונמצא ש'כולכם' כולל את כל הדורות יחדיו. והמושג של ערכות הוא, שאם אין לבעל חוב ממון לשלם הולכים ותובעים את הערב שהוא עשיר ויש לו הרבה ממון לשלם. כמו כן אנו באים ואומרים שאנו אין לנו כלום, והיות שאי אפשר לפרוע, צריך ללכת אל הערבים, והדורות הקדמונים היו עשירים ויש להם זכויות גדולות, ויש להם לפרוע גם בעבורינו.

ביחידות ומ"מ נחשב כתפלה בציבור, כי הוא מתייצב עם הציבור ואין שום דבר המפסיק ביניהם, ואם כן אפי' נמצא במרחק גדול נחשב כתפלה בציבור מפני שהוא מצטרף אל הציבור, ולאידך יתכן שיש רבים המתפללים בביהמ"ד א', אבל הם נחשבים כיחידים, מפני שיש דבר המפסיק ביניהם, ויש זבל ואשפה או ריח רע ביניהם, ואי"ז נחשב 'כולכם'.

והנה בני ישראל קיבלו עליהם את הברית בערבות, את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלקינו ואת אשר איננו פה עמנו היום' (דנ"ט ט, ט) כלומר שהדורות הקדמונים כבר קיבלו ערכות גם על הדורות

כג.

'היום' דא ר"ה - השי"ת מביט ומרחם עליו 'באשר הוא שם'

חוזרים ונעורים אחר שנתבטלו בתשובה הקודמת, עכ"ד. אבל באמת שגם זה קשה, שיעשה תשובה באופן שמקבל ע"ע בקבלה אמיתית שלא ישוב לזה החטא לעולם.

והמודד לתשובה הוא דרגתו של האדם באותה שעה שחוזר בתשובה, שיהיה תשובתו בדרגה כזאת בהחלטה גמורה שאינו רוצה לחזור לאותו חטא לעולם, וע"ז יעיד עליו הקדוש ברוך הוא שהוא יודע תעלומות שהוא עתה בדרגה זו, ואם ח"ו יורד מדרגתו לאחר מכן, שוב אין מגרע בתשובתו של 'היום', אלא מתחיל חשבון חדש. ויש לדקדק זאת בלשון הרמב"ם, שלא כתב יעיד עליו "יודע עתידות", אלא "יודע תעלומות".

ובאמת יסוד זה מובא בשם כק"ז הרה"ק הרדצ"ש מלעלוב זי"ע, שביאר ענין הקריאה שקוראים ביום א' דר"ה, היא פרשת הגר וישמעאל, ותעו במדבר וצמאו למים, וישמעאל בכה וריחמו עליו מן השמים ונעשה להם נס. וצריך להבין מה ענין קריאה זו לר"ה, דבשלמא פרשת עקדת יצחק שקוראים בתורה ביום שני של ר"ה, מובן היטב שמתאים לקרא בר"ה כדי לעורר רחמי שמים, אבל מה ענין קריאת פרשת הגר וישמעאל. ואף אמנם שהפסוק הראשון של הקריאה 'וה' פקד את שרה', שייך שפיר לר"ה מפני שבר"ה נפקדה שרה, אבל מה ענין כל הפרשה לר"ה, ואדרבה לכאור' נראה כדבר שאין רוצים להזכיר בר"ה ענין צער של ישמעאל

'אתם נצבים היום', בתוה"ק נכתב הרבה פעמים תיבת 'היום', וגם בפרשה זו נאמר כמה פעמים תיבת היום, וחז"ל דרשו 'היום' שבכל יום יהיו בעיניך כחדשים. וכן בקריאת שמע נאמר 'אשר אנכי מצוך היום', וכן 'אשר אנכי מצוה אתכם היום'. ונרמז כאן יסוד גדול בעבודה שצריך כל אחד לזכור היטב, ובפרט 'היום' דא ראש השנה.

הנה כתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג ה"ג) שהתשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד וכו', עד יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם. והקשו המפרשים דלכאור' דבריו צ"ע, כי הרי נאמר (קהל' ז, ט) 'שאינן צדיק בארץ אשר יעשה רק טוב ולא יחטא', וא"כ איך אפשר להגיע לתשובה כזאת, שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, ומה יהיה אם חלילה יחזור ויחטא שוב.

וידועים דברי המבי"ט (צ"ט אלקיס ע"ה המשו"ב פ"ו) שגם אם לאחר שעשה האדם תשובה חוזר ח"ו לסורו, מ"מ כיון שבשעה שעשה תשובה גמר בליבו בהחלטה גמורה שלא ישוב לזה החטא לעולם, על כן נחשב הדבר כתשובה מעליא, והשי"ת מעביר חטאתו בתשובה זאת, ואם אח"כ חוזר לחטא, היינו מפני יצה"ר הוא שפיתה אותו שוב לדבר עבירה, אבל החטאים הראשונים אינם

לרחם עלינו ולהושיע אותנו, ועל זה אנו מבקשים 'שימה דמעתי בנאדך'. וכע"ז בספר זכרון שמואל מביא ששמע מהרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע שבעת שקרא בס"ת בר"ה 'וגם את בן האמה לגוי אשימנו וגו', אמר רבונו של עולם, 'און מיר נישט? ומביא שם המדרש הנ"ל.

ואם אפילו ישמעאל היה נידון 'באשר הוא שם' בבחינה של 'היום', אזי כ"ש אצל עם ישראל הדין הוא באופן זה, 'אל תדאג דאגת מחר', שיקבלו את תשובת עם ישראל על 'היום', וע"ז יעיד עליו יודע תעלומות, שהיום הוא בגדר אדם כשר, ואמנם תשובה בדרגה זו באמת צריך כל אדם לעשות, ואף שגם זה אינו דבר קל, אך את זה חייבים לעשות.

וזהו עומק דברי הזוה"ק 'היום' דא ראש השנה, שכאשר יהודי מתייצב בראש השנה באופן הראוי, אזי הוא חוקק חקיקה למשך כל השנה, ומשפיעים עליו מן השמים השפעות טובות וסיעתא דשמיא, שיוכל באמת להמשיך במשך כל השנה במצב הזה שהוא נמצא בו 'היום'.

כי כן באמת השי"ת דן את האדם כפי שהוא במצבו 'היום', השי"ת אינו מביט על מה שהיה ועל מה שיהיה, אלא על מה שהוא כעת, וצריך אדם לקבל על עצמו שיתנהג בטוב. ואם יעלה בדעתו מחשבה, האם באמת יצליח לעמוד בקבלות שהוא מקבל על עצמו? ומה יהיה בעתיד? אמנם האמת היא שהלא גם כלפי ישמעאל אין הקב"ה דן אותו על שם העתיד, אלא רק על מצבו כעת, ואם כן כ"ש וכ"ש שעל בן ישראל השי"ת דן אותו כפי שהוא 'היום', לא צריך לחשוב מה יהיה, כעת עומדים לפני ה' ומתפללים, וכעת צריך אדם להשתתף בתפלות ולעורר את עצמו. זוהי מתנה נפלאה שמקבלים בראש השנה, הכח של 'היום'.

והרחמים שריחמו עליו מן השמים, והמלאך בירך אותו בברכות, והרי למרבה מכאובינו בני ישמעאל ימ"ש מצירים לנו עד היום הזה.

וביאר בקדשו שכל הקריאה הוא משום הפסוק 'כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם'. וברש"י הביא דרשת חז"ל, שלפי מעשים שהוא עושה עכשיו הוא נידון ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות. לפי שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים, רבש"ע מי שעתיד להמית בניך בצמא אתה מרחם עליו מעלה לו באר? והקב"ה משיבם 'באשר הוא שם', לפי מעשיו של עכשיו אני דן אותו, עי"ש. וי"ל שאנו קוראים הקריאה זו בר"ה, כי הרי אנחנו בנים למקום, ובה אנו מעוררים את הקל וחומר בן בנו של קל וחומר, בן הגבירה מבן השפחה, הנה את הרוצח המתועב והשפל הצלת מחמת 'באשר הוא שם', אם כן בניך היקרים 'דיינע אידישע הייליגע קינדערלעך', אשר עומדים לפניך באימה וביראה ומצפים לישועה, מה הם מבקשים? כל מה שהם רוצים זה מעט ישוב הדעת ומנוחה! קל וחומר שבודאי תרחם עליהם ותציל אותם 'באשר הוא שם' ותקבל כל תפלותיהם ברחמים וברצון.

והנה איתא במדרש (צ"ר נג, יד) על הפסוק (מל"ג טו) 'שימה דמעתי בנאדך הלא בספרתך' - בנאדך, כאותה בעלת נוד, כשם שאל דמעתי של הגר לא החרשת, אל דמעתי אתה מחריש? הרי לא רק הגר בכתה על בנה, גם רחל אמנו ע"ה מבכה על בניה ומיאנה להנחם על בניה, וכי אין דמעותיה חשובים כדמעותיה של הגר? ועל זה התחנן דוד המלך ע"ה 'שימה דמעתי בנאדך'. למה כאשר בנה של הגר השפחה ככה מעט הצלת אותו מיד, ואנו בוכים כל כך הרבה שנים, ועדיין אנו מצפים לישועה, ועדיין לא נושענו, הלא בודאי ובודאי צריך

ח. ומעשה שהיה בימי הגה"ק מהרי"ל דיסקין זצ"ל, שסיפר הוא עצמו לא מאנ"ש, שביקש לנקות את ביתו לכבוד חג הפסח, ותוך כדי עבודתו, מצא מאדלי"א נאה, ושאלו מאי האי, וסיפר דגופא דעובדא, במלך מצרים שהלך לטייל עם המלכה, ועברו דרך אשר שם מעיין נובע מים חיים וזכים, ונכספה נפש המלכה, לרדת לרחוץ שם להנאתה, אבל המלך גזר עליה שלא תכנס אל המים, אבל המלכה לא נתנה מעצור לנפשה, ונכנסה ורחצה במים, ועי"ז התחייבה בנפשה משפט מוות כדין מורד במלכות, שעשתה נגד גזירת המלך, אמנם המלך היה חפץ בה ולא רצה להרגה, לכן קרא לחכמיו ויועציו לטכס עצה ופתח זכות על מעשה שלה, שלא יהיה לה דין מורדת, טרחו ויגעו ולא מצאו שום לימוד זכות על דבר גלוי ומפורש כזה, הלך המלך וציווה על היהודים שבעירו שתון שלוש ימים צריכים למצוא לימוד זכות, ואם לאו מר יהיה גורלם, שלחו טעלגרמ"א לשאול את המהרי"ל דיסקין, ומרוב חכמתו מצא זכות, עפ"י הגמ' (ע"ז מז, א) דהמשתחוה למעיין המים

כד.

בתשרי נברא העולם במחשבה - השי"ת דן על פי המחשבה והרצון

יותר משנברא, ומבאר משום שכיון שיש רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, יש יותר לאוין מעשין, וא"כ הוא קרוב יותר להפסד מאשר לשכר, ולכן עכשיו שנברא יפשפש במעשיו היינו בעשין, עיי"ש. אבל האמת הוא שעכשיו שנברא ודאי קרוב יותר לשכר, משום שבכל העשין יש ג"כ מחשבה טובה, שבזה הקב"ה מצרפה למעשה, משא"כ אצל הלאוין אין מצרף מחשבה למעשה עבירה, וכיון שיש רמ"ח עשין ועוד רמ"ח מחשבות טובות, א"כ קרוב הוא לשכר, ונמצא שכל בריאת האדם הי' משום המחשבה, דאל"כ נח שלא נברא, וכן כל הענין שמועיל תשובה אצל ישראל, דלכאור' הרי עשה מעשה עבירה, ואיך מחשבת תשובה מוציא מידי מעשה, ועל כרחך משום שגם המעשה עבירה שעשה לא הי' עם מחשבה ורצון אמיתי, כי באמת רצוננו לעשות רצונך, והמחשבות הם טובים, וא"כ לא נחשב למעשה עבירה, דהוי בלא כוונה מק"ו ממצוות שצריכים כוונה כ"ש עבירות, משא"כ אצל גוים שמחשבתם ומעשיהם כאחד שניהם מקולקלים ורעים, לא מועיל להם תשובה.

ולכן נקרא ר"ה 'בכסה ליום חגנו', שהוא חג לנו שהדין הוא 'בכסה', כלומר שהשי"ת אינו דן את האדם לפי המעשים המגולים אלא רק לפי המחשבות הטמונים ומכוסים, ואינם נגלים אלא לפני השי"ת שהוא יודע מחשבות. ועל זה אנו משבחים בפיוט 'לקל עורך דין', שהשי"ת הוא עורך דין לוי"ר שמשדל במשפט שיצא לטובה, וזהו עי"ז שהוא 'בוהן לבבות ביום דין', כלומר שהוא בוחן את הפנימיות ואת המחשבות שבלב, ונקט 'לבבות' כמו בכל לבבך בשני יצריך, כי השי"ת בוחן את היצרים של האדם ואת מחשבות לבו, ועי"ז 'לגולה עמוקות בדין', שהוא מגלה את עומק הרצון הטוב שיש בכל א' מישראל, שרצונו לעשות רצון השי"ת באמת ובתמים, והתוצאה מזה היא 'לדובר מישרים ביום

איתא בגמ' (ר"ה יא, א) שנחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע אם בתשרי נברא העולם או בניסן (ר"ה יא, ב) ואיתא בגמ' (סו מ, א) א"ר שמואל בר יצחק, כמאן מצלינן האידנא זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון, כמאן כרבי אליעזר דאמר בתשרי נברא העולם. ובתוס' (סו מ, א) איתא בשם ר"ת שאלו ואלו דברי אלקים חיים, דבתשרי עלה במחשבה לבראות ולא נברא עד ניסן. וזהו ביאור נוסח הפיוט 'היום הרת עולם' ופי' הספה"ק שהוא מלשון הריון, שבר"ה היתה בריאת העולם במחשבה נעלמת כמו הריון כביכול ובניסן היה לידת העולם (עי' מולדום יעקב יוסף פ' שלח ד"ה וצוה נראה, עמודת ישראל פ' נצים ועוד).

וי"ל דזה גופא הטעם שהשי"ת דן את בני ישראל בחודש תשרי, כי הנה אילו היו דנים את האדם לפי מעשיו, מי יצדק לפניך בדין, ולכן השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו, דן את בניו אהוביו בחודש תשרי, שאז העולם נברא במחשבה, והדין הוא לפי המחשבה והרצון ולא לפי המעשים, כי אעפ"י שמרוב היצר הבוער בקרבם לא בכל עת עושים רצונו, מ"מ רצונם לעשות רצונו, ועי"ז מתפללים תמיד בלשון 'יהי רצון וכו'', שהכוונה שמבקשים שהשי"ת יתחשב עם הרצון הפנימי שבלב האדם, והרצון יעלה לפניו ית"ש. ואיתא בגמ' (נרכות מ, א) רבי אלכסנדר ב"ר דמימון אמר הכי, רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצונו לעשות רצונך, ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות, יהי רצון מלפניך שתצילנו מידם ונשוב לעשות חוקי רצונך בלבב שלם. והיינו שבאמת רצונו לעשות רצון השי"ת, ועל כן השי"ת דן את בני ישראל בחודש תשרי ומצרף מחשבה טובה למעשה.

ואכן כל בריאת האדם בעולם הוא משום דאזלי' בתר מחשבה, כמש"כ מהרש"א (מכות נג, ב) על דברי הגמ' (עירובין יג, ב) נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא

אינם נאסרים, מפני שלא השתחוה אלא למים שלפניו והמים שהשתחוה להם כבר הלכו להם, והמים שבמעייין כעת הם מים אחרים, כיון שמי המעיין הן נובעים ומתגברים בכל רגע, וה"נ גזירת המלך היתה רק על מים אלו שעברו שם בשעת הציווי שלא תכנס, אבל המים שנבעו ובאו מיד אח"כ כבר אין עליהם גזירת המלך, ואז נחה דעת המלך, וליהודים היתה אורה, ולאות הוקרה שלח המאדלי"א להמהרי"ל, ע"כ. וזהו ממש ענין 'באשר הוא שם' והבן.

כאילו כבר עשה וקיים הכל, ומניחים את המצוות הללו על משקל הזכויות. וכן ארז"ל (מכילתא נא המודש ספ"ז) עה"פ 'וילכו ויעשו בני ישראל' (שמות יב, כח) וכי מיד עשו והלא לא עשו עד ארבעה עשר לחודש, אלא כיון שקיבלו עליהם לעשות, מעלה עליהם כאילו עשו מיד. ובה ביאר רבינו יונה ז"ל משחז"ל (אבות דר"י פכ"ז וע"ע אבות פ"ג מ"ט) כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת שנאמר נעשה ונשמע, כי האיש שקיבל על נפשו בלב נאמן לשמור ולעשות עפ"י התורה, יש בידו מן היום הזה שחר על כל המצוות. וע"כ מעשיו מרובין מחכמתו כי עדיין לא ידע את הדבר ושכרו אתו, וכמ"ש לענין מה שאמרו בני"ה בהר סיני נעשה ונשמע, שהקדימו קבלת המעשה על נפשם לפני השמיעה, ובענין אחר לא יתכן שיהיו מעשיו של אדם מרובין יותר ממה שהוא יודע, עיי"ש.

דין, מישרים היינו זכויות, שהוא מעלה את הזכויות של בני ישראל.

ובהיום הזה ראוי מן הדין להזכיר זכות סגורן של ישראל הרה"ק רבי לוי יצחק בן שרה שאשא, אשר זאת היתה עבודת קדשו כל ימי חייו לעורר ולגלות עומק פנימיות הנקודה של היהודי, וכידוע עובדות רבות נקשרו בכך, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל להוציא לאור משפטינו לחיים טובים ולשלום. (וע"ע מאמרי עשי"ת מאמר רצ"ו של עולס)^ט.

ויסוד הדבר מבואר ברבינו יונה ז"ל (שערי תשובה שער ג אות י) שכאשר אדם מקבל על עצמו קבלה, עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר, ומעת אשר קיבל כזאת במחשבתו וגמר עליו בלבו, לעשות ככל אשר יורוהו תופסי התורה, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות

ט. ומסופר שפ"א ראה הרה"ק מבארדיטשוב בחור יהודי שהיתה בלוריתו מגודלת. אמר לו הרה"ק, בני למה אתה מגדל בלורית, הלא הדבר אסור עפ"י תורה. התנצל הלה ואמר שהוא מתעסק עם השרים והפריצים והוא צריך להתנאות בפניהם. אמר לו הרה"ק מבארדיטשוב אני אתן לך רובל כדי שתתגלח, סירב הנער, ואמר איני יכול. אמר לו הרבי אתן לך שני רובל, והלה עומד בסירובו, עד שהבטיח לו מאה רובל שהיה סכום עצום מאוד, ועדיין עמד בסירובו. אמר לו הרה"ק מבארדיטשוב, אם תספר את בלוריתך אני מבטיח לך שאתה בן עולם הבא. מיד נענה לו ומיד עשה הלכה למעשה וחטף וקצץ את בלוריתו. נשא הרה"ק מבארדיטשוב עיניו כלפי מעלה ואמר, רבוננו של עולם, הבט משמים וראה, מי כעמך ישראל, כמה יגיעות צריך אדם להתייגע שהיה אדם עד שהוא מרויח רובל, ומה שסירב לעשות בעד מאה רובל, נזדרז לעשות בשביל חלק לעולם הבא שלא ראה מימיו.

ועוד מסופר שפ"א בערב פסח יצא לאחר זמן ביעור חמץ לרחוב העיר, ופנה ליהודי א' ושאל אותו אם מוכן לתת לו חתיכת חמץ בעד סכום הגון, וכמובן שהיהודי סירב בתוקף, וחזר ואמר 'אני אתן לך ממון הרבה', והיהודי נזעק 'חס ושלום', וכך פנה מיהודי ליהודי, וכולם סירבו בתוקף. ואח"כ יגיש לא' מגויי העיר, ושאל אם ניתן להשיג אצלו י"ש שהיה אסור עפ"י חוקי המדינה, והשיבו הגוי שבעד סכום ממון ישיג לו את מבוקשו, וכך עבר מגוי א' לרעהו, וכולם הודו שיש ברשותם מאותו הי"ש. פתח הרה"ק מבארדיטשוב ואמר, רבש"ע הבט נא וראה את ההבדל בין ישראל לעמים, המלכות גזרה שלא להביא סחורה זו, והעמידה שוטרים ושומרים בכל הגבולות וגזרה עונשים חמורים על העוברים על החוק, ואחרי הכל ניתן להשיג סחורה זו בלא שום קושי, ואתה ציוית לא יראה לך חמץ, לא העמדת שומרים או שוטרים, ולא ניתן להשיג אפי' פירור של חמץ בשום בית יהודי.

ועוד מסופר שפ"א בעייה"כ הלך הרה"ק מבארדיטשוב לעיירה א', ואמר להכריז שמי שרוצה למסור קוויטל צריך לצרף פדיון נפש של רובל א' לכל נפש. בין העומדים להיכנס עמדה אלמנה שהחזיקה ביד בנה יחידה, אך כמה שהשתדלה להשיג את הכסף הנדרש לא הצליחה להשיג יותר מרובל א', על הקוויטל רשמה ב' שמות אבל היה לה רק רובל א'. היא סברה שבודאי הצדיק ירחם עליה ויבין ויקבל הפדיון. אבל כשנכנס אל הצדיק, הביט בקוויטל ובפדיון ותמה ושאל, שתי נפשות ורובל א'? היא היתה נבוכה ואמרה שתשתדל לחזור עם עוד רובל, והתרוצצה וניסתה להשיג עוד רובל, אך לא עלה בידה, כמה רגעים קודם זמן הדלקת נרות הגיעה שוב לביתו של הצדיק, והניחה לפני הרבי כמה מטבעות ואמרה בקול רועד, רבי, זה כל מה שעלה בידי להשיג, חצי רובל בערך. הצדיק הביט במטבעות ונענע ראשו לשלילה, רובל לנפש, תאלצי להסתפק בשמך, את בנך לא אוכל להזכיר. פרצה בבכי ואמרה בקול חנוק, רבי, אם אפשר לרשום בספר החיים שם אחד בלבד, אני מוותרת על חיי, רשום נא את בני יחידי. כששמע הצדיק את דבריה קפץ בהתרגשות, לדברים אלה ציפה. ונשא עיניו למרומים וקרא, רבש"ע, ראה אלמנה זו שמוותרת על חייה לטובת בנה יחידה, והלא כל יהודי הוא בן יחיד אצלך. אבינו אב הרחמן, רחם על בניך, וסלח נא לכל חטאותם וחתום אותם לשנה טובה ומתוקה.

עכ"פ איזה אחיזה במעשה, ואין דבר העומד בפני הרצון, ואם יש רצון בודאי יוכל לעשות איזה פעולה ג"כ, ואם יש איזה שהיא עשייה אזי אף שעשייה קטנה היא, מ"מ יש הוכחה שיש לו רצון בשלימות. וכמו כן להיפך אם יש לו רצון שאינו טוב ח"ו, והוא מתגבר על הרצון ומונע את עצמו מלעשות דבר שאינו הגון, היא הוכחה נוספת שיש לו באמת רצון טוב.

וע"ז נאמר 'בהיותם מקריבים לפניך זבחי רצון', ואדם שמקריב את רצונו אל השי"ת, ומתגבר ונמנע ואינו עושה דבר שאינו הגון שהוא רוצה לעשותו, ה"ז בגדר 'זבחי רצון', כי הוא זוכה וטובה את רצונותיו ושולט עליהם 'לרצונכם תזבחהו', ואז השי"ת דן אותו לפי רצונותיו ושאיפותיו הטובות, וזה מעורר שיהיה 'עת רצון', ויתקבלו תפלותיו ברחמים וברצון. וע"ז אחז"ל (אבות פ"ג מ"ד) עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו, בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך.

ועד"ז ביאר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, מאה"כ (ויקרא כג, נד) 'בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה וגו', ודייק בזה אמאי לא כתבה התורה באחד לחודש השביעי, וכמ"ש ובעשור לחודש השביעי, וכן נאמר ובחמשה עשר לחודש השביעי, ואמאי כתב כאן 'בחודש השביעי באחד לחודש', ותיריך בזה שתיכף באחד לחודש כשאדם מקבל ע"ע לקיים כל מצוות של זה החודש הבעל"ט, תיכף נחשב לו כל אלו המצוות של יוהכ"פ, סוכות וד' מינים על משקל הזכויות עוד בטעם קיימם באחד בחודש.

ואמנם אף שיש לאדם מחשבה טובה ורעותא דלבא, מ"מ במחשבה בעלמא לא סגי אלא צריך להלביש את הרצון במעשה, ע"ד הא דאי' בזה"ק (ומ"ג יג, ט) חזי במאי ברא אתינא לגבך, כי בלא"ה ה"ז הוכחה שהמחשבה והרצון אינם אמתיים ח"ו, אלא הוא מתנצל ומכסה את עצמו כאילו יש לו רצון. ולפיכך אף אם קשה לאדם להוציא את הרצון אל הפועל לגמרי, מ"מ צריך

כה.

רק שמע ישראל – מסירות נפש כל דהוא

להיות נקיים מכל חטא ועוון, אמר להם הכהן 'שמע ישראל', שאפי' אין בידכם אלא זכות קריאת שמע במסירות נפש מתכפר להם, עכדה"ק. [וכן מבואר בבני יששכר (מאמרי חודש משי מאמר ד לרוש יג אות נח) ובאגרא דכלה (נירופי גלאשית אות קלד), ופי' בזה את הפסוק (תהלים קטו, טו) יקר בעיני ה' המותה לחסידיו, עי"ש].

ולפי"ז נמצא שהפעולה שהאדם עושה להלביש את הרצון במעשה, צריך שיהי' עשייה מתוך מסירות נפש, [שפירושו ג"כ רצון, כמאה"כ (גלאשית כג, ט) 'אם יש את נפשכם'], ואין חילוק אם עשייה זו היא בתורה או בעבודה או בגמילות חסדים או בשבת קודש וכו', וכאשר האריכו הספה"ק בכמה עצות לצאת זכאי בדין, אמנם עכ"פ כל עבודה שהאדם מקבל על עצמו צריך שיהיה בו נקודה של מסירות נפש, ויהיה באופן של שמע ישראל, 'איין ביסעל'ע מסירות נפש', וטוב מעט בכוונה, היינו שאפי' שעושה מעט יהיה בכוונה כנ"ל, ואז אפשר לדלג על הד' חילוקי כפרה.

הנה בפרשת שופטים נאמר (דברים כ, ג) 'שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה', ויש לדקדק דלכאור' התיבות 'שמע ישראל' מיותרות. וברש"י הביא דרשת חז"ל (פוטא מנ, ט) שאפילו אין בכך זכות אלא קריאת שמע בלבד כדאי אתם שיושיע אתכם. ובאגרא דכלה הוסיף לדקדק, למה הזכירה התורה"ק דוקא זכות זו. ותי' דהנה אחז"ל (קדושין מט, ט) המקדש את האשה ע"מ שאני צדיק גמור ונמצא רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בלבו. וכבר עמדו ע"ז המפרשים, דהא ישנם ד' חילוקי כפרה, ויש עוונות דלא מהני תשובה לבד אלא עם יסורים רח"ל וכו', וא"כ האיך אפשר לומר דבהרהור תשובה לבד יכופר לו הכל (ועי' גוה צפמ"ג צפמיסה כוללת ומנחת מינוך מנזה טקד) ותי' עפ"י הא דאי' בזה"ק (פ' גמזנר קלא, ט) שאם מוסר האדם את נפשו בקבלה אמיתית בלב בשעת קריאת שמע, הרי זה נחשב כאילו מסר את עצמו בפועל ממש למיתה על קידוש ה', וממילא מתכפרים לו אפי' אותן העוונות שאין להם כפרה אלא במיתה, ומכ"ש שמתכפר לו העוונות שמתכפרים ע"י יוה"כ ויסורים. וע"כ במלחמה שצריכים

מסר א"ע להיות קרבן לה'. וכ"כ רבינו סעדיה גאון בטעמי מצות שופר וז"ל, להזכירנו עקידת יצחק שמסר נפשו לשמים, וכן אנחנו נמסור נפשנו על קדושת שמו וכו'. ואיתא במדרש (פסיקתא רמתי פרשה מ) שבכל הקרבנות ב' פנחס כתיב 'והקרבתם עולה', ובר"ה כתיב 'ועשיתם עולה' (נמדנר כט, ז) ללמד שבר"ה יעשה אדם עצמו כאילו מקריב א"ע לעולה, ע"כ.

וזהו טעם לכך שמזכירים בר"ה את ענין עקידת יצחק, ובפשטות הוא כדי לעורר זכות אבות, וכמ"ש רש"י ב'פ' וירא עה"פ 'אשר יאמר היום בהר ה' יראה' (כג, יד) וז"ל, ה' יראה עקידה זו לסלוח לישראל בכל שנה ולהצילם מן הפורענות בכל הדורות הבאים, בהר ה' יראה אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה. אמנם להנ"ל י"ל שהוא גם כדי לעורר את האדם למסירות נפש כמו שיצחק

כו.

רק השי"ת יודע לשקול ערך כל המעשים לפי מצבו וכוחו של האדם

בכמה מצוות גדולות שבדורות האחרים, כי בדורות הללו גברה הסט"א מאוד מאוד לאין קץ, משא"כ בדורות הראשונים. ומעט מעשים טובים שעושים ישראל בזמן הזה, הוא חשוב מהרבה שעשו התנאים בזמנם, עכדה"ק.

וחשבת להביא מקור לדברים, מדברי הרמב"ם בהל' תשובה (פ"ג ה"ט) וז"ל, כל אחד ואחד מבני

האדם יש לו זכיות ועונות, מי שזכיותיו יתירות על עונותיו צדיק, ומי שעונותיו יתירות על זכיותיו רשע, מחצה למחצה בינוני וכו'. ושקול זה אינו לפי מנין הזכיות והעונות אלא לפי גודלם, יש זכות שהיא כנגד כמה עונות, שנאמר 'יען נמצא בו דבר טוב', ויש עון שהוא כנגד כמה זכיות, שנאמר (קס"ג ט, יח) 'וחוטא אחד יאבד טובה הרבה'. ואין שוקלין אלא בדעתו של א-ל דעות, והוא היודע היאך עורכין הזכיות כנגד העונות, עכ"ל. רק השי"ת יודע איך שוקלין ואין שום מלאך ובריה יודעים איך לשקול.

ולבאורה קשה שהרי המלאכים יכולים להבחין איך השי"ת שוקל, וכמה חשיבותה של כל מצוה, ומעתה ידעו שמצוה פלונית שוקלת כך וכך, ועבירה פלונית שוקלת כך וכך, ולמה אינם שוקלין ורק הוא ית' יודע איך שוקלין. אלא מוכח שאותה מצוה ממש לפעמים שוקלת יותר ולפעמים שוקלת פחות, ויתכן שב' אנשים יניחו תפילין ויתפללו, אבל א' מהם התפלה באה בהתאמצות כי קשה לו מאוד להתפלל, הוא שרוי בעגמת נפש ובצער, ובמצב שלו לפי המקום והזמן, תפלה זו שוקלת יותר מהרבה עוונות, משא"כ אצל חבירו שלפי המקום והזמן לא קשה לו כלל, והתפלה באה לו בנקל, אזי אף שבודאי מצוה היא מ"מ לא נחשב כ"כ, וזהו הבחינה של לפום צערא אגרא.

'שובה ישראל עד ה' אלקיך' (הושע יח, ז) ואמרו חז"ל אל תקרי עד ה' אלקיך אלא עד ה' אלקיך, שהשי"ת כביכול מעיד על התשובה. והראב"ע פירש וז"ל, שובה מעט מעט עד השם. כלומר שהשי"ת רוצה שנשוב מעט מעט, לעלות ממדרגה למדרגה, שיעיד עליו השי"ת שעשה תשובה לפי המדרגה שהוא שרוי בה היום.

ובספה"ק ישמח ישראל (פרש"מ עקב) הביא בשם אביו הק' זי"ע, שאמר בשם רבינו המהרש"ו זי"ע בהא דאיתא בירושלמי (שנ"ג סוף פ"ה) על המשנה פרתו של רבי אלעזר בן עזרי' היתה יוצאת בשבת ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים, וא"ר חנניה פעם אחת היתה יוצאת והשחירו שיניו מפני הצומות, ועי"ש בגמ' שבאמת לא היתה פרתו שלו אלא של שכינו היתה, אבל מפני שלא מיחה נקראת על שמו. ושאל המהרש"ו את רבו האריז"ל, אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי הקיר, אם על דבר כזה עמד בתענית עד שהושחרו שיניו מפני התענית, אם כן אנן מה נענה אבתרי'. והשיב לו רבינו האריז"ל, שאנחה אחת אמיתית מעומק הלב בזה"ו יקר וחביב בעיני השי"ת יותר מהתעניות והסגופים של הראשונים, מחמת גודל הסתרת הפנים. ואם בדורו אמר כן, ק"ו בן בנו של ק"ו על דורות האלה, עכ"ד הישמח ישראל.

ובעין נוסח זה איתא (שער הגלגולים סג, ז) ומונח צניי יששכר מאמרי כסלו מאמרי ד' אום קמד) שפעם אחת שאל המהרש"ו את רבו הקדוש האריז"ל, איך אנו יכולים להתעלות, והרי הקטן שבדורות הראשונים היה צדיק וחסיד שאין אנו מגיעים לעקבו. ואמר האריז"ל: דע לך, כי אין גדולת הנפש תלויה כפי מעשה האדם, רק כפי הזמן והדור ההוא, כי מעשה קטן מאוד בדור הזה, שקול

ולפי הדברים האלה יש לנו ללמוד, שאין מבקשים מן האדם להיות 'צדיק', אלא שיתנהג בתום ובישור, שיהיה 'א גוטער קינד', השי"ת יודע את המצב שהאדם שרוי בו ואת כוחותיו, והוא צריך להיות בבחינה מה שנאמר (הושע יא, א) 'כי נער ישראל ואהבהו', וכן (יחזקאל ל, ט) 'הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים, כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד, על כן המו מעי לו, רחם ארחמנו נאום ה'', כי אין האדם נדרש להיות צדיק ובעל מדרגות גדולות, אלא רק שיעבוד את ה' לפי מדרגתו 'היום', כבן נאמן ואוהב לאביו.

אבל מ"מ ידוע מה שפירשו צדיקים במ"ש חז"ל (שם"ר י, ג) שאומר השי"ת פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם כו', שאף שהפתח יכול להיות קטן, אבל צריך להיות פתח מפולש 'אדורך און אדורך'. וכל חיזוק שאדם עושה בדורינו הוא חביב ועושה רושם גדול בשמים ממעל, הרבה יותר מכל הפעולות הנפלאות שעשו הקדמונים בעבודתם הגדולה והקדושה, אבל עכ"פ צריך שיהיה פעולה חזקה, כי אף שזה בבחינת מחט, אבל צריך שיהיה נוקב כמו מחט.

והוא הדין להיפך, אם יהודי עובר עבירה חלילה, מחשבין את העבירה לפי מצבו ולפי הקושי שהוא סובל, כמה צער גידול בנים הוא עובר וכמה קושי הפרנסה יש לו. בדורות הקודמים אמנם עשו מצוות ומעשים טובים, אבל זה היה מתוך הארת פנים של השי"ת, אבל כשיהודי בדורינו עושה מצוה, יש לזה חשיבות הרבה יותר גדולה. וכן אם ח"ו אדם עובר עבירה, בדורינו אי אפשר לשקול עבירות כמו העבירות שבדורות הקודמים, כי כשאמרו חז"ל לפום צערא אגרא, כן הדבר גם לענין העונש, שהעונש הוא גם לפום צערא.

השי"ת יודע את מצבו של אדם שהוא טרוד ומבולבל, כדאיתא בגמ' (נתיבות י, א) רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות. השי"ת יודע שרצוננו האמתי הוא לעבדו באמת. הכל תלוי במצב שבו שרוי האדם, וע"כ אין אפילו בכוחו של מלאך לשקול את העוונות והזכויות אלא רק השי"ת בעצמו, כי הוא יודע את האמת, עד כמה מתאמץ יהודי לקיים את המצוות, וגם יודע איזה צער וסבל עבר היהודי עד שנכשל ועשה את העבירה ח"ו. וזה גם ההסבר בדבריו של האריז"ל אל המהר"ח"ו.

זך.

שמע 'קולינו' ה"א חוס ורחם עלינו

תורה ובלא מצוות, מ"מ אם יתפללו אל ה' בר"ה וביוה"כ הוא יקבל תפלותיהם, ע"כ. ויש לצרף את ב' המדרשים הללו, שבר"ה מתקבלים התפלות של הדורות האחרונים הערומים כבימי קדם.

דברי המדרש הללו מלהיבים מאוד את לב האדם לתפלה, כי אין לאדם שום הצטדקות שלא להתפלל, מפני שיש בידינו ברית כרותה והבטחה גדולה מהשי"ת לאברהם אבינו ע"ה, שהשי"ת פונה אל תפלת בני בר"ה וביוה"כ ולא בזה את תפלתם של אנשי דור הערער, וממילא גם אין לנו צריכים לחשוש שהמקטרגים יעכבו את תפלתנו, שלא יעלו לרצון ח"ו, כי כבר קדם להם ברית בין הבתרים.

ובזה יל"פ הא דנהגו להגביה הקול מעט בתפלות שמונ"ע של ר"ה ויוה"כ, (ע"י שו"ע סי' מקפ"צ ס"ט

במדרש (שומ"ט מהל"ס קז) עה"פ 'פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם' (מהל"ס קז, יט), שפסוק זה נאמר כלפי דורות שיהיו חלושים מאוד, שאין בהם לא כהן ולא נביא ולא בית המקדש שיכפר עליהם, אלא עוד תפלה אחת שנשתייר להם שהם מתפללין בראש השנה ויום הכפורים, ולא תבזה אותו מהם. הוי' ולא בזה את תפלתם, ע"כ.

ועוד איתא במדרש (צ"י מד, טו) שבברית בין הבתרים נאמר 'וירד העיט על הפגרים', כלומר שנתגלה לאברהם אבינו ע"ה שאפילו אם יהיו ח"ו ישראל בגדר פגרים בלא גידים ועצמות, [פ"י בלא תורה ובלא מצוות כי הגידין והעצמות מרמזים על רמ"ח מ"ע ושס"ה ל"ת], ויהיו דורות יבשים כבדורינו, ומ"מ פונה השי"ת אל תפלותיהם ולא בזה את תפלתם, ואפילו שיהיה תפלת ערער, ערער לשון עירום, כלומר תפלת הערומים בלא

אע"פ שבדין בא העבוט לידך, כי הלוי עליו מעותיך, אע"פ כן תשיבנו לו, כי אם יצעק אלי המדה היא כך שאשמע צעקתו, לפי שחונן אני ואיני יכול לראות בעניו וכו', עכ"ל. והשי"ת אומר לבנ"י 'השמיעני את קולך כי קולך ערב וגו' (שי"ש ג, יד).

וי"ל עוד טעם על הרמת קול בתפלה, דהנה תקנו לומר קודם תפלת שמו"ע את הפסוק (מל"ג נא, יז) 'ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך'. והנה רש"י (מל"ג טז) פי' וז"ל, מחול לי ויהי לי פתחון פה להגיד תהלתך'. והענין הוא כי אי אפשר לעמוד לפני ה' ולהתפלל בפה שאינו הגון, כי התפלה נמשלה לקשת, כמ"ש 'אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי' (נל"ג טז, כט), ובתרגום בצלותי ובבעותי, ואם הקשת אינה מתוקנת כראוי או שהחוט קרוע ומקולקל אזי אין החץ קולע למטרה, וכמו"כ אם אדם פגם בפיו בדיבורים אסורים כגון לשה"ר ודברים בטלים וכדו', הרי א"א להתפלל באותו הפה וליתן שבח והודאה להשי"ת ולבקש בקשות, שהרי אם הרע והטוב שקולים כאחד, יש כאן מלחמה קשה שאין לה הכרעה, והלא אין לנו עוד פה נוסף להתפלל בו, ולזאת אנו מבקשים 'ה' שפתי תפתח' שימחול לנו את עוונותינו ובזה יהיה לנו פתחון פה לעמוד לפניו. [ועי' ירושלמי ברכות פ"א ה"ב, דרשב"י אמר דאי הוה בטורא דסיני הוי ע"י ב' פומין חד לעי באורייתא וחד דעבד ליה כל צורכיה].

והנה אין בידו של אדם לשנות ולהפוך את פיו, אך זאת יש יכולת בידו לשנות את הקול, שאף אם פגם בקולו הרגיל ודיבר בו דברים שאינם ראויים, אבל כשמרים את קולו להתפלל בקול רם, זהו קול

וסי' ק"א ס"ג) אע"פ שבכל ימות השנה מתפללין בלחש, כדילפי' מתפלת חנה שנאמר (שמואל א, יג) 'רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע', ואי' בגמ' (נרכות נד, ג) המשמיע קולו בתפלתו הרי"ז מקטני אמנה, ועפ"י האריז"ל (מונ"א נטע"ט סי' קא סק"ז וכה"מ סק"ז וסק"מ) יש להתפלל בלחש ממש באופן שגם אזניו לא ישמעו תפלתו, וטעם הדבר מחמת המקטרגים שלא יקטרגו לעכב את התפלה, שיאמרו שאדם זה אינו ראוי שיתקבלו תפלותיו. אכן בר"ה נהגו שמגביהין מעט את הקול בתפלת הלחש, כי הלא בר"ה אין אנו חוששים מהמקטרגים, ושפיר יכולים להגביה את הקול בתפלה (ועי' נהקדמת הספה"ק אמרי יוסף מאמר ה אות ג נסס מהר"ש מצעל"א).

ויש להוסיף עוד בזה, דהנה רש"י בתהלים שם פי' בדרך הפשט, פנה אל תפלת הערער - תפלת הצועק, עכ"ל. ומובן שע"כ צריך להגביה הקול בתפלת ר"ה ויוה"כ שעל כן השי"ת פונה אל תפלתו למלא כל בקשותינו ברחמים וברצון. וזהו מש"כ הרמב"ם (נפ"צ מהל' משנה ה"י) שאע"פ שהצעקה יפה לעולם, מ"מ בימים שבין ר"ה ויוה"כ היא יפה ביותר ומתקבלת מיד.

וע"ז נאמר 'ונצעק אל ה' אלקי אבותינו וגו' (דברים כו, ז) וכן 'וענית ואמרת' בהרמת קול (דברים טז, ה ונש"י טז), שע"י הצעקה והרמת הקול, ישמע ה' לקול תפלתינו. וז"ל התוס' (ר"ה יג, ז ד"ה שלט עשרה) מידת חנון הוא, שחונן בעת הדחק לגאול הצועק, כדכתיב (ישעי' ל, יט) 'חנון יחנך לקול זעקך', ומדה זו כביכול שבעל כח יש לו לחון על הצועק אף שלא כדין, כדכתיב (שמות כג, כג) 'והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני', כלומר

י. והנה יל"ע לענין שירה והודאה, האם נכון לאמרו בהרמת קול או בלחש, כי הלא בזה ג"כ לא שייך שום קטרוג. ומצינו ביודו' ביכורים 'וענית ואמרת' בהרמת קול שאינך כפוי טובה (דברים כו, ה). ובשירת המלאכים מצינו לכא' סתירה בדבר, כי מצד א' כאשר הם עומדים לפני השי"ת אזי שיחתם היא בבחי' לחש, כמ"ש 'נקדישך ונעריצך כנועם שיח סוד שרפי קודש', דהיינו שאמירתם קדוש קדוש קדוש הוא 'בשיח סוד' דהיינו בלחשה, אך לעומת זאת אמירת 'ברוך ה' ממקומו', הוא 'בקול רעש גדול אדיר וחזק משמיעים קול'. וגם בקדושת יוצר אור, מצאנו מצד א' בחי' לחש כמ"ש 'להקדיש ליוצרים בנחת רוח בשפה ברורה וכו', אמנם לאיך גיסא מצאנו 'והאופנים וחיות הקודש ברעש גדול מתנשאים וכו', מתחיל בסוד ומסיים בקול רעש גדול.

והנה נאמר (בתהלים קיא, א) 'הללויה אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה', דהוי תרתי דסתרי, דאם מודה לה' לפני עדה, ובתוך רבים אהללנו, איך יתכן שזה בגדר 'סוד'. וי"ל כי אף אם יצעק האדם בקול רעש גדול אדיר וחזק, יהיה עדיין בגדר סוד, כי חסדי השי"ת הם עד אין סוף, ואין אנו מספיקים להודות, ואפי' אם יאמר אדם אלף אלפי שירות ותשבחות, עדיין לא התחיל להודות כפי הנצרך, ונמצא ששירתו והודאתו היא בגדר סוד טמיר ונעלם. אמנם בודאי שעצם ההודאה צריכה להיות בהרמת קול.

אחר זך ונקי שלא פגם בו מעולם, ובאותו הקול יכול לעמוד ולהתפלל לפני ה'. (וכ"ה נשם מהר"ד מנעולא ז"ע,

ועי' ישמח ישראל להרה"ק מטשורטקוב לר"ה שנת תר"ץ שצ"ח צוה טעם לתקיעת שופר).

כח.

רחמנא רחם עלן והב לן שאילתין ובעותין

'אתם נצבים היום כולכם', ונמצא שהעבודה היא רוחנית, כי התפלה על גשמיות של אחרים היא רוחנית, ורשאים לבקש בראש השנה. ועד"ז מצינו גם בשבת קודש, שאסור לשאול צרכיו בשבת, ומ"מ צרכי רבים מותר לשאול בשבת, וכיו"ב איתא דאסור לשאול צרכיו לא בג' ברכות ראשונות שבשמונה עשרה ולא בג' אחרונות אלא באמצעיות (נרכות לה, א) וכ' התוס' והרא"ש שם בשם ר"ח ורבינו האי גאון, דזהו דוקא ליחיד אבל צרכי רבים שואלים, ולכן אנו אומרים בהם 'זכרנו לחיים' וכן 'בספר חיים ברכה ושלום וכו', וכן אומרים 'יעלה ויבוא', וכן נפסק להלכה (שו"ע סי' קי"ז ס"א) ולכן אומרים זכרנו לחיים גם בשבת קודש. וא"כ ברור שגם ברה"ה מותר לבקש בקשות גשמיות על הציבור.

ועוד מהלך יש בענין זה, שמוכח בספה"ק שעיקר הכוונה תהיה למען כבוד שמים וצורך גבוה, ועד"ז כתב הקדושת לוי (לר"ה ד"ה גאופן אחר) ומבאר שיש ענין של גלות השכינה, הכלל הוא, כי הבורא ב"ה משפיע תמיד לכל העולמות, וחפץ שיהיה לו מקבל להשפע שרוצה להשפיע תמיד, כי כביכול יש תענוג להשי"ת מה שמקבלים מאתו השפע, ואם אין אנו מקבלין ח"ו השפע מאתו כביכול יש לו צער מזה וכו', וא"כ ראוי לכל בר נש מישראל לומר בלבבו הנני מוכן להתפלל בעד חיים ופרנסה בשביל הבורא ב"ה, שיהיה לו תענוג מזה שאני מקבל לידי השפע.

וזה כוונת הזוה"ק הנ"ל, צווחין הב לן חיי, כלומר למענינו תן חיים וכן מזוני, שאם הבקשות לצורך עצמם אינו טוב, ורק יהיו כוונתם שיהיה להקב"ה תענוג מזה. נמצא לפי דברינו אלה, שגם המקבל הוא משפיע, דהיינו שמשפיע להקב"ה תענוג. וז"ש 'זכרנו לחיים' זכרנו הוא מלשון זכר, כלומר תן לנו חיים כדי שנהיה אנחנו בבחינת הזכר, דהיינו משפיעים לך תענוג, ולמה לך זה כי מלך חפץ בחיים אתה, ונמצא כשאנו מקבלין מאתך אנו משלימים חפצך לכן כתבינו בספר החיים

הנה ידוע מ"ש בזוה"ק (פיקו"ו פיקון ו) דבנ"א המתפללים על צרכי עצמם, הרי הם ככלבים הצווחין הב הב, הב לנא חיי הב לנא מזוני וכו', דאינן מצווחין אלא לגרמייהו. וכבר נתקשו רבים בהבנת המאמר, ובקדושת לוי (לר"ה ד"ה גאופן אחר) כתב דלכאורה יתחמץ לבב אנוש בראותו הדברים האלה, למה אעפ"כ אנו מבקשין עבור בני חיי ומזוני. (וע"ע נגלגל ממנה אפרים גליקוויס נשם זקנו הנעשה"ט סק' ז"ע). ויש שחילקו בזה בין יום ראשון של ר"ה ליום שני של ר"ה, ועפ"י המבואר בזוה"ק (מ"ג ללא, ג) דביום הראשון הוא דינא קשיא וביום שני הוא דינא רפיא, וכתב ביערות דבש (מ"א דיוש יד) שעד תקיעת שופר אלפי אלפים פרסאות גחלי אש בוערות וכו' ואי אפשר לשער גודל האש עד שבא השופר, ומאז מתחיל הכל להמתיק, וביום השני הוא דינא רפיא, ואז רשאי אדם להתפלל ולבקש בקשות גשמיות. ודברי הזוה"ק שהם ככלבים וכו' היינו דוקא ביום ראשון. ועל כן ביום ראשון מבקשים רק בקשות רוחניות וביום השני גם בקשות גשמיות. אמנם עדיין קשה שהרי בסדר התפלה תקנו בקשות על ענינים גשמיים, ונאמרים גם ביום ראשון של ר"ה. ועי' בספה"ק אמרי פנחס, שאמר שוטים הם שמטעים את עצמם ואינם מבקשים על הפרנסה ברה"ה ויוהכ"פ, והם אינם נמצאים בדרגא של הזוהר, וגם אינם מבקשים על פרנסה, והרי הם קרחים מכאן ומכאן, [ועי"ש מש"כ ליישב דברי הזוה"ק בלימוד זכות על כלל ישראל].

ויש בזה כמה מהלכים באילו אופנים שמותר לבקש, יש מהלך שמתפללים על הציבור, שמכוין בתפלתו על כלל ישראל, ועפ"י הא דאי' בגמ' (נדרים נד, א) לא כלבא אנא דמיתהנינא מינך ולא מתהנית מינאי, שמהותו וטבעו של הכלב שהוא דואג רק לצרכי עצמו ולא עבור אחרים, והמתפלל עבור כלל ישראל, אזי אפי' אם כולל עצמו כבר אינו נחשב 'כהני כלבים צווחין הב הב', והמתפלל בעד חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה (נ"ק נ, א). ובראש השנה אנו באים בכנופיא באגודה אחת,

להתפלל על פרנסה, משום שהוא צורך גבוה, ובשם מהר"פ מקאריץ זי"ע שהקפיד על מי שאינו מתפלל על פרנסה בימים אלו, ובפרט בצוק העתים בעוה"ר. ויתר על כן כבר כתבנו לעיל דהרי כשיש מחסור לבני"ח, הרי זה חילול ה' רח"ל, וכי כך נראים בני מלכים, שבורים ורצוצים ועשוקים, כמחוסרי בית, הרי אי"ז כבוד למלך מלכי המלכים, וע"ז אנו מבקשים שהשי"ת ישפיע כל טוב לבני"ח כדי שיתקדש שמו הגדול בעולם.

והצד השווה בכל הבחינות הללו, שכל מגמתינו בתפלות בימים הללו, היא 'למענך אלקים חיים', הן כדי שיהיה לו נחת ותענוג להשפיע כל טוב לבני"ח כפי רצונו, והן כדי שנוכל להמשיך בעבודתנו הק', והן כדי שיתקדש שמו הגדול שאין מחסור ליראיו, ונמצא שאי"ז גשמיות לשם גשמיות, אלא גשמיות לשם רוחניות.

למענך אלקים חיים, כלומר למענך שיהא לך תענוג מזה. [ובזה ביאר עוד מ"ש התנא (פסוק ג' ד) עשה רצונך כרצונו כדי שיעשה רצונו כרצונך, פירוש עשה רצונך כרצונו כמו שרצון הקב"ה להשפיע כך יהא רצונך כדי שיעשה רצונו כרצונך, לא נתינת טעם הוא, אלא ראוי למעלה שיהא רצונו כרצונך שווין].

ועוד ענין יש שמתפללין למענך אלקים חיים, שהרי כל המטרה שאדם זקוק להשפעות טובות הוא שיהיה לו ישוב הדעת ומנוחה ושמחה, ועי"ז יוכל לחשוב בבהירות ולהתפלל וללמוד ולהמשיך בעבודת הקודש, וקיום התורה תלוי בפרנסת בני ישראל, כי אם אין קמח אין תורה. ותפלה על גשמיות באופן זה מותר להתפלל גם ביום ראשון של ר"ה, כי כל בקשותיו הם לצורך גבוה. [ובספר שער יששכר (מאמר ימי ליל ליל ליל) כ' בשם הבעש"ט הק' זי"ע, דעל אף דברי הזוה"ק מ"מ בזמן הזה מותר

כט.

עצות לזכות לבני בריכי חיי אריכי ומזוני רויחי

אבל הכל רק בבחינה של 'סביבות ירושלים', אך בנוגע לנקודה העיקרית 'ואין קובר'. וזוהי העצה המעולה ביותר לענין חינוך הבנים, שכל דבר שרוצה להשפיע על בניו, יתחזק להשפיע על עצמו, וממילא זה ישפיע על בניו, והשי"ת ימול את לבב זרעו.

ולענין חיי אשר כולל גם ענין הבריאות, יש ענין שכתב בעל סדר היום רבינו יהודה בן מכיר ז"ל, שהמברך ברכת אשר יצר בכוונה פי' המלות, לא יחלה כל ימיו ולא יצטרך לא לרופא ולא לרפואותיו, 'ואני ערב בדברי'. וזו עצה טובה, שהרוצה לזכות בחיי לשנה טובה, העצה היא לברך אשר יצר בכוונה, ואז יש ערב טוב, וכפי שביארנו שמי שאין לו לשלם הולכין ותובעין את הערב, כך אף מי שאין לו זכויות משלו, אם יזכה בענין זה, אזי רבינו בעל סדר היום ז"ל הוא הערב בעבורו, וממילא לא יצטרך האדם לשום רופא לאורך ימים ושנים טובות.

ומסופר על הרה"ק מצאנו זי"ע שפ"א נסע אליו הגה"ק בעל קול ארי' זי"ע, ואחר שנסע במשך כמה שבועות הגיע לצאנו בליל שישי, ובדיוק כשהגיע אמר הרה"ק מצאנו זי"ע ברכת אשר יצר, ואמר שכבר קיבל

והנה הברכות לבני חיי ומזוני הם כללות הטוב, וכעת כאשר אנו מתכוונים לפעול ביום הדין שנזכה לבני חיי ומזוני. והעצה כדי לזכות לבני, אף שבודאי צריך להרבות בתפלה על כך, אך היסוד הוא 'זמל ה' את לבבך ואת לבב זרעך' (דנח"ל ו' ר"ת אלול, שאם אדם רוצה להשפיע על בניו, צריך הוא להתחזק באותו ענין. שאם יהיה לבו מהול, אזי גם לבב זרעו יהיה מהול, שאם רוצה שבניו יתפללו כהוגן אזי צריך הוא להתפלל כהוגן, ואם רוצה שבניו יעסקו בתורה אזי יתחזק הוא לעסוק בתורה, ואם רואה אדם בבנו מידה מגונה ורוצה לעקור את המידה מבנו, אזי יתחזק הוא עצמו בתיקון אותה מידה, ואז יזכה להבטחת 'את לבבך ואת לבב זרעך', שגם לבב זרעו יתחזק בענין זה.

וזה שייך בכל הענינים בעסק חינוך הבנים, ויש אנשים אשר משקיעים ממון הרבה לצורך חינוך הבנים, אבל נמנעים מלהתחזק בעיקר הנקודה, דהיינו שהוא עצמו יתחזק באותו ענין, וי"ל ע"ד רמז בפסוק 'שפכו דמם כמים סביבות ירושלים ואין קובר', שמפזרים ממון ושופכים הרבה 'דמים' ומחפשים עצות לחינוך הבנים,

מאמרי ראש השנה

ולענין מזוני, יש ערכות של רבינו בעל ספר החינוך ז"ל (מנחה טל) שקיבל מרבותיו שכל הזהיר בברכת המזון מזונותיו מצויים לו בכבוד כל ימי חייו. וגם בזה הדברים אמורים, שאדם שאין לו זכויות משל עצמו, יכול לבוא בזכות רבינו בעל החינוך ז"ל, שיש לו הרבה זכויות, ובזכותו אנו מבקשים מזוני רויחי.

העצות הללו לזכות לבני חיי ומזוני אינם קשות כל כך, וכל אחד יכול לעמוד בזה, ועי"ז אפשר לסדר את הספרים באופן הטוב ביותר. ויעזור השי"ת שנזכה כולנו יחד לקיים את הדברים, ותחל שנה וברכותיה, לשנה טובה ומבורכת נכתב ונחתם לאלתר לחיים טובים ולשלום, בספר חיים טובים ברכה ושלום, ונהיה כולנו כלי מחזיק ברכה, ולשנת גאולה וישועה לנו ולכל ישראל אכי"ר.

מזה מספיק התעוררות עד כדי כך שהוא כבר יכול לנסוע חזרה אל ביתו, ואמר: לולא שהעולם לא יבין מפני מה לא נשארתי לשבת קודש, הייתי חוזר מיד אל ביתי, כי ע"י שמיעת ברכת אשר יצר כבר קיבל התעוררות ודביקות בה' די והותר.

ובן מסופר על ק"ז הרה"ק הרדצ"ש מלעלוב זי"ע מירושלים, שבשנת תרכ"ז נסע לחוץ לארץ להסתופף בצל צדיקי הדור, וכשהגיע לצאנו היה ראש חודש, וראה את הרה"ק מצאנו זי"ע שנכנס לבית המדרש, כשהוא מברך בהתלהבות בקול אדיר וחזק 'ברוך אתה ה' אלקינו...' והיה בטוח שהוא מתחיל כבר הלל, אבל לבסוף סיים מרן הדברי חיים את ברכתו 'אשר יצר את האדם בחכמה', כך בירך בהתלהבות את ברכת אשר יצר.

סימנא טבא לריש שתא

מנהג ישראל תורה לאכול סימנים בליל ראש השנה, והמקור לזה הוא מהגמ' (הוריות יב, א) אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא, לעולם יהא רגיל למיכל [למיחזי] בריש שתא קרא ורוביא כרתי וסילקא ותמרי. והובא בשו"ע סי' תקפ"ג. ולכאור' צריך להבין וכי אם אוכלים מאכלים אלו כבר נעשה כן. וכ' הגה"ק בעל בן איש חי שההסבר בזה הוא להראות את גודל כוחו של אדם מישראל וגודל הכח שיש לו בדיבורו, וכמו שנפסק להלכה בשו"ע (או"ח סי' רל סעי' ה) לעולם יהא אדם רגיל לומר: כל מה דעביד רחמנא לטב עביד. ומקור הדין הוא מהגמ' (ברכות ס, ב) מעשה בר' עקיבא שהלך בדרך, והיה עמו חמור ותרנגול ונר, ובא לעיר אחת ורצה שיתנו לו מקום אכסניא ולא נתנו לו, אמר כל מה שעביד רחמנא לטב עביד, והלך ולן בשדה, בא אריה ואכל את חמורו ובא שונרא ואכל את התרנגול ונשבה רוח וכיבתה את נרו, אמר רבי עקיבא כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, ובליילה ההוא באו ליסטים והתנפלו על אנשי העיר, ובבוקר אמר רבי עקיבא לתלמידיו, זהו שאמרתיו כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, כי אילו הי' הנר דולק הי' הליסטים רואים אותי ואילו היה החמור נוער או התרנגול שהכין לו להקיצו משנתו, יכלו הליסטים לראות ולתופסו. וי"ל שהדבר תלוי בדיבורו, שעל כן צריך להיות אדם רגיל לומר 'כל מה דעביד רחמנא לטב עביד', שאם הוא אומר כן אזי דיבורו פועל שבאמת יהיה לטובה, ואפי' אם מתחילה לא היה ח"ו לטב הכל מתהפך לטובה ולברכה, כי זהו כח הדיבור של אדם מישראל. ועל כן בריש שתא שהוא יום הדין, ויש מלמדי זכות ומלמדי חובה, ואם אומר אדם 'לטב עביד' הרי זה מתהפך לטב, ועל כן אומרים שיתמו ושיכרתו שונאינו ושיסתלקו אויבינו ושירבו זכויותינו, ממילא הרי זה נעשה באמת כן.

ויש לציין בזה מש"כ הגר"ש קלוגער זצלה"ה (חכמת שלמה שו"ע או"ח סי' תקפ"ג) וז"ל, נראה שיהא אדם רגיל לומר בר"ה אחרי תפלת שחרית, 'כל מה דעביד רחמנא לטב עביד', וגם זו לטובה, כדי שאם ח"ו נגזר להיפוך יהיה נהפך ע"י אמירה זו לטובה, אכ"ר.

ועל כן אומרים כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד בלשון ארמית, שאין מלאכי השרת מכירין לשון ארמית (כדאי' בגמ' סוטה לג, א) וכמו שאין אומרים קדיש בלשון ארמי מפני שהוא שבח גדול ושלא יקנאו מלאכי השרת ולא יזכירו עוונותינו שאין אנו ראוין להיגאל (עי' תוס' ברכות ג, א) וכן כאשר מהפכים את הכל לטב ע"י הדיבור לטב עביד, אין אנו רוצים שהמלאכים יבינו כדי שלא יקטרגו, ויתהפך הכל לטב ולחיים ולשלום אמן.

ומזה ילמד אדם מוסר השכל, לשמור פיו ולשונו, ולהזהר במשקל דיבורו, ובזה יזכה לחיים טובים ארוכים ולשלום, כמו שמפורש בקרא 'מי האיש החפץ חיים וגו', נצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה, שידע האדם שיש לו כח בפה, וככל היוצא מפיו יעשה, שע"י שיוציא מפיו אמירה לטובה, יפעל להכתב בספר חיים טובים ברכה ושלום.